

Korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmat pääkaupunkiseudulla

Kortelainen, Jeremias Petteri

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiologia

Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2017

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä – Författare – Author Jeremias Petteri Kortelainen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmat pääkaupunkiseudulla			
Oppiaine – Läroämne – Subject sociologia			
Työn laji – Arbetets art – Level pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year 5/2017	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 77	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Nuorten asumisen ongelmat Helsingissä ovat yleistyneet merkittävästi. Asunnottomuuden mittaamiseen ja tutkimiseen liittyy kuitenkin suuria haasteita, jotka alkavat jo asunnottomuuden määrittelystä. Tiukemmin rajatut määritelmät huomioivat vain moniongelmaiset pitkäaikaisasunnottomat, kun taas asunnottomuuden laaja määritelmä kattaa myös asunnottomuuden uhan ja epävarman asumisen. Nuorten asunnottomuuden tyypillisin muoto on tilapäinen sukulaisten tai tuttavien luona oleskelu, joka määritelmällisesti liittyy epävarmaan asumiseen. Aiempi asunnottomuuden tutkimus Suomessa on kohdistunut pääosin epävarmaa asumista paremmin näkyviin asunnottomuuden osiin, ja tämän seurauksena suuri osa nuorten asumisen ongelmista on niiden yleistymisestä huolimatta jäänyt piiloon. Tämän tutkielman tarkoituksena on syventää vähemmälle huomiolle jääneiden nuorten asumisen ongelmien ymmärrystä tarkastelemalla pääkaupunkiseudun korkeakouluopiskelijoita. Vaikuttavatko korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmien taustalla aiemmissä tutkimuksissa löydetty yksilölliset riskitekijät, vai johtuvatko ongelmat vain kyvyttömyydestä maksaa kohonneita vuokria kroonisesta asuntopulasta kärsivällä alueella? Lisäksi selvitetään asumisen ongelmien vaikutusta tulevaisuudenuskoon.</p> <p>Tutkielman aineistoina ovat Opiskelijabarometri 2014:n pääkaupunkiseudun osa-aineisto ja sen kaupunkiteemainen Opiskelijan kaupunki -erilliskysely. Korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmat liittyvät lähtökohtaisesti asumisen epävarmuuteen, ja barometriaineistoilla päästäänkin käsiksi sellaisiin asumisen ongelmiin, jotka eivät välttämättä näy rekistereissä tai sosiaalitoimen palveluissa. Aineistolähtöisesti menetelmiksi on valittu ristiintaulukointi ja logistinen regressioanalyysi, jolla voidaan tarkastella yhtä aikaa terveyteen ja taloudellisiin resursseihin liittyvien muuttujien yhteyttä selitettävään asumisen ongelmaan ottaen samalla huomioon taustamuuttujat. Näin voidaan tarkastella nimenomaan sitä, johtuuko ongelma terveydellisistä vai taloudellisista riskitekijöistä.</p> <p>Ongelmia selittävät yksilölliset riskitekijät jäsenyivät viimeaikaisen masennuksen ja taloudelliset riskitekijät puolestaan alimpaan tulokvintiiliin kuulumisen kautta. Selkeitä selittäjiä tyytymättömänä yhteisasunnossa asumisen taustalta ei löydetä. Tyytymättömänä vanhempiensa luona asumisen riskiä kuitenkin nostaa alimman tulokvintiiliin kuulumisen, joka näyttäisi kasvattavan myös mistä tahansa asumisen ongelmasta kärsimisen riskiä. Vailla asuntoa olleiden muuttuja vaikuttaa kuvaavan muita asumisen ongelmia vakavampaa tilannetta, jolle masennuksen kokeminen altistaa. Kokonaisuutena asumisen ongelmista kärsivät eniten pääkaupunkiseudulta kotoisin olevat opiskelijat. Toisaalta muualta muuttaneet ovat olleet vailla asuntoa useammin. Tyytymättömänä vanhempien luona asuminen on yksi selvimmistä heikkoa tulevaisuudenuskoa selittävästä tekijöistä.</p> <p>Aiempaan asunnottomuuden tutkimukseen peilaten opiskelijat näyttäisivät sijoittuvan ryhmään, jonka suurin ongelma on taloudellisten resurssien puuttuminen. Pääkaupunkiseudun korkeakouluopiskelijoista vain hyvin harva ilmoittaa olevansa asunnoton, mutta lähes joka kymmenes heistä kärsii jostakin asumisen ongelmasta. Aineiston rajoituksista johtuen tulokset jäävät osittain tulkinnanvaraisiksi. Näyttäisi kuitenkin siltä, että pääkaupunkiseudulta kotoisin olevat opiskelijat turvautuvat asumisen ongelmia kohdatessaan vanhempiensa apuun, kun taas muualta muuttaneilla vastaavaa mahdollisuutta ei ole. Yksilöllisten riskitekijöiden rooli jää kokonaisuutena vähäiseksi, joten kohtuuhintaisten asuntojen saatavuuden parantamisen voidaan todeta todennäköisimmin vähentävän opiskelijoiden asumisen ongelmia.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords asunnottomuus, pilaasunnottomuus, asumisen ongelmat, pääkaupunkiseutu, Helsinki, korkeakouluopiskelijat			

Sisällys

Johdanto	1
1 Asunnottomuustutkimus ja asunnottomuuden määrittely	6
1.1 Asunnottomuuden määrittely.....	6
1.2 Syyt asunnottomuuden taustalla	8
1.3 Nuorten asunnottomuuden erityispiirteitä	9
2 Tilastokatsaus: Asunnottomuuden yleisyys ja kehityssuunta	13
2.1 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen asunnottomuustilastot.....	14
2.2 Vailla vakinaista asuntoa olevat	16
2.3 Asunnottomat Helsingin kaupungin asuntojonossa	18
2.4 Muita asunnottomuuden mittareita	20
2.5 Arvioita asunnottomuuden yleisyydestä väestötasolla.....	23
3 Asuntomarkkinat asumisen ongelmien taustalla?	25
3.1 Kohoavien vuokrien kaupunki	25
3.2 Asunnottomuuden vähentämishjelmat	26
4 Tutkimuskysymykset ja aineisto	30
4.1 Tutkimuskysymykset	30
4.2 Aineisto: Opiskelijabarometri 2014 ja Opiskelijan kaupunki -erilliskysely	33
5 Muuttajat ja menetelmät	37
5.1 Opiskelijoiden asumisen erityispiirteitä	37
5.2 Muuttajat	39
5.2.1 Asumisen ongelmat: selitettävät muuttajat.....	40
5.2.2 Selittävät yksilölliset riskitekijät	42
5.2.3 Selittävät taloudellis-rakenteelliset riskitekijät	43
5.2.4 Taustamuuttajat.....	44
5.3 Menetelmä: Logistinen regressioanalyysi	45
6 Asumisen ongelmien syyt	49
6.1 Tyytymättömät yhteisasujat.....	50
6.2 Tyytymättömät vanhempiensa luona asuvat	52
6.3 Asumisongelmaiset	54
6.4 Asunnottomuutta kokeneet opiskelijat.....	56

7 Asumisen ongelmien seuraukset: heikko tulevaisuudenusko	60
7.1 Muuttajat	60
7.2 Asumisen ongelmat ja heikko tulevaisuudenusko	61
8 Pohdinta.....	66
8.1 Aineiston rajoituksia.....	66
8.2 Yksilö vai rakenne?	68
8.3 Hyvinvointiparadigman muutos ja asumisen ongelmat	71
8.4 Katse eteenpäin.....	72
Lähteet.....	74
Liitetaulukot.....	78

Johdanto

”Erityisesti pääkaupunkiseudulla lisääntymässä oleva nuorten asunnottomuus ja laajemminkin sama ilmiö on inhimillisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestämätön. Suomi on sitoutunut turvaamaan yleismaailmallisia ihmis- ja perusoikeuksia, joita asunnottomuus räikeästi rikko. ” (Ympäristöministeriö 2015, 1.)

Lainaus ei ole peräisin jonkin asunnottomuusjärjestön pamfletista, vaan sillä pohjustettiin ympäristöministeri Pia Viitasen asettaman nuorten asunnottomuuden vähentämistä valmistelleen työryhmän toimenpide-esityksiä vuonna 2015. Asunnottomuus on ongelma, jota länsimaisista hyvinvointiyhteiskunnista ei ole onnistuttu vieläkään kitkemään kaikista yrityksistä huolimatta. Mistä on kyse?

Tässä tutkielmassa tarkastellaan korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmia. Tarkoitukseni on opiskelijabarometriaineistoja hyödyntäen syventää ymmärrystä asunnottomuuskeskustelussa vähemmälle huomiolle jääneestä nuorten epävarmasta asumisesta. Osallistun tutkielmallani asunnottomuuskeskusteluun esittelemällä opiskelijoiden asumisen ongelmien syitä ja seurauksia, ja lisäksi tarjoan aiheeseen uuden näkökulman aiemmasta tutkimuksesta poikkeavan aineiston avulla. Tilastollinen tarkastelu osoittaa, että nuorten asumisen ongelmat ovat vuoden 2005 jälkeen yleistyneet selvästi. Epävarman asumisen tutkiminen on sen tilapäisestä luonteesta johtuen kuitenkin vaikeaa, ja ilmiön taustoista tiedetäänkin melko vähän. Uusille näkökulmille yhteiskunnallisesti merkittävään ongelmaan vaikuttaa olevan tilausta.

Asunnottomuuden tilastoimiseen ja tutkimukseen liittyy haasteita. Ne alkavat jo tutkimuskohteen määrittelystä. Eri toimijat määrittelevät asunnottomuuden eri tavoin, ja saavat siksi aikaan hyvin erilaisia tuloksia. Asunnottomuutta mitatessa viranomaiset tyyppillisesti vähättelevät asunnottomien määrää ja erilaiset etujärjestöt taas liioittelevat sitä kerätäkseen poliittista pääomaa (Busch-Geertsema 2010). Kumpikin voi olla osittain oikeassa, mutta vain määritellä ilmiön eri tavoin. Keskeistä asunnottomuutta käsitellessä onkin ymmärtää, että ei ole olemassa vain yhtä asunnottomien ryhmää, vaan useita

mahdollisia polkuja asunnottomuuteen ja sieltä pois. Asunnottomuuden syyt ja ominaispiirteet vaihtelevat elämäntilanteiden mukaan. (Kostiainen & Laakso 2015.)

Siinä missä asunnottomuuden laadut eroavat toisistaan, myös asunnottomuuden riskitekijät vaihtelevat. Vakavampaan asunnottomuuteen yhdistyvät usein päihteiden käytön ja mielenterveysongelmien kaltaiset riskitekijät, kun taas osa asunnottomuudesta liittyy vain vaikeuteen löytää sopiva ja kohtuuhintainen asunto. Asunnottomuuden vakavimmat esiintymismuodot kuitenkin hallitsevat julkista keskustelua, ja myös asunnottomuutta ennaltaehkäisevät toimenpiteet kohdistuvat pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseen. Samaan aikaan nuorten asumisen ongelmat ja epävarma asuminen ovat lisääntyneet merkittävästi – jopa kaksinkertaistuneet vuosikymmenessä.

Asunnottomuudesta on tähän mennessä tehty jo useita opinnäytetöitä. Pääsääntöisesti ne kuitenkin liittyvät sosiaalityön toiminta-alueeseen, jonka piirissä vaikeampaa asunnottomuutta myös hoidetaan. Esimerkiksi Anna-Maija Josefsson (2008) ja Kirsi Hörhä (2015) ovat tarkastelleet Helsingin sosiaali- ja terveysviraston asiakkaina olleiden nuorten asunnottomuutta. Useimmiten asunnottomuutta käsittelevä opinnäytetyö onkin tapaustutkimus asuntolasta tai muusta asunnottomien yksiköstä, tai vaihtoehtoisesti se voi olla kyselytutkimus, jossa osallistujiksi on valittu esimerkiksi jonkin yksikön asiakkaat. Tällaisella tutkimuksella voidaan tuottaa tietoa yksittäisten asunnottomien asunnottomuuspoluista ja elämänkaaresta, mutta nuorten asunnottomuuden tavallisin esiintymismuoto, tilapäinen kevytasunnottomuus, ei koskaan päädy asuntoloihin tai edes rekistereihin. Kysymykset rakenteellisten ja taloudellisten tekijöiden roolista jäävät avoimiksi.

Tuloksellista asunnottomuuden tutkimusta Suomessa on tehty myös rekistereihin pohjautuen. Erityisesti Eeva Kostiaisen ja Seppo Laakson liikkuvuutta asunnottomuuden ja asuntokannan välillä (2012) ja helsinkiläisten asunnottomuuspolkuja (2015) käsittelevät tutkimukset tuovat esiin asunnottomuuden monimuotoisuuden ja dynaamisen luonteen. Molemmissa tutkimuksissa huomio kohdistuu vailla vakinaista asuntoa oleviin. Jos sosiaalityön kentän tutkimukset tuovat esiin vaikeimman pitkäaikaisasunnottomuuden, rekisteritutkimukset tuovat esiin asunnottomuuden seuraavan tason: tyypillisesti juuri

vailla vakinaista asuntoa olevat väestötietojärjestelmissä. Määritelmällisesti tämä kattaa jo asunnottomia myös ilman suurempia ongelmiakin, mutta nuorista asunnottomista vain noin kolmasosan on havaittu tehneen merkinnän asunnottomuudestaan väestötietojärjestelmään (Kilpeläinen et al. 2015). Vaikka tämänkaltaisella tutkimuksella tavoitetaankin määritelmällisesti huomattavasti asuntolapohjaista lähestymistapaa laajempi kohdejoukko, ei siltäkään päästä juuri kiinni nuorten asumisen ongelmiin.

Tämä tutkielma kohdistuu siihen osaan nuorten asunnottomuutta, josta entuudestaan ei tiedetä juuri mitään muuta kuin että se on yleisempään kuin tilastot antavat ymmärtää. Tutkielmani kohteeksi olen siis tietoisesti valinnut piiloasunnottomat, jotka jo nimensäkin mukaisesti ovat tavallisesti piilossa – niin viranomaisilta kuin usein myös tutkijoiltakin. Tarkoituksena on löytää heidät, ja arvioida taustalla vaikuttavia riskitekijöitä suhteessa aiempaan tietoon tilanteessa, jossa aiempiin tuloksiin tai teorioihin voidaan tukeutua vain hyvin rajoitetusti.

Tämän tutkielman keskeinen tutkimuskysymys on, millaiset syyt vaikuttavat korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmien taustalla. Onko aiemmin tunnistetuilla yksilöllisillä riskitekijöillä vai taloudelliseen toimeentuloon liittyvillä tekijöillä suurempi merkitys? Tarkastelun yhteydessä luodaan samalla syventävä kuva opiskelijoiden asumisen ongelmista seurauksineen, ja sijoitetaan opiskelijoiden asumisen ongelmat osaksi laajempaa asunnottomuuskeskustelua.

Huomion kiinnittäminen ryhmään, jonka asumisen ongelmia ei ole aiemmin tutkittu, on mahdollisuus tuottaa ilmiöstä uudenlaista tietoa. Opiskelijoiden asumisen ongelmien peilaaminen vasten epävarman asumisen yleistymistä auttaa jäsentämään melko tuntemattomaksi jäänyttä ongelmaa. Aiemmistä tutkimusasetelmista poikkeavaksi aineistoksi tähän tutkielmaan olen löytänyt Opiskelijabarometri 2014 pääkaupunkiseudun osa-aineiston ja siihen liittyvän Opiskelijan kaupunki -erilliskyselyn. Aineistojen muuttajat eivät suoranaisesti liity asunnottomuuteen, vaan ennemminkin asumiseen yleisemmällä tasolla. Tutkielmani lähtöoletuksena onkin, että asumisen ongelmien selvittämiseksi ei ole pakko kysyä suoraan asunnottomuudesta tilanteessa, jossa huomio koh-

distuu piiloasunnottomuuteen. Aineiston valinta siis tältä osin eroaa jonkin verran suomalaisessa asunnottomuustutkimuksessa tavallisimmin käytetyistä tapaus- tai rekisteriaineistoista. Tutkimusasetelman kannalta survey-tutkimuksen eduksi nuorten asunnottomuuden tarkastelussa on laskettava se, että sen on huomattu havaitsevan rekisterejä paremmin juuri tilapäistä asunnottomuutta (Busch-Geertsema 2010).

Aineiston perusteella sopivimmiksi tutkimusmenetelmiksi valikoituivat logistinen regressioanalyysi ja ristiintaulukointi. Logistinen regressioanalyysi menetelmänä soveltuu hyvin tilanteeseen, jossa selitettävä muuttuja on luokittelumuuttuja ja jossa halutaan tarkastella eri selitettävien muuttujien yhteisvaikutusta.

Tutkielman tausta ja rakenne

Tämä tutkielma sai alkunsa syksyllä 2015 työskennellessäni Helsingin kaupungin tietokeskuksessa. Nuorten asunnottomuutta kuvaavan indikaattorin rutiininomainen valmistelutyö paljasti toisaalta mittakaavaltaan merkittävän asunnottomuuden yleistymisen ja toisaalta ristiriitaisuutta eri asunnottomuuden mittarien välillä. Tähän selvitystyöhön pohjautuen kirjoitin myös tietokeskuksen julkaisuun aiheesta artikkelin (Kortelainen 2016), johon tämän tutkielman toisen luvun tilastokatsaus suurelta osin perustuu. Jo varhaisesta vaiheesta asti oli selvää, etteivät pelkkä tilastokatsaus ja aiempaan tutkimukseen tutustuminen valaisisi riittävästi nuorten asumisen ongelmia. Muotoutui ajatus tutkielmasta, jolla empirian kautta voisi syventää ymmärrystä ilmiöstä. Riittävästi aiemmista tutkimuksista eroava mutta silti asumisen epävarmuutta hyvin kuvaava aineisto löytyi, kun pääsin tutustumaan opiskelijabarometrin luonnosversioihin ja kysymyslomakkeeseen.

Tutkielmani edetessä arvokkaita näkökulmia ja taustatietoja opiskelijoiden asumisen ongelmiin olen saanut myös haastatteleamalla Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan (HYY) ja Helsingin seudun opiskelija-asuntosäätiön (HOAS) asiantuntijoita, jotka tuntevat korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmat työnsä kautta, ja ovat siten osanneet kannustaa kysymään oikein kohdistettuja kysymyksiä.

Tutkielman ensimmäisessä luvussa luon viitekehyksen tutkimustehtävälle: miten asunnottomuuden voi määritellä, miten sitä voi tutkia ja millaisia erityispiirteitä nuorten asunnottomuudella on? Toisessa luvussa käsittelen asumisen ongelmien yleisyyttä ja kehityssuuntia. Useiden erilaisten mittarien osoittama asumisen ongelmien huomattava yleistyminen on koko tämän tutkielman tärkein lähtökohta: Asumisen ongelmat ovat paljon luultua yleisempiä, eikä huippua välttämättä ole vielä saavutettu. Ilmiötä täytyy tutkia lisää – myös uusilla aineistoilla ja uusista näkökulmista.

Kolmannessa luvussa keskityn Helsingin asuntomarkkinatilanteeseen ja asumisen mahdollisuuksiin. Opiskelijoiden asumismahdollisuudet ovat toki rajalliset, mutta onko kohonnut vuokrataso jo itsessään keskeinen syy asumisen ongelmien taustalla? Asunnottomuuden ehkäisemiseksi käynnistetyt ohjelmat eivät tätä mahdollisuutta huomioi juurikaan.

Neljännessä luvussa esittelen tutkielmassa käytetyt aineistot ja tarkennan aiempaan asunnottomuuskeskusteluun peilaten tutkimusongelman sellaiseen muotoon, johon käytettävissä olevalla aineistolla voidaan vastata; mitä opiskelijabarometriaineistolta voi kysyä, ja mitä se voi kertoa? Tämän jälkeen viidennessä luvussa aloitan aineiston käsittelyn. Esittelen ensin korkeakouluopiskelijoiden asumista yleisluontoisesti ja seuraavaksi tutkielmassa tarkasteltavat selitettävät ja selittävät muuttujat. Luon katsauksen myös logistiseen regressioanalyysiin, joka on tämän tutkielman pääasiallinen menetelmä.

Logististen regressiomallinnusten tulokset löytyvät kuudennesta ja seitsemännestä luvusta. Ensin käsittelen asumisen ongelmia selittäviä tekijöitä ja sitten mahdollisia ongelmien seurauksia. Viimeisessä luvussa tuloksia arvioidaan suhteessa tutkimuskysymykseen, ja niiden merkitystä pohditaan yleisemminkin koko asunnottomuuden tutkimuksen näkökulmasta.

1 Asunnottomuustutkimus ja asunnottomuuden määrittely

Asunnottomuuden tutkimuksen perusta ja samalla keskeinen haaste on tutkimuskohteen määrittely. Ketkä kaikki pitäisi ymmärtää asunnottomiksi, ja millä perusteilla? Määrittelyllä on myös poliittinen ulottuvuus: kokonaisvaltaisella määritelmällä asunnottomia on todella paljon verrattuna tiukempaan määritelmään.

Tässä tutkielmassa asunnottomuus ymmärretään hyvin laaja-alaisesti, ja niinpä aineiston käsittelyn ja tulosten tulkinnan yhteydessä puhutaankin vain yleisesti asumisen ongelmista. Syy tälle on pragmaattinen: tuskin yksikään korkeakouluopiskelijoista olisi pääkaupunkiseudulla virallisesti asunnoton, sillä siihen ryhmään joutuminen vaatii pääsääntöisesti asumisen lisäksi paljon muitakin ongelmia. Tämä ei kuitenkaan sulje pois mahdollisuutta liittää opiskelijoiden kokemia asumisen ongelmia osaksi laajempaa tutkimuskeskustelua asunnottomuudesta.

Tässä luvussa esitellään ensin ratkaisuja asunnottomuustutkimuksen määrittelyongelmiin ja tarkastellaan, miten tutkimusväestön ongelmat sopivat suurempaan kontekstiin. Tämän jälkeen käydään läpi asunnottomuustutkimuksen päälinjoja ja keskeisiä tunnistettuja riskitekijöitä, jotka saattavat johtaa asumisen ongelmiin.

Asunnottomuuden määritelmät ja riskitekijät sidotaan luvun lopussa tämän tutkimuksen kohdejoukkoon, pääkaupunkiseudun korkeakouluopiskelijoihin. Nuorten asunnottomuuden erityispiirteiden tunnistaminen auttaa sijoittamaan myös korkeakouluopiskelijat osaksi asunnottomuuskeskustelua, ja siten myös pohjustaa myöhemmissä luvuissa etsittäviä syitä opiskelijoiden asumisen ongelmille.

1.1 Asunnottomuuden määrittely

Asunnottomuuden määrittelyn vaikeudet alkavat jo käytetystä *asunnottomuus*-termistä. Se viittaa materiaalistien resurssien, tässä tapauksessa asunnon, puutteeseen, kun taas vaihtoehtoinen, ja muissa kielissä yleisempi termi *kodittomuus* (esim. *homelessness*,

hemlöshet) kattaisi paremmin myös subjektiivisen kodin puuttumisen kokemuksen. (Kostiainen & Laakso 2012, 5.) Hedelmällisintä asunnottomuuden kokonaisvaltaisen käsittelemisen kannalta olisi pystyä ymmärtämään ilmiö jatkumona, jonka toinen pää kuvaa ulkona nukkumisen kaltaisia äärimmäisiä tilanteita ja toinen vastaavasti erilaisia asumisen epävarmuustiloja (Busch-Geertsema 2010). Tutkimuksella tätä jatkumoa pyritään jäsentämään. Ulkona nukkumisen kaltaiset ääritilanteet on huomattavasti helpompi havaita kuin epävarma asuminen, ja siksi ne määrittelevät suurelta osin koko keskustelua. Toisaalta nuorten asumisen ongelmat sijoittuvat lähes poikkeuksetta toiseen ääripäähän, ja siksi ne saattavat jäädä suhteellisen vähälle huomiolle.

Yleiseurooppalaisen asunnottomuusjärjestön FEANTSA:n (*Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri*) operationaalinen asunnottomuuden määrittelyn malli *The European Typology on Homelessness and Housing Exclusion* (ETHOS) on muodostunut asunnottomuustutkimuksen standardiksi, jossa korostuvat ilmiön dynaamisuus ja moniulotteisuus (Busch-Geertsema 2010; Kostiainen & Laakso 2012). ETHOS-typologian käyttöönottoa on suositeltu kaikille EU-maille, sillä vain siten voidaan suorittaa vertailuja maiden välillä. Vaihtelevia käytäntöjä määrittelyille voi olla myös maiden sisällä, mikä käy ilmi myös esimerkiksi seuraavassa luvussa esiteltävän ARA:n asunnottomuustilastoinnin yhteydessä. (Kostiainen & Laakso 2012, 6.)

ETHOS-typologian lähtökohtana on kolmeen ulottuvuuteen jakautuva kodin määritelmä. Kodilla on fyysinen, sosiaalinen ja legaalinen ulottuvuus, ja näiden kaikkien toteutuessa käytettävissä on fyysisesti sopiva ja asumistarpeet kattava tila (fyysinen ulottuvuus), jossa on mahdollisuus yksityisyyteen ja sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen (sosiaalinen ulottuvuus) ja jonka hallintaan on laillinen oikeus (legaalinen ulottuvuus). Määritelmän mukaan puutteet yhdessä tai useammassa ulottuvuudessa jakautuvat neljään asunnottomuuden pääkategoriaan: kadulla asuminen (*roofless*), ilman asuntoa olevat (*houseless*), epävarma asuminen (*insecure housing*) ja puutteellinen asuminen (*inadequate housing*). (Busch-Geertsema 2010; käännökset: Kostiainen & Laakso 2012.)

Neljä pääkategoriaa jakautuvat edelleen kolmeentoista alakategoriaan (Busch-Geertsema 2010), joista tämän tutkimuksen viitekehyksessä keskeisin on typologian

kahdeksas kategoria: epävarmoissa oloissa asuvat, johon sisältyy myös tilapäisesti perheen tai ystävän luona oleskeleminen.

ETHOS-typologia alleviivaa sitä, että kadulla asuminen tai ilman asuntoa oleminen kattavat vain pienen osan koko ilmiöstä, vaikka juuri ne julkisuudessa ovatkin useimmiten esillä (Busch-Geertsema 2010). Ymmärrettävästi samalla myös tutkimus ja asunnottomuuden vähentämistoimenpiteet kohdistuvat näkyvimpään osaan. Typologia kuitenkin antaa viitekehyksen myös muiden ryhmien, esimerkiksi korkeakouluopiskelijoiden tutkimiseen.

Tässä tutkielmassa asunnottomuuteen viitataan useimmiten asumisen ongelmina. Vaikka korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmille ETHOS-typologiasta löytyykin selvä viitekehys, ei niitä voi kaikissa tapauksissa suoranaiseksi asunnottomuudeksi kutsua. Kaikki havainnot aineistossa eivät itsekään osaa määritellä itseään asunnottomaksi, vaikka siitä tulkinnallisesti voisikin olla kyse. Ongelmallinen termi asunnottomuus ei siis käsitteenä ole toimiva asumisen ongelmien tutkimuksessa, sillä asumisen ongelmien ja asunnottomuuden välinen rajanveto ei ole selvä.

1.2 Syyt asunnottomuuden taustalla

Asunnottomuuden tutkimus on kehittynyt yksilöllisiä riskitekijöitä korostavien ja rakenteellisten selitysmallien kautta kohti kokonaisvaltaisempaa ilmiön käsittelyä. Individualistisesta perspektiivistä asunnottomuuden on nähty johtuvan puhtaasti henkilökohtaisista tekijöistä, ja vastaavasti rakenteellisen suuntauksen näkökulma on liittynyt köyhyyteen, työmarkkinoihin ja kohtuuhintaisten asuntojen puutteeseen. (Kostiainen & Laakso 2012, 8.) Nykynäkemyksen mukaan rakenteelliset olosuhteet luovat edellytykset asunnottomuuden esiintymiselle, mutta ihmiset, joilla on henkilökohtaisia ongelmia ovat altteimpia riskien realisoitumiselle (Fitzpatrick 2005). Eeva Kostiainen ja Seppo Laakso (2012, 8) kuitenkin muistuttavat, että empiirisellä tasolla asunnottomuuden tutkiminen ei ole helpottunut, vaikka ilmiö halutaan ymmärtää entistä laaja-alaisemmin. Keskeinen näkökulman muutos on asunnottomuuden ymmärtäminen dynaamisena prosessina, johon eri väestöryhmillä on erilaisia sisäänmenoväyliä ja poistumisteitä (mt.).

Asunnottomuusjärjestö FEANTSA:ssa laajasti vaikuttanut Dragana Avramov (1998, 18–20) erottelee asunnottomuuden keskeiset riskitekijät sosiaalisiin rakenteisiin, verkostojen puuttumiseen ja henkilökohtaisiin riskitekijöihin. Sosiaalisiin rakenteisiin lukeutuvat kohtuuhintaisten asuntojen puuttuminen ja yhteiskunnan puutteelliset palvelut. Äärimäinen köyhyys tai epäedulliset henkilökohtaiset ominaisuudet heikentävät mahdollisuuksia asunnon saamiseen, ja toisaalta yhteiskunta ei välttämättä pysty auttamaan ongelmien kanssa. Verkostojen puuttumisella viitataan perheen ja lähipiirin rooliin asunnottomuuden ehkäisyssä, mutta niiden tarkasta toimintatavasta ei tiedetä paljoakaan. Henkilökohtaiset syyt taas pitävät sisällään syrjäytymiseen, kontraproduktiiviseen terveyskäyttäytymiseen ja mielenterveysongelmiin rinnastettavia tekijöitä. (Mt.)

Henkilökohtaisten ja rakenteellisten riskien lisäksi on tunnistettu joukko niihin liittyviä asunnottomuutta laukaisevia tekijöitä, tai ainakin asumisuralla lähemmäs absoluuttista asunnottomuutta siirtäviä tekijöitä. Tällaisia ovat esimerkiksi häätö, vuokrasuhteen päättyminen, henkilökohtainen taloudellinen kriisi, parisuhteen päättyminen tai sairastuminen. (Kostiainen 2015.)

Helsingiläisten vailla vakinaista asuntoa olleiden asunnottomuuspolkuja tarkastelleessa tutkimuksessa (Kostiainen & Laakso 2015) on havaittu asunnottomuuden lyhytaikaisena ilmiönä koskevan aivan tavallisia ihmisiä, myös siis esimerkiksi työllisiä ja opiskelijoita. Yleisimpiä syitä asunnottomuuden taustalla olivat elämäntilanteen muutokset kuten erot ja paikkakunnan vaihdokset sekä vuokrasopimuksen päättyminen itsestä riippumattomista syistä. Uuden asunnon löytämistä taas vaikeutti selvimmin korkea hintataso, häiriöt luottotiedoissa ja vuokratakuut. (Mt. 78–79.) Tutkimuksen perusteella vailla vakinaista asuntoa olleiden kohdalla puhutaan siis useimmiten eri asteisista taloudellisista riskeistä.

1.3 Nuorten asunnottomuuden erityispiirteitä

Nuorten asunnottomuus on tyyppillisesti lyhytaikaisempaa kuin vanhemmilla, ja se siksi näkyy erityisen huonosti tilastoissa. Nuoret sijoittuvat lähes poikkeuksetta tilapäisesti

sukulaisten tai tuttavien luona asuvien luokkaan. Taustalla vaikuttavat syyt rinnastuvat osin muunkin ikäisillä havaittuihin riskitekijöihin, mutta myös erityispiirteitä löytyy.

Suomalaisessa terveydellisiin rekisteritietoihin pohjautuneessa kuuden vuoden seuranta-tutkimuksessaan Fröjd et al. (2012) päätyvät esittämään, että ainakin lukuisat heikkoa psykososiaalista selviytymistä kuvaavat seikat peruskoulun päätösluokalla kasvattavat riskiä päätyä osoitteettomaksi varhaisaikuisuudessa. Näitä syitä ovat ainakin masennus, käytöshäiriöt ja runsaat fyysiset oireet, päihdekäyttö ja perheen ongelmat. (Mt.) Myös Kostiainen ja Laakso (2015, 79) ovat tunnistaneeet masennuksen ja mielenterveyden ongelmat erityisesti nuorten asunnottomuuden taustalla.

Vaikka kansainvälisestikin nuorten asunnottomuuden yksilöllisiä riskitekijöitä tunnetaan melko laajasti, rakenteellisista tekijöistä tiedetään paljon vähemmän – erityisesti koh-tuullisen asumisen saavuttamisesta ja siellä pysymisestä (Quilgars 2010). Osaltaan syynä on varmasti yksilöllisten riskien helpompi tutkittavuus. Kostiaisen ja Laakson (2015) vailla vakinaista asuntoa olleita tavoitellut kyselytutkimus valaisee myös rakenteellisia nuorten asumisen ongelmia. Talousvaikeudet, liian suuret asumiskustannukset ja työt-tömyys ovat kaikki nuorten asunnottomuuden taustalla havaittuja riskitekijöitä. Eräs suoraan opiskelijoihin yhdistettävissä oleva riskitekijä on asunnosta luopuminen esimer-kiksi opiskelijavaihdon takia. Nuoruuteen kuuluu elämän vakiintumattomuus, mutta asunnosta tietoisestikin luopuminen saattaa johtaa tilanteeseen, jossa uutta asuntoa ei löydykään. Mielenkiintoinen asumisen päättymiseen johtava tekijä on myös opiskelija-asunnosta luopuminen opintojen päättyessä. Myös se saattaa aiheuttaa asunnotto-muutta. Vailla vakinaista asuntoa olleiden asunnottomuuspolkujen klusterianalyysin pe-rusteella nuoret kuuluvat todennäköisimmin vakaaseen asumiseen päättyviin klusterei-hin. Näihin klustereihin ylipäättään esimerkiksi opiskelijoita, työllisiä ja korkeammin kou-lutettuja, ja keskeiset syyt asunnottomaksi päättymiseen tällä ryhmällä ovat muutokset elämäntilanteessa ja taloudelliset riskitekijät. (Kostiainen & Laakso 2015, 79–82.)

Yksi keskeinen ja toisaalta myös hyvin tulkinnanvarainen osa nuorten asumisen ongel-mia on vanhempien luona asuminen. Yhtenä nuorten asunnottomuuden keskeisenä se-lityksenä on pidetty ”epäonnistunutta aikuisuuteen siirtymistä” (Avramov 1999, 6–10),

mutta määritelmällisesti konteksti on silloin lähempänä asunnottomuuden vaikeampia tasoja. Itsenäistymisen vanhempien luota voi nähdä ongelmallisena silloin, jos se viivästyy, ja toisaalta huomion voi kiinnittää vanhempien luota muuttoa mahdollisesti seuraaviin ongelmiin.

Vanhempien luota poismuuttoikä Helsingissä on noussut 2010-luvulla ollen vuonna 2014 noin 20 ikävuoden paikkeilla (Nuorten hyvinvointikertomus 2016). Samaan aikaan selvästi keskimääräisen muuttoikä ylittävien 25–29-vuotiaiden lapsen asemassa asuvien määrä Helsingissä on noussut vuosina 2005–2014 yli 20 prosenttia yli 2 800 henkilöön (Tilastokeskus 2015a). Yhä useampi siis jää asumaan vanhempiensa luo vielä myöhemmälläkin iällä.

Vanhempien luota irtautuvat nuoret on tunnistettu väliinputoajiksi myös asunnottomuuspolkututkimuksessa, ja lapsuuden kodista itsenäistymisen ongelmien on havaittu johtavan asunnottomuuteen. Pääkaupunkiseudun lisäksi nuoria Helsingin asuntomarkkinoille tulee myös muualta Helsingin seudulta ja muualta maasta. (Kostiainen & Laakso 2015, 79.)

Lähtökohtaisesti Helsingistä kotoisin olevilla on mahdollisuus palata vanhempiensa luo tarpeen vaatiessa, ja koko maan tasolla viidesosa nuorista näin on tehnytkin. Vanhempien luo palaamisen taustalta löytyy normaalien elämäntilanteen muutosten lisäksi tunnistettuja asunnottomuuden laukaisijoita kuten eroja, taloudellisia vaikeuksia ja asunnon menetyksiä. (Kilpeläinen et al. 2015.) Muualta alueelle muuttaneiden kohdalla tilanne on luonnollisesti vaikeampi, ja lisäksi myös vanhempien kanssa riitautuminen on yksi asunnottomuudelle altistava tekijä (Kostiainen & Laakso 2015, 79). Vanhemmat toimivat tukiverkkona vain rajoitetusti, eivät kaikille.

Asunnottomuuden tutkimuksissa on siis havaittu erilaisia yksilöllisiä ja rakenteellisia asunnottomuudelle altistavia riskitekijöitä. Myöhemmin analyysiluvuissa tarkastellaan sitä, miten nämä riskitekijät vaikuttavat opiskelijoiden asumisen ongelmien taustalla. Seuraavan luvun tilastokatsaus asettaa keskeiset teoreettiset näkökulmat asunnotto-

muuden syihin osin kyseenalaiseenkin valoon: Jos helsinkiläisten nuorten asunnottomuus on yleistynyt merkittävästi, tarkoittaako se myös sitä, että asunnottomuuden taustalla vaikuttavat riskitekijätkin ovat yleistyneet samassa suhteessa. Järkeä tässä selityksessä on oikeastaan vain asumiskustannuksien nousun näkökulmasta.

2 Tilastokatsaus: Asunnottomuuden yleisyys ja kehityssuunta

Suomi on tilastoinnin ja rekisterinpidon mallimaa. Asunnottomuuden mittaamisessa tästä ei ole suurtakaan apua, sillä asunnottomuus tallentuu nykyisiin rekistereihin vain hyvin rajoitetusti. Tämä ei tietenkään ole perustelu syy jättää mittaamatta asunnottomuutta. Erityisesti tehokas ongelmiin puuttuminen ja asumisen ongelmien ennaltaehkäisy vaatisivat tuekseen mahdollisimman laadukasta tietoa ilmiön laajuudesta ja kehityksestä.

Keskeiset asunnottomuuden mittaamisen työvälineet ovat ensinnäkin asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n vuotuinen asuntomarkkinakysely ja toisaalta väestörekisterimerkinnät henkilöistä, joilla syystä tai toisesta ei ole pysyvää osoitetta. Molemmissa on ongelmansa, ja ne mittaavat asunnottomuuden eri ulottuvuuksia vieläpä siten, että puuttuvan tiedon osuuden tai merkityksen tunnistaminen on hyvin haastavaa. ARA:n asuntomarkkinakyselyn perusteella julkaistuja tuloksia tulkitaan virallisimpana asunnottomuutta kuvaavana tilastona, mutta kuten tästä luvusta käy ilmi, sen antama kuva eroaa suuresti muista mahdollisista mittareista.

Tämän luvun keskeinen tarkoitus on luoda kokonaiskatsaus asunnottomuuden eri mittareihin ja muutoksiin asumisen ongelmien yleisyydessä Helsingissä vuodesta 2005 eteenpäin. Ensimmäisenä käyn läpi asuntomarkkinakyselyn tuloksia, ja sen jälkeen tarkastelen vaihtoehtoisia tilastointitapoja, jotka pureutuvat syvemmälle ilmiöön. Eri mittarit antavat määrällisesti hyvin vaihtelevia arvioita asunnottomuuden yleisyydestä, ja niinpä vertailtavuuden helpottamiseksi muutoksia kuvataan tässä luvussa indekseinä ja prosentuaalisesti. Näin myös eri skaalaloilla operoivien mittareiden perusteella voi muodostaa käsityksen ilmiön yleisestä trendistä.

Tilastotarkastelut pohjautuvat suurelta osin selvitystyöhöni Helsingin kaupungin tietokeskuksessa syksyllä 2015. ARA:n tilastoinnin rajoitteet erityisesti nuorten asumisen ongelmien kuvaamisessa ohjasivat etsimään ilmiötä kuvaavia vaihtoehtoisia mittareita, joita esimerkiksi kaupungin eri virastojen tai Tilastokeskuksen aineistoista voisi löytyä.

Aineisto kattaa pääosin vuodet 2005–2014, mutta suurten trendien kääntymisestä vuoden 2014 jälkeen ei ole havaittu viitteitä.

2.1 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen asunnottomuustilastot

ARA tilastoi asunnottomuutta kysymällä sitä kunnilta osana vuotuista asuntomarkkina-kyselyä, jolla kartoitetaan kuntien asunnottomuustilannetta marraskuun 15. päivän poikkileikkaushetkellä. Määritelmällisesti ARA:n tiedonkeruu kattaa suuren osan asunnottomista. Asunnottomiksi lasketaan 1) ulkona ja ensisuojoissa, 2) asuntoloissa ja majoi-tusliikkeissä, 3) laitoksissa sekä 4) tilapäisesti sukulaisten tai tuttavien luona oleskelevat ja 5) ilman asuntoa vapautuvat vangit. (Esim. ARA 2017.)

ARA:n kyselyyn vastaavat kunnat eroavat sekä asunnottomuuden määrittelyn että tie-donkeruun toteuttamisen käytännöissä toisistaan suuresti. Tämä nostaa esiin merkittä-viä kysymyksiä tilastoinnin tarkkuudesta. Yhteen päivään perustuva mittaustapa aiheut-taa myös ongelmia tulosten luotettavuudelle, sillä asunnottomuustilanne voi vaihdella nopeastikin. (Pitkänen 2010.) Marko Kettunen (2007) havaitsi myös näitä suurempia on-gelmia tehdessään selvitystyötä Vailla vakinaista asuntoa ry:lle: Asunnottomuuden mää-rittelyn vaikeuden lisäksi kunnat saattavat myös haluta esittää tilanteensa mahdollisim-man positiivisessa valossa (Kettunen 2007). Vaihtelevat toimintatavat ja subjektiiviseen harkintaan perustuvat määritelmät tuottavat hajanaista tietoa ja siten myös heikentävät tilastotuotannon luotettavuutta.

Helsingissä asuntomarkkinakyselyyn vastataan sosiaali- ja terveysviraston asiakkaiden, kaupungin vuokra-asunnonhakijoiden ja väestötietojärjestelmän tietoja yhdistelemällä. Tulokseksi saatujen asunnottomien määrien perusteella on kuitenkin ilmeistä, että pai-noarvo on enemmän sosiaali- ja terveysviraston asiakkaissa kuin muissa asunnotto-muuteen viittaavissa ryhmissä. Tämä käy ilmi esimerkiksi eroissa ARA:n tilastoimien ja väestötietojärjestelmään vailla vakinaista asuntoa olevien määrien erosta.

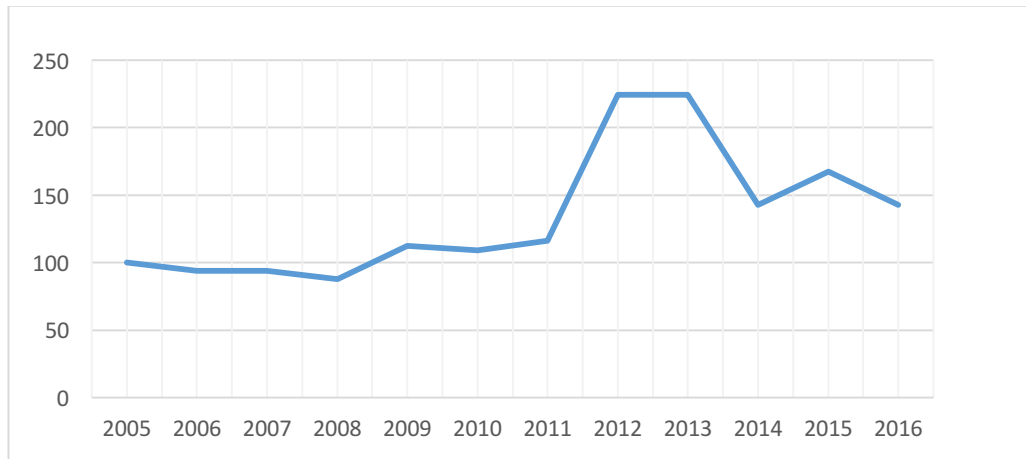
Marraskuun 15. päivä vuonna 2016 Suomessa oli ARA:n mukaan 7 403 asunnotonta, joista pelkästään Helsingissä lähes 4 000 henkilöä. Asunnottomista kaksi kolmasosaa sijoittui pääkaupunkiseudulle, ja yksinäisistä asunnottomista viisi neljästä sijoittui kymmenen suurimpaan kaupunkiin. Tässä valossa asunnottomuus on siis vahvasti kaupunkien ja erityisesti pääkaupunkiseudun ongelma. Vastaavasti neljä viidestä asunnottomasta oleskeli tilapäisesti sukulaisen tai tuttavien luona, ja muut tilastoidut asunnottomuuden muodot ovat vähentyneet selvästi 2000-livulla. Pitkäaikaisasunnottomia yksinäisistä asunnottomista oli kolmannes, ja myös maahanmuuttajien määrä on noussut voimakkaasti viime vuosina. (ARA 2017.) Tässä tutkielmassa olen tietoisesti pidättäytynyt maahanmuuttajien tarkastelusta, sillä opiskelija-aineistolla heitä ei ole mielekästä tutkia. Kokonaisuutena maahanmuuttajien tilanne on kuitenkin yksi kiireellisimmistä asunnottomuuden tutkimuksen kohteista.

Tämän luvun ja koko tutkielman huomion kohde ovat nuoret. Marraskuussa 2016 koko maassa oli 1 399 ja pääkaupunkiseudulla reilut 900 alle 25-vuotiaista asunnotonta, joista Helsingissä 700. Koko maan alle 25-vuotiaista asunnottomista pitkäaikaisia asunnottomia oli viidesosa. (ARA 2017). Helsingin osuus pääkaupunkiseudun nuorista asunnottomista on merkittävä, ja Helsingin muutosten voidaan olettaa kuvaavan hyvin myös koko alueen kehitystä, vaikka tarkemmat aluetasoiset tiedot puuttuvatkin.

Alle 25-vuotiaiden asunnottomien määrässä on tapahtunut suuria muutoksia vuoden 2005 jälkeen. Vuosina 2011–2012 nuorten asunnottomien määrä kaksinkertaistui, pysyi vuoden 1 100 henkilössä ja putosi taas 2014 selvästi (kuvio 1). Samalla kymmenen vuoden tarkastelujaksolla muutokset 25-vuotiaita vanhempien määrässä olivat vain pieniä. (ARA 2006–2017). Loogiset selitykset tämän suuruusluokan muutoksille ovat vähissä – ei tiedetä paljonko asunnottomia nuoria siis todella on.

Kuvion 1 indeksi toimii vertailukohtana seuraavaksi esiteltäville vaihtoehtoisille asunnottomuuden mittareille, joiden perusteella voi myös tehdä tulkintoja siitä, mistä ARA:n tilasto todella koostuu ja mitä se kattaa. Kuvioista voi myös tehdä päätelmän, että asunnottomuus olisi vähentynyt ainakin huippuvuosiin verrattuna. Myös tämän päätelmän oikeudellisuutta arvioidaan tarkemmin jäljempänä.

Kuvio 1: 18–24-vuotiaat asunnottomat Helsingissä vuosina 2005–2016, indeksi 2005=100. (Asunnottomat 2005–2016, ARA.)

2.2 Vailla vakinaista asuntoa olevat

Vailla vakinaista asuntoa (VVA) olevat on selkein ja siksi myös käytetyin asunnottomuuden mittari, ja sen sisältö on objektiivisesti parhaiten perusteltavissa. Vailla vakinaista asuntoa olevia on myös tutkittu selvästi eniten, koska ryhmä mahdollistaa rekistereihin pohjautuvat tutkimusasetelmat. VVA-merkintä ei kuitenkaan tavoita kaikkia asumisen ongelmien ulottuvuuksia.

”Vailla vakinaista asuntoa” on väestötietojärjestelmän rekisterikäsite, joka perustuu henkilön omaan ilmoitukseen asumistilanteestaan, eikä sen todenperäisyyttä siten tarkisteta mitenkään. Luultavasti suurin osuus VVA-väestöstä on sukulaisten ja tuttavien luona asuvia, mutta joukkoon kuuluu myös ulkona tai yö kerrallaan eri palveluissa oleskelevia asunnottomia. Luultavasti ryhmä sisältää myös henkilöitä, jotka todellisuudessa eivät ole asunnottomia vaan tekevät ilmoituksen jostain muusta syystä. Toisaalta ryhmään eivät myöskään kuulu kaikki asunnottomat. (Kostiainen & Laakso 2015, 18.). Kostiainen ja Laakso (mt.) pohtivat VVA-merkinnän problematiikkaa kuvaavasti: ”On olemassa erilaisia kannustimia ilmoittaa olevansa vailla vakinaista asuntoa, vaikka varsinainen asumistilanne olisi vakaa. Toisaalta, ilman osoitetta on vaikea pärjätä yhteiskunnassa, jolloin on kannuste kirjautua asuntoväestöön, vaikka tosiasiallinen asumistilanne vastaisi asunnottomuutta.” Heidän tutkimuksensa perusteella nuorten kohdalla VVA-

merkintä vastaa todellisuutta melko hyvin: 77 prosenttia 18–29-vuotiaista VVA-kirjauksen tehneistä oli tehnyt sen asunnottomuuteen rinnastettavan syyn perusteella. (Kostiainen & Laakso 2015, 18.)

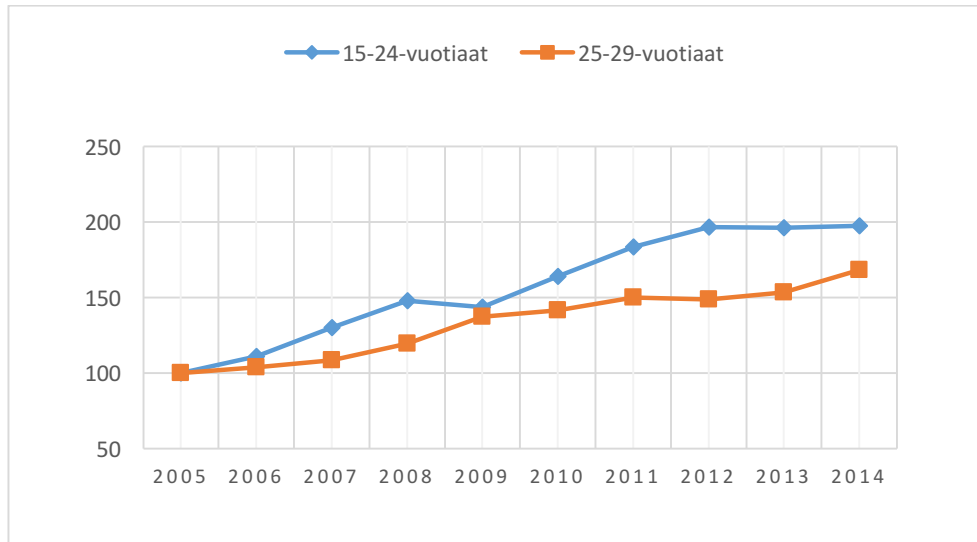
VVA-merkinnän tehneet nuoret siis ovat todella asunnottomia, mutta läheskään kaikki asunnottomat nuoret eivät suinkaan tee VVA-merkintää. Itse asiassa koko maan tasolla vain reilu kolmasosa (35 %) asunnottomuutta kokeneista alle 30-vuotiaista on kertonut ilmoittaneensa viranomaisille olevansa vailla vakinaista asuntoa (Kilpeläinen et al. 2015, 28). VVA-väestö on siis erinomainen tutkimuskohde silloin, kun halutaan tutkimuskohteen edustavan varmasti asunnottomia. Toisaalta se kuvaa nuorten asumisen ongelmien kokonaiskuvaa melko heikosti. Tämän tutkielman keskeisimpiä tavoitteita on tuoda lisää tietoa pitkälti tuntemattomasta nuorten asumisen ongelmien ulottuvuudesta

Kuviossa 2 on esitetty indeksimuotoisena helsinkiläisten vailla vakinaista asuntoa olleiden nuorten määrän kehitys vuosina 2005–2014. Yhteensä vailla vakinaista asuntoa oli Helsingissä vuodenvaihteessa 2014–2015 noin 7 000. Kymmenen vuotta aiemmin määrä oli noin 4 600 eli muutos on ollut noin 50 prosenttia.

Huomattavaa, ja huolestuttavaa, on kuitenkin se, että kehitys on ollut maltillisinta yli 30-vuotiailla. 15–24-vuotiaiden määrä on lähes kaksinkertaistunut vuosikymmenessä, ja oli vuoden vaihteessa 2014–2015 1 250. 25–29-vuotiaan VVA-väestön määrä on kasvanut samassa ajassa puolestaan 70 prosenttia: Vuodenvaihteessa 2014–2015 määrä oli noin 1 120 henkilöä.

Kuviosta käy ilmi, että 15–24-vuotiaiden VVA-kirjausten määrä on noussut voimakkaasti vuodesta 2005 vuoteen 2012, jonka jälkeen kehitys on tasaantunut. Vanhemman 25–29-vuotiaiden ikäluokan kehitys on vuosikymmenen aikana ollut puolestaan tasaisempaa.

Kuvio 2: Vailla vakinaista asuntoa olleet Helsingissä vuodenvaihteessa 2005–2014, indeksi 2005=100. (Tilastokeskus, Helsingin kaupungin tietokeskuksen erillistilaus; Kortelainen 2016.)

2.3 Asunnottomat Helsingin kaupungin asuntojonossa

Helsingin kaupungin asuntojonossa olevat ovat ehkäpä lähimpänä laajaa laajinta, koko ETHOS-typologian kattavaa asunnottomuuden määritelmää, ja siksi se on erittäin hyvä tarkastelukohde juuri piiloasunnottomuuden etsimiseksi. Samalla tilaston tulkinta on kuitenkin erityisen hankalaa, sillä rajantekoa absoluuttisen asunnottomuuden, asunnottomuuden uhkan tai muiden asumisen ongelmien välillä ei voida luotettavasti tehdä. Vuoden 2015 jälkeen hakemusten tilastointitapaa on muutettu, eikä aiempia tietoja siten voi suoraan vertailla mahdollisiin uusiin tilastoihin.

Vuonna 2014 hakemuksia Helsingin kaupungin vuokra-asuntoihin tuli yhteensä noin 55 500. Sama henkilö on vielä vuoteen 2015 asti voinut tehdä useamman hakemuksen vuoden aikana, joten hakemusten määrä ei siis kuvaa hakijoiden määrää. Vuonna 2014 asunnottomaksi tai muuttouhkaiseksi itsensä ilmoittaneiden hakemuksia oli 33 000, joista noin puolet 18–29-vuotiailta. Nuorilta tulleiden hakemusten määrä on kasvanut suhteessa selvästi enemmän kuin hakemusten kokonaismäärä. Lopulta vain muutama prosentti hakemuksista johtaa asunnon saamiseen. Välitettyjen asuntojen määrä myös laski tarkastelujaksolla vuosittain. (Kortelainen 2016.)

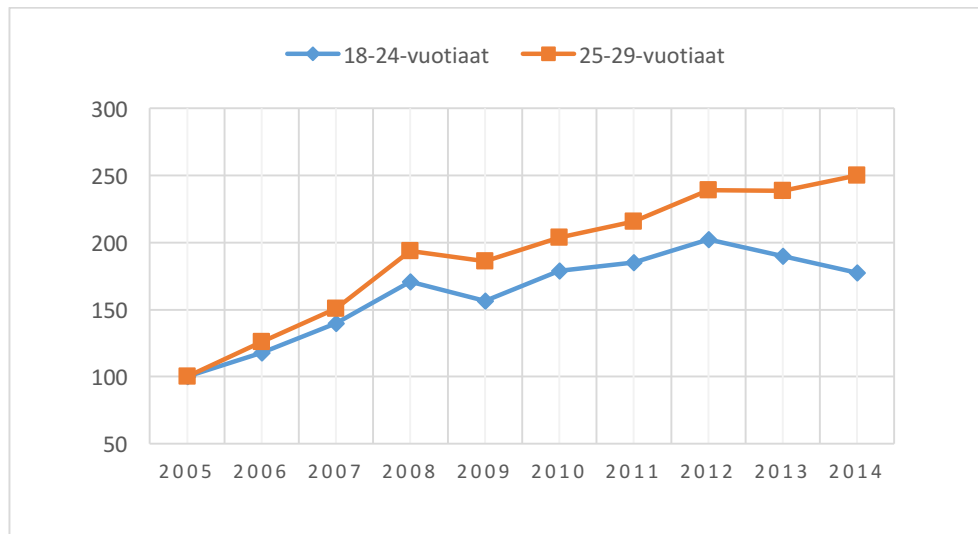
Suurin mittarin tulkinnanvaraisuus liittyy siihen, että asunnon hakijoiden ilmoitusta asunnottomuudesta ei ennen asukasvalintapäätöstä ei ole voitu varmentaa mitenkään. Sekä asunnottomuuden uhka että asunnottomuus aiheuttavat yhtä lailla kiireellisen asunnontarpeen, kiinteistöviraston kokemuksen perusteella näiden molempien taustalta saattaa löytyä saman kaltaisia syitä, kuten edellisen vuokrasopimuksen irtisanominen tai häätöpäätös. Rajanveto asunnottomuusuhan ja asunnottomuuden välille jää hakijan itsensä tehtäväksi, mutta määritelmällisesti näitä kahta ei ole mielekästä erottaa. Toisaalta muuttouhkaisuus asuntohakemuksen yhteydessä useimmiten tarkoittaa esimerkiksi määräaikaista vuokrasopimusta, vireillä olevaa avioeroa tai kotipaikkaa muualla maassa, vaikka työ sijaitisi Helsingissä. Myös täysi-ikäiset vanhempinsa luona asuvat lapset voidaan määritellä kiireellisiksi asunnon hakijoiksi. (Kortelainen 2016.)

Tulkinnallisesti kaupungin vuokra-asunnonhakijat siis kattavat monenlaisia elämäntilanteita, joista osaa ei varmastikaan tulisi käsitellä asunnottomuutena. Eri tilanteiden suhteiden voisi kuitenkin olettaa pysyneen tarkastelujaksolla kohtalaisen muuttumattomina, ja siksi asuntojonon perusteella voi yrittää hahmottaa koko ilmiön kehitystä tilastollisesti. Kaupungin asuntohakemukset ovat ainutlaatuinen tutkimuskohde erityisesti asunnottomuustyyppittelyn asumisen epävarmuuteen liittyvän ulottuvuuden tarkasteluun. Niiden perusteella asunnottomien määrää ei kuitenkaan voida arvioida.

Vuonna 2014 18–24-vuotiailta asunnottomilta tai asunnottomuusuhkaisilta vuokra-asuntohakemuksia tuli noin 9 000 kappaletta ja 25–29-vuotiailta noin 7 300 kappaletta (kuvio 3). Muutokset vuodesta 2005 eteenpäin ovat huomattavia. Kymmenessä vuodessa 18–24-vuotiaiden hakemusten määrä vuodessa on kasvanut lähes 80 prosenttia; vuonna 2014 hakemuksia tuli lähes 4 000 enemmän kuin vuonna 2005. 25–29-vuotiaiden hakemusten määrä on noussut prosentuaalisesti vielä enemmän, sillä vuoden 2005 lähtötasokin on ollut matalampi: noin 2 900 hakemusta. (Kortelainen 2016; Hyvinvointitilastot 2015b.) Silti 150 prosentin nousu tuntuu käsittämättömän suurelta, ja nostaa esiin paljon kysymyksiä siitä, millaiseen ongelmaan kaupungin sosiaalinen asuntotuotanto voi edes nykyisin vastata suhteessa lähtötilanteeseen. Kaupungin vuokra-asuntojen kysyntä on siis huomattavasti suurempaa kuin niiden tarjonta.

18–24-vuotiaiden hakemusten määrä on laskenut aavistuksen vuoden 2012 jälkeen, mutta 25–29-vuotiaiden kohdalla huippua ei välttämättä ole vielä saavutettu. Muutokset hakemusten määrissä vaikuttavat hyvin saman suuntaisilta kuin VVA-kirjauksissa, mikä vahvistaa uskoa siihen, että mittarit mittaavat todellakin samaa ilmiötä – asumisen epävarmuutta.

Kuvio 3: Helsingin kaupungin vuokra-asuntohakemusten määrä vuoden viimeisenä päivänä asunnottomilta tai muuttouhkaisilta vuosina 2005–2014, indeksi 2005=100. (Helsingin kaupungin kiinteistövirasto; Kortelainen 2016.)

2.4 Muita asunnottomuuden mittareita

Muita ETHOS-typologiaan jollain tasolla rinnastettavia mahdollisia asunnottomuutta kuvaavia mittareita ovat asunnottomat toimeentulotukiasiakkaat, väestörekisteritietojen perusteella tietymättömissä olevat, äärimmäisen ahtaasti asuvat ja asuntokunnat, joissa perheen lisäksi asuu joku muu henkilö. Osin nämä mittarit ovat jo määritelmällisesti ja rajauksellisesti ainoastaan suuntaa antavia, mutta myös niistä voi tehdä jonkinlaisia päätelmiä asunnottomuuden trendistä. Oletettavasti mahdolliset epätarkkuudet tai mittauharhat toistuvat samanlaisina vuodesta toiseen itse mittarin pysyessä muuttumattomana.

Asunnottomat toimeentulotukiasiakkaat

Asunnottomat toimeentulotuen saajat kuvaavat Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysviraston päämiesasiakkaita, jotka on merkitty asiakastietojärjestelmiin asunnottomaksi tai sukulaisten luona asuviksi tarkasteluvuoden lokakuussa. Merkintää ei välttämättä ole päivitetty asumismuodon muututtua, joten tietoja ei voi pitää täysin täsmällisinä. (Hyvinvointitilastot 2015b; Kortelainen 2016.)

Vuosina 2005–2014 18–24-vuotiaiden asunnottomien toimeentulotukea saavien helsinkiläisten määrä on lähes kaksinkertaistunut, ja 25–29-vuotiaidenkin määrä on noussut yli 50 prosenttia. Lukumäärällisesti muutos jää vain muutamiin satoihin, ja 2000-luvun huippuvuodet näyttävät osuneen vuosien 2012–2013 paikkeille. (Hyvinvointitilastot 2015b.) Tarkastelluista asunnottomuuden mittareista asunnottomat toimeentulotuen saajat osuvat lähimmäs ARA:n asunnottomuustilastoja niin kokonaismäärällisesti kuin huippuvuosien sijoittumisenkin osalta. Tämä osaltaan vahvistaa käsitystä ARA:n tilastoissa käytetyn asunnottomuuden määritelmän suppeudesta. Sosiaalitoimen asiakastietojärjestelmään asunnottomaksi merkityt oletettavasti kuuluvat pitkittyneen ja vaikeahkon asunnottomuuden piiriin. (Kortelainen 2016.)

Tietymättömissä olevat

Tietymättömissä on rekisterimääritelmä, joka liittyy läheisesti VVA-merkintään. Henkilö kirjataan tietymättömissä olevaksi, mikäli hän muuttaa asunnosta tekemättä muuttoilmoitusta mutta uusi asukas sen tekee. Tietymättömissä olevaksi kirjataan myös silloin, jos henkilö ei tee ilmoitusta uudesta osoitteesta Suomessa, postiosoitteesta tai vailla vakinaista asuntoa olemisesta. Osa tietymättömissä olevista asuu todellisuudessa ulkomailla, ja asunnottomien osuutta ryhmästä on mahdotonta arvioida. (Kostiainen & Laakso 2012, 43–44.) Tietymättömissä oleviin siis kuuluu asunnottomia, mutta ei tiedetä kuinka paljon. Taas kerran osuus on kuitenkin oletusarvoisesti pysynyt samankaltaisena vuodesta toiseen.

Vuoden vaihteessa 2014–2015 Helsingissä tietymättömissä oli noin 900 15–29-vuotiasta. 15–24-vuotiaiden määrä on lähellä vuodenvaihteen 2005–2006 tasoa hieman yli 300:ssä. Sen sijaan 25–29-määrä on kasvanut noin 90 prosenttia tarkastelujaksolla – alle 300:sta 560:en. Vertailun vuoksi yli 30-vuotiaiden määrä samalla jaksolla on kasvanut noin 40 prosenttia. (Tilastokeskus, Helsingin kaupungin tietokeskuksen erillistilaus). Tietymättömissä olevien merkityksellisyyttä on hyvin vaikeaa arvioida, mutta muutokset viittaavat kuitenkin enemmän asunnottomuuden yleistymiseen kuin sen vähenemiseen.

Ahtaasti asuvat

ETHOS-typologian 13. luokka on kansalliset normit ylittävä tilanahtaus. Suomessa tätä vastaava korkein ahtaasti asumisen *normi 1* kattaa asuntokunnat, joissa asuu enemmän kuin kaksi henkilöä huonetta kohden keittiö mukaan lukien. (Tilastokeskus 2015b.) Tietoa tähän tietoa tähän tutkielmaan ei ollut saatavilla iän perusteella luokiteltuna, mutta kokonaiskuvastakin voi tehdä päätelmiä asumisen muutoksista.

Normin 1 mukaisissa asuntokunnissa Helsingissä asui vuonna 2014 noin 4 300 henkilöä. Määrä on kasvanut vuodesta 2005 yli 50 prosenttia. Toki helsinkiläisten määrä on tarkastelujaksolla kasvanut muutenkin mutta huomattavasti vähemmän, vain noin 10 prosenttia. Suurin osa ahtaasti asumisen yleistymisestä näyttää ajoittuneen vuosille 2005–2011. (Tilastokeskus 2015b.) Osa asumisen ahtauden yleistymisestä on varmasti selitettävissä asumispreferenssien muutoksilla, mutta kasvu on ollut niin huomattava, ja toisaalta myös samansuuntainen muiden asunnottomuusindikaattorien kanssa, ettei asunnottomuuden osuutta ainakaan voi sulkea pois.

Asuntokunnat, joissa perheen lisäksi muita henkilöitä

Asumisen ongelmien yleisyydestä saattaisi myös kertoa jotain tilasto asuntokunnista, joissa perheen lisäksi asuu joku muu henkilö. Tilastolaskennallisten syiden takia tarkastelu joudutaan rajaamaan kolmihenkisiin asuntokuntiin, joissa kaksihenkisen perheen lisäksi asuu joku kolmas henkilö. Jakamalla tällaisissa asuntokunnissa asuvien henkilöiden määrän kolmella saadaan osamääräksi mahdollisesti asunnottomina olevien määrä.

Vuonna 2014 Helsingissä näitä *kolmansia* oli hieman yli 3 300. Määrä on kasvanut kymmenessä vuodessa 35 prosenttia eli noin tuhannella. Minkä tahansa kokoisia asuntokuntia, joissa perheen lisäksi asui muita, oli vuonna 2014 Helsingissä yli 21 300. (Tilastokeskus 2015b.) Tästä kokonaisluvusta ei voida kuitenkaan arvioida *muiden* osuutta, koska perheen ja muiden määrien suhdetta ei tunneta. Jälleen tämänkin mittarin kohdalla trendi on selvä, mutta sisältö tulkinnanvarainen. Korhonen (2002, 29) kuitenkin arvioi *muiden* olevan pääasiassa sukulaisten tai tuttavien luona oleskelevia asunnottomia, vaikka lukuun varmasti sisältyy myös esimerkiksi omasta halustaan yhdessä asuvia sukulaisia tai erityisryhmiä.

2.5 Arvioita asunnottomuuden yleisyydestä väestötasolla

Yhteenvetona voi tarkastella edellä esiteltyjen nuorten asumisen ongelmia kuvaavien tilastojen prosentuaalista muutosta vuosina 2005–2014. ARA:n muutos on +43 prosenttia, vailla vakinaista asuntoa olevien +98 ja +68 prosenttia, kaupungin vuokra-asuntohakemusten +78 ja +150, toimeentulotukiasiakkaiden +87 ja +54, tietymättömissä olevien +5 ja +89 prosenttia, kaikkien ahtaasti asuvien +53 ja kaiken ikäisten *kolmansien* +35 prosenttia. Asumisen ongelmat ovat näiden lukujen valossa kiistatta yleistyneet.

Vaikka suunta on selvä, epäilyksiä kuitenkin jää asunnottomien määrän tai osuuden suhteen. Koska määrittelyerot tekevät rekisterivertailun hankalaksi, kyselytutkimuksilla saatu tieto saattaa poikkeuksellisesti olla luotettavinta. Kysetutkimukset myös tavoittavat rekisterejä paremmin myös lyhytaikaista asunnottomuutta. Toisaalta joskus aiemmin koettu asunnottomuus ei ole vertailukelpoista nykyiseen asumistilanteeseen.

Osana valtakunnallista Nuorten asuminen 2014 -tutkimusta (Kilpeläinen et al. 2015) kysyttiin myös asunnottomuuden kokemisesta. 18–29-vuotiaista jo vanhempien luota omaan kotiin muuttaneista nuorista 5,5 prosenttia vastasi olleensa joskus asunnottomana (mt., 27). Opiskelijan kaupunki -erilliskyselyn mukaan pääkaupunkiseudun kaikista korkeakouluopiskelijoista asunnottomana on ollut 8,2 prosenttia (Rytkönen & Saari 2015, 42).

Indeksimuotoisten ja määritelmällisesti epävarmojen tilastomittarien perusteella on vaikea tehdä täsmällistä arvioita siitä, kuinka paljon asunnottomia sitten on. Selvää kuitenkin on, että määrät liikkuvat täysin tiukinta asunnottomuuden määritelmää lukuun ottamatta enemmän tuhansissa kuin sadoissa. Kauppinen et al. (2015) arvioivat väestötasolle yleistettävissä olevalla SISU-simulaatioaineistolla vailla vakinaista asuntoa tai tietymättömissä olevien määräksi yli 33 000 henkilöä. Myös jo Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkija Erkki Korhonen (2002) arveli asunnottomien todellisen määrän liikkuvan kymmenissä tuhansissa.

Nuorten asumisen ongelmien kiistaton yleistyminen perustelee aiheen tutkimisen yhteiskunnallisen merkittävyyden. Toisaalta taas jo asumisen ongelmien määrittely on hankalaa, ja siksi ilmiöstä niin vähän tiedetäänkin. Mistä ongelmat johtuvat, ja miten niitä voisi ehkäistä? Seuraavassa luvussa tutkielman näkökulmaa laajennetaan asuntotarjonnan ja asunnottomuuden vähentämistoimenpiteiden suuntiin.

3 Asuntomarkkinat asumisen ongelmien taustalla?

Helsinkiä ja pääkaupunkiseutua on jo pitkään vaivannut krooninen asuntopula, joka on johtanut sekä asuntojen hintojen että vuokrien merkittävään nousuun. Kohtuuhintaisen asunnon löytämisen vaikeus ja asumisen kustannustaso ovat eräitä merkittävimpiä nuorten asumisen ongelmia selittäviä tekijöitä. Näin ollen kohoavat vuokrat mitä luultavimmin vaikeuttavat tilannetta entisestään.

3.1 Kohoavien vuokrien kaupunki

Helsingin seudulla¹ on 1980-luvulta lähtien valmistunut vuosittain noin 10 000 asuntoa, josta Helsingin osuus on ollut 3 600 asuntoa. Uustuotannon rakennusvauhti ei ole riittänyt vastaamaan väestönkasvun aiheuttamiin asuntokysynnän muutoksiin. Tämä on myös aiheuttanut asuntojen hinta- ja vuokratasojen eriytymistä yhtäältä suhteessa muuhun maahan mutta myös pääkaupunkiseudun eri alueiden välillä. Uustuotanto on kiihtynyt 2010-luvulla merkittävästi ylittäen pelkästään Helsingissä vuonna 2016 jo 10 000 asunnon vuositahdin, mutta seuraukset asuntomarkkinoilla näkyvät vasta pitkällä viiveellä. (Vuori & Laakso 2016, 14.)

Uustuotannon vaikutuksen viiveet ja samalla koko asunto-ongelman ydin selittyvät pääosin alueen väestön asuntokantaa nopeammalla kasvulla. Kysyntä ylittää tarjonnan, eikä tilanne ole aivan lähitulevaisuudessa muuttumassa. Syksyn 2016 väestöennusteiden perusvaihtoehdon mukaan Helsinki kasvaa vuoteen 2025 mennessä 55 000 asukkaalla ja vuoteen 2050 mennessä 128 000 asukkaalla (Vuori & Laakso 2016, 17–18). Koko 14 kuntaa kattavalle Helsingin seudulle taas ennustetaan 450 000 asukkaalla vuoteen 2050 mennessä. Muuttoliikkeen vetovoimatekijöitä ovat asuntojen saatavuus, laatu ja ominaisuudet. Asuntojen hinta- ja vuokrataso taas vastaavasti rajoittavat muuttoliikettä. Tonttitarjonta on keskeinen uustuotannon tarjonnan edellytys. (Mt., 12.)

¹ *Helsingin seutuun* kuuluu Helsinki lisäksi Espoo, Kauniainen, Vantaa, Kirkkonummi, Vihti, Nurmijärvi, Tuusula, Kerava, Järvenpää, Hyvinkää, Sipoo, Pornainen ja Mäntsälä.

Pääkaupunkiseudun valtion tukema ara-vuokra-asuntokanta voisi tarjota mahdollisuuden kohtuuhintaiseen asumiseen, mutta se ei vastaa sen enempää mitoitukseltaan, vapautumistahdiltaan kuin rakenteeltaankaan tuettujen asuntojen kysyntää. Suurin kysyntä kohdistuu pieniin asuntoihin, erityisesti yksiöihin. Ara-asunnot ovat pääsääntöisesti kahden tai kolmen huoneen asuntoja. Tämä ohjaa jo entuudestaan pienituloisia asunnon etsijöitä vapaarahoitteisten asuntojen suuntaan, jotka ovat neliövuokriltaan ara-asuntoja kalliimpia. (Laakso & Kostainen 2013, 43–45.) Jos asunnonhankinta vaikeutuu liikaa, voi seurauksena olla vaikeuksia pysyä kiinni asuntokannassa.

Opiskelija-asuntojen merkitys opiskelijoille on kasvanut vuosi vuodelta. Syynä tähän on nuorten suosimien pienten asuntojen rahoituspohjan perusteella hyvin eriävä vuokrien kehitys. Asuntoja ei riitä läheskään kaikille opiskelijoille, ja asuntojonot etenkin syksyisin venyvät pitkiksi. Se, että kaikki halukkaat eivät saa kohtuuhintaista vuokra-asuntoa, lisää opiskelijoiden asumisen sattumanvaraista luonnetta: osa saa asunnon, osa taas ei – päätöstä selittävät syyt puuttuvat.

Vuosina 2005–2014 opiskelija-asuntojen neliövuokra on noussut 21 prosenttia 9,85 eurosta 11,91 euroon. Tämä muutos vastaa suuruudeltaan kutakuinkin normaalia elinkustannusten nousua. Samalla tarkastelujaksolla opiskelija-asuntoihin parhaiten rinnastettavien 1–2 huoneen valtion tukemien ara-vuokra-asuntojen neliövuokra on noussut 44 prosenttia: 8,82 eurosta 12,66 euroon. Edes vapaarahoitteisten pienten vuokra-asuntojen neliövuokra ei ole noussut vastaavassa suhteessa, mutta sekin on noussut 37 prosenttia 13,73 eurosta 18,76 euroon. (Hyvinvointitilastot 2015a.) Muutokset vuokrata-sossa ovat siis merkittävän erilaisia, ja erot asumisen kustannuksissa ovat korostuneet entisestään.

3.2 Asunnottomuuden vähentämishjelmat

Kohonneiden vuokrien voi suurella todennäköisyydellä arvella olevan asumisen ongelmien yleistymisen taustalla. Vaikka yhteys vaikuttaa ilmeiseltä, se ei ole saavuttanut julkisuudessa tai politiikan kentällä käytävää asunnottomuuskeskustelua kovinkaan selvästi. Asunnottomuuden vähentämishjelmat huomioivat vain hyvin vähän vallitsevaa

asuntotilanteen ongelmia. Esittelen juuri tämän kontrastin takia vähentämistoimenpiteitä samassa luvussa kuin asuntotilannettakin.

Vuosina 2008–2015 toimineiden pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmien (PAAVO I ja II) tavoitteina oli ensin puolittaa ja lopulta poistaa pitkäaikaisasunnottomuus kokonaan. Tavoite osoittautui liian kunnianhimoiseksi, mutta siitä huolimatta ohjelmia voidaan pitää onnistuneina, pitkäaikaisasunnottomien määrä on ainoana maana Euroopassa saatu vähentymään. (Pleace et al. 2015; Tainio & Fredriksson 2015.)

Ohjelmien keskeinen työkalu on ollut asunto ensin -käytäntö. Aiempi portaittainen lähestymistapa, jossa moniongelmaisille asunnottomille on tarjottu tukea asunnottomien palveluiden kautta, ei ole osoittautunut toimivaksi, sillä asunnottomien ”kiipeäminen” kohti asuntoa on saattanut pysähtyä esimerkiksi liian vakavaan päihdeongelmaan. PAAVO-ohjelmien myötä tuhansia asuntolapaikkoja on muutettu asunnoiksi asunnottomille, ja asumisen pysyvyyttä on tuettu esimerkiksi häätöjä ehkäisemällä. Muut tarvittavat tukipalvelut on järjestetty asunnon saamisen jälkeen. (Tainio & Fredriksson 2015.)

Asunnottomuuden kokonaiskuvan kannalta PAAVO-ohjelmien ongelmaksi voi laskea niiden tarkan rajauksen. Helsingin kaupungin asunnottomuustyöryhmä loppuraportissaan (2013) toteaaakin, ettei ohjelman tarkoituksena ollut ”poistaa yleistä asunnottomuutta, vaan keskittyä niiden ihmisten asunnottomuuden vähentämiseen ja ehkäisyyn, joilla pitkittyneeseen asunnottomuuteen liittyy merkittävä sosiaalisen tuen tarve ja/tai päihde- tai mielenterveysongelmia” (Helsingin kaupunki 2013, 19). Työryhmä myös tunnistaa Helsingin asunnottomuuden yleistymisen johtuneen paitsi pääosin heikosta asuntomarkkinatilanteesta myös resurssien kohdistamisesta moniongelmaisille (mt., 7). Vähemmän ongelmaiset asunnottomat ovat siis saattaneet jollain tasolla jopa kärsiä ohjelmista. Toisaalta huomion keskittyminen pelkästään vaikeimpaan asunnottomuuteen voi myös ohjata koko asunnottomuuskeskustelua. Julkisessa keskustelussa tarkasti rajatun pitkäaikaisasunnottomuuden vähentyminen yleistetään helposti kattamaan koko ilmiö, vaikka muita asunnottomuuden ulottuvuuksia kuvaavat indikaattorit osoittaisivat päinvastaista kehitystä.

Nuorten asunnottomuuden vähentämistä valmistelevan työryhmän toimenpide-esityksissä (Ympäristöministeriö 2015) nuorten asumisen ongelmien monimuotoisuus huomioidaan selvästi aiempia ohjelmia kattavammin. Työryhmä jakaa nuoret karkeasti kahteen ryhmään, joista ensimmäisen määritelmä pitää sisällään ensisijaisesti puutteellisesta asuntotarjonnasta johtuvat ongelmat ja toisen taas laajempaan syrjäytymiskehitykseen liittyvän asunnottomuuden. Jako otetaan huomioon myös toimenpide-esityksissä, joista keskeisin onkin nuorille sopivan asuntotarjonnan lisääminen. (Mt.) Työryhmä laskee, että 2 000 asunnottoman tai hädän uhkaaman nuoren asumisen järjestämisen maksaisi kunnille ja valtiolle noin 20 miljoonaa euroa vuodessa, ja investointi maksaisi itsensä takaisin kalliimpien palveluiden välttämisen kautta kahdessa ja puolessa vuodessa (mt., 10).

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016–2019 (AUNE) jatkaa PAAVO-ohjelmien jalanjäljissä. Verrattuna PAAVO-ohjelmiin AUNE:n painopiste on ennaltaehkäisyssä ja asunnottomuuden uusiutumisen ehkäisemisessä. Myös nuorten asunnottomuuden vähentämistä pohtineen työryhmän toimenpide-ehdotukset on huomioitu lopullisessa ohjelmassa, ja kohtuuhintaisen asuntotuotannon vähäisyys on tunnistettu yhdeksi ongelmista. (Ympäristöministeriö 2016.) Suuria konkreettisia muutoksia tämän tutkielman kohderyhmänä olevien asumisongelmaisten nuorten kannalta ei välttämättä kuitenkaan ole luvassa. Toimenpideohjelman päämääränä on ”liittää asunnottomuustyö entistä laajemmin osaksi syrjäytymisen torjuntatyön kokonaisuutta asunto ensin -periaatteen pohjalta” (mt.) – selvästi siis päämääränä on enemmän yksilöllisten kuin rakenteellisten riskien poistaminen. Kohtuuhintaisen asuntotuotannon tuki kanavoidaan erityisryhmien investointiavustuksien kautta, ja se keskittyy olemassa olevien tukimuotojen vahvistamiseen (mt.).

Samaan aikaan, kun PAAVO-ohjelmat on todettu kansainväliselläkin mittapuulla menestyksiksi, nuorten asumisen ongelmat ovat joillain mittareilla tarkasteltuina jopa kaksinkertaistuneet. Asunnottomuuden vähentämishjelmat vaikuttavatkin yksittäisiä avauksia lukuun ottamatta jämähtäneen melko pysyvästi asunnottomuuden yksilöllisiin riskitekijöihin pohjautuvien selitysmallien aikakaudelle, jolloin nuorten asumisen rakenteellisiin ongelmiin niillä ei siten ole kovinkaan merkityksellistä vaikutusta – eikä se niiden

alkuperäinen tarkoitus ollutkaan. Tästä näkökulmasta on kuitenkin tärkeää laajentaa asunnottomuuskeskustelu koskemaan myös sellaisia nuoria, jotka eivät ohjelmien piiriin koskaan päädy.

4 Tutkimuskysymykset ja aineisto

Nuorten asumisen ongelmat Helsingissä näyttävät yleistyneen selvästi viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tietoa ilmiöön liittyen tarvitaan enemmän kuin koskaan. Tässä tutkielmassa pyrin selvittämään, minkälaisia syitä nuorten asumisen ongelmien taustalta voidaan havaita, kun tarkastelukohteeksi valitaan pääkaupunkiseudun korkeakouluopiskelijat. Esittelen seuraavaksi tutkimuskysymykset ja aineiston, jolla niihin voidaan vastata.

4.1 Tutkimuskysymykset

Asunnottomuuden tai asumisen ongelmat voi määritellä useilla eri tavoilla. Määritelmien tuntemisen tärkeys korostuu tutkittavaa kohdetta rajattaessa: Halutaanko keskittyä moniongelmaisten pitkäaikaisasunnottomuuteen vai nuorten epävarmaan asumiseen? Määritelmällisesti vakavammasta asunnottomuudesta tiedetään nuorten epävarmaan asumiseen verrattuna entuudestaan enemmän. Asunnottomat eivät ole yhtenäinen joukko, ja erilaisten asumisen ongelmien taustalta löytyy erilaisia syitä ja riskitekijöitä. Asunnottomuuden tutkimusta ja vähentämistoimenpiteitä sekä julkista keskustelua hallitsevat yksilölliset riskitekijät. Nuorten epävarmaan asumiseen usein puolestaan liittyy rakenteellisena riskinä pelkkä vaikeus löytää sopivaa kohtuuhintaista asuntoa, minkä merkitystä pääkaupunkiseudun asuntopula kasvattaa entisestään.

Tilastokatsaus vuosilta 2005–2014 osoittaa, että nuorten asumisen ongelmat ovat yleistyneet kiistatta. Entuudestaan juuri tätä asunnottomuuden ulottuvuutta kuitenkin tunnetaan heikosti esimerkiksi mittausongelmista johtuen. Uudelle tiedolle yleistyneestä ilmiöstä on selkeä tarve, jota on vaikea täyttää aiempien suomalaisten asunnottomuus-tutkimusten tutkimusasetelmilla. Näistä syistä olen valinnut tutkielmani tutkimuskoh-teeksi korkeakouluopiskelijat, ja aineistoina hyödynnän Opiskelijabarometria 2014 ja sen Opiskelijan kaupunki -erilliskyselyä.

Erityisesti huomioni keskittyy aiempien asunnottomuutta käsittelevien tutkimusten perusteella havaittuihin riskitekijöihin ja niiden kahtiajakoisuuteen. Tältä pohjalta esitän kysymyksen: *Vaikuttavatko opiskelijoiden asumisen ongelmien taustalla asunnottomuuteen yleisesti liitetyt yksilölliset ominaisuudet vai ennemminkin pelkkä heikko taloudellinen asema rakenteellisena tekijänä?* Yksilölliset ongelmat jäsentyvät erityisesti terveyteen liittyvien muuttujien kautta, ja taloudellista asemaa kuvaavat toimeentuloon liittyvät selittävät muuttujat.

Tutkimusongelma jäsentyy aiemman tutkimuksen ja ETHOS-typologian perusteella määriteltyjen asumisen ongelmien kautta. Tarkasteltavia opiskelijoiden kokemia asunnottomuuteen rinnastettavia ongelmia ovat *vailla asuntoa oleminen tai tilapäisesti ystävän luona asuminen* ja *kimppakämpässä tai vanhempien luona asuminen siten, että on samalla asumistilanteeseensa hyvin tyytymätön*. Lisäksi tarkastelen näistä muodostettua *asumisongelmaisten* yhdistelmämuuttujaa ja *aiemmin koettua asunnottomuutta*. Jokaisen selitettävän muuttujan kohdalla selvitän, miten terveydelliseen tilanteeseen tai taloudelliseen asemaan liittyvät muuttujat vaikuttavat riskiin kokea asumisen ongelmia.

Lopuksi asetelma käännetään ylösalaisin, ja tarkastelen mahdollisten asumisen ongelmien yhteyttä heikkoon tulevaisuudenuskoon, joka kuuluu harvoin aiemmin tunnistettuihin nuorten asunnottomuuden seurauksiin. Ilman pitkittäisaineistoja pidemmälle meneviä tarkasteluja asunnottomuuden seurauksista ei tässä yhteydessä voida tehdä.

Tämä tutkimus on ensimmäinen systemaattinen opiskelijoiden asumisen ongelmien luotaus pääkaupunkiseudulla. Toistaiseksi ilmiötä koskevat tiedot ovat rajoittuneet vain asunnottomuutta kokeneiden osuuteen, vaikka kysyntää selvästi olisi enemmänkin. Opiskelijaväestössä asunnottomuuden vähentämistoimenpiteisiin määritelmällisesti luettavaa asunnottomuutta esiintyy hyvin vähän. Kuten edellä todettiin, asunnottomuutta tutkitaan ja hoidetaan kuitenkin usein individualistisesta ja sosiaalitoimen näkökulmasta. Yhtäältä opiskelijat eivät vallitsevan opintotukijärjestelmän puitteissa kuitenkaan yleensä ohjaudu sosiaalitoimen asiakkaiksi. Toisaalta opiskelijoille on olemassa muuta väestöä kattavammin mahdollisuuksia kohtuuhintaiseen asumiseen jo entuudestaan.

Opiskelijat eivät siis lähtökohtaisesti ole asunnottomia, ja juuri tämä on perusteluna heidän valitsemiselleen tutkimuskohteeksi: koska opiskelijoiden joukossa ei pitäisi olla asunnottomia, asumisen ongelmat, joita opiskelijoilla havaitaan, tuovat täysin uutta tietoa asunnottomuustutkimuksen kentälle. Opiskelijoita tarkastelemalla voidaan hakea syitä sellaiselle asunnottomuudelle, joka on jäänyt sekä virallisissa tilastoissa että aiemmissä tutkimuksissa vain hyvin vähälle huomiolle – sellaiselle asunnottomuudelle, joka ei välttämättä sovi mihinkään teoreettiseen selitysmalliin.

Esimerkiksi vanhempien luona tyytymättömänä asumista on tietenkin hyvin vaikea verrata vakavuudeltaan ensisuojaan majaansa pitävään toimeentulotukiasiakkaaseen, eikä näin pidäkään tehdä. Toisaalta nuoret eivät juuri koskaan käytä ensisuoja sen enempää kuin toimeentulotukeakaan – edes silloin kun kohtaavat asunnottomuutta. Jos halutaan tietoa nuorten asunnottomuudesta, huomio kannattaa kohdistaa sinne, minne nuoret asumisen ongelmia kohdatessaan päätyvät: kaverien sohville tai vanhempien hoteisiin, jos vain suinkin mahdollista.

Jos opiskelijoiden asunnottomuus noudattaisi samoja lainalaisuuksia kuin muu tunnistettu asunnottomuus, yksilöllisten riskitekijöiden yhteyden asumisen ongelmiin pitäisi näkyä selvästi. Jos tämä yhteys jää puuttumaan, ja erityisesti jos terveydellisiä syitä enemmän riskiä kasvattaa heikko taloudellinen asema, on perusteltua esittää jatkokeskustelu koskien taloudellisten tekijöiden vaikutusmekanismeja. Mikä on kohonneiden asumisen kustannusten ja kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen heikon saatavuuden yhteys asunnottomuuden yleistymiseen? Pääkaupunkiseudun kiristyneet asuntomarkkinat ovat haastava toimintaympäristö opiskelijoille, jotka jäävät toimeentulossaan jälkeen muuhun väestöön verrattuna.

4.2 Aineisto: Opiskelijabarometri 2014 ja Opiskelijan kaupunki -erilliskysely

Aineistona tutkimuksessa käytetään Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus ry:n Opiskelijabarometri 2014:n pääkaupunkiseudun osa-aineistoa ja siihen liittyvää Opiskelijan kaupunki -erilliskyselyä. Pyrin tilastoartikkelini kirjoittamisen jälkeen syksyllä 2015 löytämään mitä tahansa uutta materiaalia, jolla yleistyneiden asumisen ongelmien syihin voisi pureutua. Samoihin aikoihin valmistuivat ensimmäiset Opiskelijabarometriin 2014 pohjautuvat tutkimukset, ja pääsin tutustumaan niihin. Tässä tutkielmassa hyödyntämäni aineistot luovutettiin minulle SPSS-tiedostoina ohjaajan puoltolausetta vastaan keväällä 2016.

Opiskelijabarometri 2014 on Otuksen laatuaan toinen opiskelijoita koskevan poliittis-hallinnollisen päätöksenteon tueksi tietoa tuottava tilastollisesti edustava kyselytutkimus. Se kattaa kaikki opiskelijaelämän osa-alueet ja edustaa opiskelijoita kaikista yliopistoista ja lähes kaikista ammattikorkeakouluista. (Villa 2016.) Kaupunkiteemainen Opiskelijan kaupunki -erilliskysely lähetettiin pääkaupunkiseudulla asuville luvan antaneille barometrivastaaajille, ja sen vastaukset pystyttiin yhdistämään alkuperäisiin barometrivastauksiin, joten taustatietoja ei tarvinnut kerätä useampaa kertaa (Rytkönen & Saari 2015). Tämän tutkimuksen kannalta keskeisimmät aineistojen osat ovat opiskelijabarometrin asumisosio ja erilliskyselyn asunnottomuuden kokemusta mittaava kysymys.

Opiskelijabarometrin kohdejoukko ovat kaikki syksyllä 2014 läsnäolleet korkeakoulujen perustutkinto-opiskelijat. Otanta on suoritettu korkeakouluittain ositettuna alakohtaisesti painotettuna suhteellisena satunnaisotantana². Jatkotutkimuksellisista syistä ruotsinkieliset, yhteiskunta-alan, Helsingin yliopiston ja Aalto-yliopiston opiskelijat ovat yliedustettuina. Otokseen poimittiin myös tietoisesti enemmän aikaisempien tutkimusten perusteella vaikeasti tavoitettavia ryhmiä, esimerkiksi tekniikan alalla opiskelevia miehiä. (Saari 2016.)

² Juhani Saaren seikkaperäinen kuvaus tutkimuksen otanta-asetelmasta ja painokertoimien laskemiseen käytetyistä menetelmistä on julkaistu Opiskelijabarometri 2014:n artikkelissa *Tiedonkeruun toteutus* (Saari 2016).

Opiskelijabarometrin tiedonkeruu toteutettiin vuodenvaihteessa 2014–2015 kaksivaiheisena sähköisenä kyselynä. Kyselystä tiedotettiin kirjeitse viikkoa ennen sähköpostikutsun lähettämistä vastausprosentin korottamiseksi, ja jälkikäteen vastaamatta jättäneille lähetettiin kaksi sähköpostimuistutusta. Sähköisiin kyselyihin liittyen tiedeyhteisössä on havaittu useita ongelmia, mutta korkeakouluopiskelijoiden voidaan ajatella olevan niille erinomainen kohderyhmä, sillä he joutuvat käyttämään sähköpostiaan säännöllisesti opintoihinsa liittyen. (Saari 2016.) Kutsu Opiskelijan kaupunki -erilliskyselyyn lähetettiin huhtikuussa 2015 1 600 luvan antaneelle pääkaupunkiseudulla asuvalle barometrivastaajalle (Rytkönen & Saari 2015).

Opiskelijabarometrin kohdeperusjoukko on noin 271 000 henkilöä. Otoskoko on 19 380, ja kyselyyn vastasi 5 969 henkilöä. Näin ollen vastausprosentiksi saadaan 30,8, mikä sijoittuu aiempien korkeakouluopiskelijoille suunnattujen kyselytutkimusten kanssa samaan haarukkaan. (Saari 2016.) Erilliskyselyyn vastasi 710 pääkaupunkiseudulla asuvaa opiskelijaa. Tässä tutkimuksessa käytetään Opiskelijabarometrin pääkaupunkiseudun vastaajia ja erilliskyselyyn vastaajia.

Tutkielman kaikki tilastolliset on toteutettu painotetulla aineistolla. Opiskelijabarometriaineiston painotus on laskettu kaksivaiheisesti: ensimmäisessä vaiheessa on huomioitu otanta-asetelmasta johtuvat korkeakoulukohtaisesti vaihtelevat otokseen sisällyttämisen todennäköisyydet, ja sen jälkeen tuloksia vääristävä vastauskato on painotettu vertaamalla sitä opiskelijarekisteritietoihin. (Rytkönen & Saari 2015; Saari 2016.)

Opiskelijabarometriaineiston sovellettavuus asunnottomuuden tutkimukseen perustuu laajaan ja taustoittavaan asumisosioon. Opiskelijan kaupunki -erilliskyselyyn taas lisättiin Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan (HYY) pyynnöstä kysymys asunnottomuuden kokemuksesta, mikä antaa ensimmäistä kertaa mahdollisuuden käsitellä opiskelijoita osana varsinaista asunnottomuuskeskustelua. Pääkaupunkiseudun opiskelijoiden mielekkyyden asunnottomuustutkimuksen kontekstissa perustuu osaltaan perusjoukon suuruuteen: vuonna 2014 pääkaupunkiseudulla asui noin 90 000 korkeakouluopiskelijaa (Rytkönen & Saari 2015). Vertailulukuna tälle voi esittää pääkaupunkiseudulla vuonna

2014 asuneiden 18–29-vuotiaiden määrän, joka oli 196 000 (Aluesarjat 2017). Opiskelijabarometrin otanta-aineistoon perustuen pääkaupunkiseudulla asuvien otos on yli 7 000 opiskelijaa (mt.) Korkeakouluopiskelijoiden osuus pääkaupunkiseudun nuorista on siis merkittävä, ja niinpä aineistolla voi perustellusti liittyä koko nuorten elämäntilannetta käsittelevään keskusteluun. Pääkaupunkiseudun opiskelijoiden tiedetään myös kokeneen asunnottomuutta kutakuinkin samoissa määriin kuin muidenkin nuorten Suomessa (Kilpeläinen et al. 2015; Rytönen & Saari 2015).

Toisaalta objektiivisen analyysin keskeinen osa on tunnistaa aineiston rajoitukset. Asunnottomuus kuuluu kokonaisuutena selkeästi huono-osaisuutta käsittelevän tutkimuksen kentälle, jossa korkeakouluopiskelijoita tarkastellaan harvemmin. Jo ensimmäiset silmäykset aineistoon paljastivat, ettei tyypillisesti asunnottomuudeksi tulkittavia asumisen ongelmia esiintynyt kuin harvoin. Tilastollisen päättelyn suhteen pienet luokkakoot ovat aina ongelmallisia, mutta jos selviä yhteyksiä aineistossa on, on ne kuitenkin mahdollista löytää. Myös asumisen ongelmien laatua yksilöivät kysymykset kuten asumismuodon muutokset, joita tarkastellaan asunnottomuuden polkututkimuksessa, puuttuvat barometriaineistosta. Samoin objektiiviset kontraproduktiivisen terveyskäyttäytymisen mittarit jäävät melko kapeiksi.

Jos käytössä olisi yksinomaan asunnottomuuden tutkimukseen valjastettu koko kohdeperusjoukon kattava aineisto, sitä kannattaisi varmasti käyttää – tällaista tutkimusasetelmaa ei vielä kuitenkaan ole rakennettu. On myös hyvin mahdollista, etteivät tulokset sittenkään eroaisi kovin suuresti. Kuten myöhemmin käy ilmi, asunnottomuuden kokemus ja tarkastellut piiloasunnottomuuden ulottuvuudet eivät aina tahdo tulla ilmi, vaikka niitä suoraan vastaajalta kysyisi. Todennäköisesti ainoa varma tapa parantaa tulosten reliabiliteettia olisi kasvattaa otoskokoa tai asettaa asunnottomat yliedustetuiksi otoksessa. Pelkkä avaus opiskelijoiden asumisen ongelmien liittämisestä asunnottomuuskeskusteluun ei ehkä ole edelliselle riittävä peruste, ja jälkimmäinen ei ole edes mahdollista: kenelle kyselykutsuja pitäisi lähettää enemmän, jos halutaan tavoittaa asunnottomat?

Suhteessa edellisissä luvuissa esitettyyn taustaan, aineistoon on tehty yksi merkittävä rajausta ja vastaavasti jätetty yksi tekemättä. Seuraavien lukujen tilastollisissa tarkaste-luissa hyödynnetään pääosin aineistoa, joka kattaa pääkaupunkiseudulla asuvat 20–29-vuotiaat korkeakouluopiskelijat (N=1 300). Erityisesti suhteellisen pienen aineiston ta-pauksessa havaintojen turhaa kadottamista on syytä välttää. Tutkimuskohde täytyy kui-tenkin rajata tutkimusongelman mukaisesti. Useissa määritelmässä nuoruus päättyy 30 ikävuoteen, ja siksi myös nuorten asunnottomuutta tutkiessa rajausta on syytä tehdä sa-moin (pl. aiemmin koettu asunnottomuus, johon palataan myöhemmin). Alle 20-vuoti-aat taas jäävät hyvin usein vanhempien luona asuvien luokkaan. Näissä tilanteissa näin nuorten kohdalla ei ole perusteltua vielä puhua asumisen ongelmasta ainakaan kovin systemaattisesti, sillä keskimääräinen vanhempien luota muuttoikäkin on vasta juuri 20 vuoden paikkeilla (Kilpeläinen et al. 2015, Nuorten hyvinvointikertomus 2016). Myös menetelmävalinnat tulee huomioida aineistoa rajatessa, ja tässä tapauksessa alle 20- ja yli 30-vuotiaiden joukossa niin kutsuttujen *outlierien*, erikoistapausten, määrä on suuri, mikä olisi ongelma logistisen regressioanalyysin mallien vakauden näkökulmasta.

Aineiston rajauksen tekemättä jättäminen puolestaan koskee aluetta. Vaikka esimerkit asunnottomuuden yleisyydestä ja asuntopolitiikasta tulevat pääosin Helsingistä, tässä tutkimuksessa käsitellään pääkaupunkiseudun neljän kaupungin korkeakouluopiskeli-joita. Helsingin kaupungin tutkimustoiminta asumisen ongelmien tarkastelussa on ollut naapureitaan kattavampaa, ja siksi asunnottomuutta kuvaavat esimerkit ovat juuri Hel-singistä. Asunnottomuus ei kuitenkaan luonnollisesti katso kotikuntaa, joten ilmiötä voi täysin perustellusti pitää koko pääkaupunkiseudun kattavana. Kuka tahansa Helsingissä opiskeleva voi tilaisuuden vaatiessa siirtyä vanhempien luo esimerkiksi Espooseen. Jaot-telu pääkaupunkiseudun kuntien asunnottomuustilastojen välillä on siis vähintäänkin keinotekoinen.

5 Muuttajat ja menetelmät

Opiskelijat ovat koko yhteiskunnan mittakaavassa varsin erityinen ryhmä, ja tämä pitää ottaa huomioon jo muuttujia määritellessä – tuloksien tulkinnasta puhumattakaan. On jopa pohdittu pitäisikö opiskelijoita huomioida välttämättä ollenkaan esimerkiksi köyhyyttä tai pienituloisuutta koskevilla tarkasteluilla, sillä opiskeluaikaa voidaan pitää elämän investointivaiheena, jonka tulokset realisoituvat vasta myöhemmin (Kanninen 2011). Joka tapauksessa opiskelijoiden ongelmien pohtimisellakin on paikkansa, sillä opiskelijoiden keskimääräiset tulot jäävät kauas koko väestön vastaavista. Oli kyseessä sitten tilapäinen välivaihe tai ei, seurauksena on esimerkiksi huomattavan korkeita asumiskustannuksien osuuksia käytettävissä olevista tuloista.

Kuvailen tässä luvussa ensin lyhyesti aineiston perusteella opiskelijoiden asumisen erityispiirteitä – esimerkiksi asumiskustannuksia ja tyytyväisyyttä asumiseen. Tämä auttaa laittamaan seuraavaksi esiteltävät selitettävät ja selittävät muuttajat oikeaan perspektiiviin. Kattava kuvaus opiskelijoiden asumisesta on julkaistu osana Opiskelijabarometri 2014 -tutkimusta (Villa 2016). Käyn seuraavaksi tutkielmassa käytetyt muuttajat yksitellen läpi. Perustelen samalla kunkin muuttujan taustaa sekä muuttujan valintaa.

5.1 Opiskelijoiden asumisen erityispiirteitä

20–29-vuotiaista pääkaupunkiseudun korkeakouluopiskelijoista (n=1 300) opiskelija-asunnossa asuu noin 38 prosenttia, muussa vuokra-asunnossa myös noin 38 prosenttia, omistusasunnossa noin 7 prosenttia ja jotenkin muuten 15 prosenttia. Opiskelija-asunnossa asuvien osuus on siis suhteellisen merkittävä. Tälle ryhmälle opiskelija-asunnot on tarkoitettukin, mutta niitä ei kuitenkaan riitä kaikille. Opiskelija-asuntojen neliövuokrien kehitys on ollut hyvin maltillista muihin vuokra-asuntoihin verrattuna, ja niinpä opiskelijoista muuhun väestöön verrattuna suurempi osa on ainakin jollain tasolla kohtuuhintaisen asumisen piirissä.

Onko asuminen sitten kohtuuhintaista? Kohdejoukon mediaaniasumismenot ovat 420 euroa, jota pääkaupunkiseudun mittakaavassa voi pitää melko kohtuullisena kustannuksena. Toisaalta asumisen kohtuuhintaisuus määrittyy aina suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin. Tilanteessa, jossa opiskelijan toimeentulo koostuisi vain opintorahasta asumislisineen (n. 470 euroa nettona, Kela 2017), mediaaniasumismenokin veisi jo 90 prosenttia käytettävissä olevista tuloista. Ylimmän asumismenokvintiilin raja sijoittuu 600 euroon.

20–29-vuotiaiden käytettävissä olevat mediaanitulot aineiston keräämisen ajankohtana olivat 900 euroa. Alimman kvintiilin raja sijoittuu 600 euroon ja ylimmän 1 200 euroon. Käytettävissä olevat tulot siis ovat keskimäärin noin kaksinkertaiset pelkkään opintoraahan ja asumislisään verrattuna. Osaltaan tämä mahdollistaa suuremman pelivaran myös asuntomarkkinoilla, mutta samalla se myös kertoo, ettei ainakaan pelkällä opintotuella elämistä ilman muita tulolähteitä pidetä tavoiteltavana tilana.

Yksittäisten muuttujien sijaan mielenkiintoisin tieto kuitenkin on, kuinka suuri asumisen osuus käytettävistä tuloista todella on. Asumismenot ja käytettävissä olevat tulot korreloivat suhteellisen heikosti ($r=0,40$), mikä antaa kuvan asuntomarkkinoiden sattumanvaraisuudesta: kun kerran kohtuuhintaisen ja hyvän asunnon löytää, ei sitä heti tulojenkaan muuttuessa lähdetä vaihtamaan. Tähän viittaa myös käänteinen heikohko yhteys tulojen ja asumisen osuuden menoista välillä ($r=-0,37$).

Jakamalla asumismenot käytettävissä olevilla tuloilla saadaan määriteltyä vastaajille asumiseen käytetty osuus käytettävissä olevista tuloista. Mediaaniosuus on 48 prosenttia. Tilastokeskus määrittelee kotitalouden asumiskustannusrajoitteiseksi, jos asumiskustannusten osuus käytettävissä olevista rahatuloista (pl. asumistuet) on yli 40 prosenttia (esim. Tilastokeskus 2017). Pääkaupunkiseudun korkeakouluopiskelijoista 64 prosenttia ylittää asumiskustannusrajoitteisuuden rajan, eikä heillä kaiken lisäksi pääsääntöisesti ole mahdollisuutta täysimääräisiin asumistukiin. Parhaan kuvan opiskelijoiden asumismenojen suuruudesta antavat vertailuluvut pääkaupunkiseudun koko vuokra-asujaväestöstä, joiden asumisen osuus mediaanituloista oli vuonna 2015 27 prosenttia ja asumiskustannusrasitteisia heistä oli vain 14 prosenttia (Tilastokeskus 2015c).

Huolimatta suuresta asumiskustannusten osuudesta, opiskelijat ovat pääsääntöisesti hyvin tyytyväisiä asumiseensa. Asteikolla 0–10 vastaajien mediaanityytyväisyys asumiseensa on 7, ja neljä viidestä korkeakouluopiskelijasta sijoittuu asteikolla lähemmäksi erittäin tyytyväistä kuin erittäin tyytymätöntä (>5). Syitä korkeaan tyytyväisyyteen voi vain arvailla, mutta arvatenkin suuri osa opiskelijoista on joko löytänyt itselleen mieleisen asunnon tai vaihtoehtoisesti ajattelee itsekin opiskelua välivaiheena. Tarkempien johtopäätösten tekeminen vaatisi tarkempaa tietoa siitä, miksi vastaaja on tai ei ole tyytyväinen asumiseensa.

Havaittu suhteellisen korkea tyytyväisyys asumiseen antaa mahdollisuuden yrittää päästä käsiksi asunnottomuuskeskusteluun rinnastettaviin asumisen ongelmiin tyytymättömyyden kautta: viidennes vastaajista eroaa suuresta tyytyväisten massasta. Mahdollisesti asunnottomuuteen viittaava asumisen muoto yhdistettynä tähän alimman kvintiilin tyytymättömyyteen näyttäytyy mahdollisena selitettävänä asumisen ongelmana. Seuraavaksi käsitellään tarkemmin tutkielmassa käytettävät selitettävät muuttujat ja mahdolliset selittäjät.

5.2 Muuttujat

Keskeinen tutkimuskysymys on, vaikuttavatko korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmien taustalla yksilölliset eli terveyteen liittyvät vai taloudellis-rakenteelliset riskitekijät. Sen mukaisesti tarkasteluissa käytetyt muuttujat on jaoteltu selitettävien asumisen ongelmia ilmentävien muuttujien lisäksi yksilöllisiin ja taloudellisiin mahdollisesti selityksiä tarjoaviin muuttujiin. Selitettäviä muuttujia ovat *ilman vakinaista asuntoa olevat ja ystävän tai sukulaisen luona asuvat, tyytymättömät yhteisasujat, tyytymättömät vanhempiansa luona asuvat, asumisongelmaiset ja asunnottomuutta kokeneet*. Yksilöllisiä selittäviä muuttujia ovat *koettu terveydentila, terveyshaitta, masennus, sosiaalinen hyvinvointi* ja erilaiset näiden yhdistelmät. Rakenteellista riskiä selittävät puolestaan *käytettävissä olevat tulot, koettu toimeentulon riittävyys ja työssäkäynti*. Lisäksi vakioitavia taustamuuttujia ovat ikä, sukupuoli ja muualta pääkaupunkiseudulle muuttaminen.

5.2.1 Asumisen ongelmat: selitettävät muuttajat

Ilman vakinaista asuntoa olevat ja tilapäisesti ystävän luona asuvat

ETHOS-typologian mukaisesti vailla vakinaista asuntoa olevat sekä tilapäisesti ystävien luona oleskelevat kuuluvat epäilemättä asunnottomien ryhmään. Aiemman tutkimuksen perusteella nuorten eikä varsinkaan opiskelijoiden voi olettaa ainakaan kuuluvan VVA-väestöön. Ystävän tai sukulaisen luona asuminen on todennäköisempi skenaario, mutta sekin voi esiintyä myös jonkin muun muuttujan alla.

Koska aineiston asumismuodoista ainoastaan ilman vakinaista asuntoa tai tilapäisesti ystävän luona asumista voi kiistatta pitää asunnottomuutena, käsitellään niitä yhdessä. Henkilö kuuluu kaksiluokkaiseksi tiivistetyn muuttujan kyllä-luokkaan, jos vastaus asumismuotoa koskevaan kysymykseen on *minulla ei ole vakituista asuntoa* tai kotitalouden koostumus on *opiskelukaverin tai muun ystävän luona väliaikaisesti* tai *olen vailla vakituista asuntoa*. Vain 1,2 prosenttia kohdejoukosta kuului tähän ongelmaluokkaan.

Tyytymättömät yhteisasujat

Asunnottomuuden subjektiiviset kokemukset vaihtelevat, ja todennäköisesti osa pii-loasunnottomista ei pidä itseään ollenkaan asunnottomana (esim. Kostianen & Laakso 2015). Näitä tapauksia pyritään kartoittamaan yhdistämällä yhteisasuminen asumismuotona ja alhainen tyytyväisyys asumiseen. Kimppakämpässä tyytymättömänä asuminen on määritelmällisesti lähellä nuorten asunnottomuudelle tyypillisintä muotoa eli tilapäisesti ystävän luona majoittumista, vaikka tulkinnallisesti se on paljon väljempi.

Muuttuja saa arvon 1, jos kotitalouden muoto on *kimppakämpässä* ja tyytyväisyys nykyiseen asumiseen saa alimpaan kvintiiliin sijoittuvan arvon (*tyytyväisyys nykyiseen asumiseen* ≤ 5). Soluasunnossa asuvia ei lasketa yhteisasujiksi, vaikka he olisivatkin ilmoittaneet asuvansa kimppakämpässä, sillä tässä yhteydessä soluasuminen ei millään tasolla

voi kuvata asunnon puuttumista. 4,3 prosenttia tutkimusväestöstä kuului tyytymättömiin yhteisasujiin ja referenssikategoriaan 94,3 prosenttia. Puuttuvia tietoja oli 19 (N=1 300).

Tyytymättömät vanhempinsa luona asuvat

Osa piiloasunnottomista saattaa myös asua vanhempien tai sukulaisten luona. Tyytymättömänä vanhempien luona asuminen voi ilmentää asumisen ongelmia kahdesta eri näkökulmasta. Toisaalta viidesosan nuorista on havaittu palaavan vanhempiensa luokaisiin sieltä jo kerran pois muutettuaan, ja syy tähän saattaa viitata asunnottomuuteen (Kilpeläinen et al. 2015). Toisaalta taas muuttoikä vanhempien luota pois on viivästynyt (Nuorten hyvinvointikertomus 2015), mikä johtunee osin vaikeudesta löytää sopivaa asuntoa. Kaikissa tämän luvun tarkasteluissa ikärajaus on jo asetettu 20 ikävuoteen, joten vanhempienkin luona asuvat ovat jo ainakin ylittämässä keskimääräisen kotoamuuttoiän, joka on juuri noin 20 vuotta. Lisäksi muualta pääkaupunkiseudulle muuttaneet rajataan tästä tarkastelusta pois, sillä he eivät vanhempiensa luona pääosin edes voisi asua.

Merkityksellistä on se, asuuko vastaaja vanhempien luona omasta tahdostaan vai ei. Tätä tahtotilaa kartoitetaan yhdistämällä kotitalouden koostumus *vanhempien tai sukulaisten luona* ja alimpaan kvintiiliin sijoittuva asumistyytyväisyys. Tyytymättömänä vanhempien luona asuu 6,5 prosenttia 20–29-vuotiaista pääkaupunkiseudulta kotoisin olevista korkeakouluopiskelijoista, ja referenssikategoriaan kuuluu 93,3 prosenttia vastaajista. Puuttuvia tietoja on 0,2 prosenttia (N=611).

Asumisongelmaiset

Syitä asumisen ongelmiin on syytä hakea myös kokonaisuutena. Asumisongelmaiset muuttuja saa arvon 1, jos jokin edellä esitellyistä asumisen ongelmia kuvaavista muuttujista saa arvon 1. Määritelmällisesti muuttuja siis on jo hyvin laaja. Toisaalta tässä piilee myös ongelmia: jos eri ongelmien taustalta löytyy erilaisia syitä, saattavat ne kumota

toisensa yhteistarkastelussa. Asumisongelmaisia tutkimusväestöstä on 8,5 prosenttia ja ongelmattomia 90,1 prosenttia. Puuttuvia tietoja on 1,4 prosenttia (N=1 300).

Asunnottomuutta kokeneet

Asunnottomuuden kokemus ei ole vertailukelpoinen nykyistä asumismuotoa koskevien muuttujien kanssa, mutta sen perusteella voi kuitenkin yrittää hahmottaa mahdollisia asunnottomuuden riskiryhmiä. Kaksiluokkainen muuttuja saa arvon 1, jos vastaus kysymykseen *oletko ollut asunnottomana?* on myöntävä. Koska kysymyksen muoto viittaa selvästi menneisyyteen, tämän selitettävän muuttujan kohdalla aineistoa ei rajata alle 30-vuotiaisiin, vaan tällä hetkellä jo yli 30-vuotiaidenkin vastaukset voivat tuoda lisätietoa nuorten asunnottomuudesta. Erilliskyselyyn vastanneista yli 20-vuotiaista opiskelijoista 8,9 prosenttia on ollut asunnottomana, ja vastaavasti 74,3 prosenttia ei ole ollut. Kysymykseen jätti vastaamatta 16,8 prosenttia vastaajista (N=695).

Huomattavaa on, että niistä, jotka edellisten muuttujien perusteella tulkitaan asumisongelmaisiksi, vain 14 prosenttia ilmoittaa kokeneensa asunnottomuutta; edes jokainen vailla vakinaista asuntoa oleva ei ole tunnistanut itseään asunnottomaksi. Havainto vastaava esimerkiksi Kostiaisen ja Laakson (2015) tuloksia.

5.2.2 Selittävät yksilölliset riskitekijät

Tunnetuista yksilöllisistä asunnottomuuden riskitekijöistä terveyttä mitataan kysymyksellä *millainen on terveydentilasi omasta mielestäsi?* asteikolla hyvä–melko hyvä–keskinkertainen–melko huono–huono. Jatkoanalyyseissa kaksiluokkaiseksi tiivistetty terveydentila-muuttuja saa arvon 1, jos terveyden tila on huono tai melko huono.

Terveyshaitta-muuttuja kuvaa osin samaa ilmiötä kuin terveydentilakin, mutta näillä kahdella ei ole kuitenkaan suoraa yhteyttä; opiskelijoista, joilla on jokin terveyshaitta, vain 16 prosenttia arvioi terveydentilansa keskinkertaista huonommaksi. Kysymyksen *onko sinulla jokin opintojen suorittamista vaikeuttava fyysinen tai psyykinen haitta?*

vastausvaihtoehdot ovat ”kyllä, merkittävästi vaikeuttava–kyllä jossain määrin vaikeuttava–on ollut, mutta ei vaikuta enää–ei ole”. En halua sanoa -vastaukset on koodattu puuttuviksi tiedoiksi. Jatkoanalyysissä muuttuja saa arvon 1, jos henkilöllä on vähän tai merkittävästi opintoja vaikeuttava terveyshaitta.

Myös mielenterveyden ongelmia on tunnistettu asunnottomuuden taustalta. Kysymyksen *oletko viimeisen kahden viikon aikana kokenut itsesi masentuneeksi tai alakuloiseksi?* vastausvaihtoehdot ovat kyllä, usein–kyllä, joissain määrin–en juurikaan–en lainkaan. Jatkoanalyysissä arvolla 1 kuvataan joko jonkin asteista tai vakavimman tasoista masennusta.

Terveydentilan, terveyshaitan ja masennuksen perusteella on muodostettu myös kaksi uutta muuttujaa, jotka kuvaavat minkä tahansa terveysongelman esiintymistä. Terveysongelma-muuttuja saa arvon 1, jos vastaajalla on vähintään melko huono terveydentila, jossain määrin opintoja vaikeuttava terveyshaitta tai hänellä on ollut jossain määrin masennusta edellisen kahden viikon aikana. Vakava ongelma -muuttuja saa arvon 1, jos henkilön terveydentila on huono, opintoja vaikeuttaa merkittävä haitta tai masennusta viime viikkojen aikana on esiintynyt usein.

Edellisten lisäksi yksilöllistä asumisen ongelmiin liittyvää riskiä tarkastellaan neljästä sosiaalista hyvinvointia ja luottamusta Likert-asteikolla mittaavasta muuttujasta koostetulla summamuuttujalla (*Crombachin alfa*=.81). Kysymykset, joista summamuuttuja on muodostettu ovat *1) ympärilläni on paljon ihmisiä, joihin voin luottaa silloin, kun minulla on ongelmia, 2) on paljon ihmisiä, joihin voin luottaa täysin, 3) minulla on riittävästi itselleni läheisiä ihmisiä ja 4) koen itseni usein hyljeksityksi.*

5.2.3 Selittävät taloudelliset-rakenteelliset riskitekijät

Rakenteellista asunnottomuuden riskiä selittävistä muuttujista käytettävissä olevien tulojen määrä on keskeisin. Kysymyksen *kuinka paljon sinulla on (nettona) käytettävissäsi rahaa keksimäärin kuukaudessa?* euromääräiset vastaukset on luokiteltu kvintiileittäin. Muutama selvästi virheellisen korkea arvo on poistettu tarkastelusta, ja jatkoanalyysija

varten keskimäiset kolme kvintiiliä on yhdistetty ylimmän ja alimman kvintiilin vertailuarvoksi.

Opiskelijoiden kohdalla pelkkä nettotulojen tarkastelu on kuitenkin osin ongelmallista, sillä mediaanitulokin (noin 900 euroa) ylittää alimman kvintiilin rajan vain 300 eurolla. Pelkällä opintotuella elävät jäävät automaattisesti alimpaan kvintiiliin, mutta kysymyksen muoto ei välttämättä ota huomioon esimerkiksi kesätyötuloja. Todellisuudessa suurin osa opiskelijoista jää virallisen köyhyysrajan alle, mutta ilmiötä ei voi pitää samalla tavalla vakavana kuin muun väestön köyhyyttä, kuten jo aiemmin todettiin.

Koettu toimeentulon riittävyys voisi osaltaan täydentää pelkkiin tuloihin liittyvän tarkastelun puutteita. Kysymys on esitetty muodossa *miten käytettävissäsi olevat rahat riittävät kuluneen vuoden (12 kk) aikana?* Osassa jatkoanalyyseista muuttuja on tiivistetty kaksiluokkaiseksi, jolloin huomio kohdistuu henkilöihin, joiden toimeentulo on *niukkaa ja/tai epävarmaa*. Vertailuarvona silloin ovat hyvin toimeentulevat tai säästäväisesti eläen toimeentulevat.

Opiskelijoiden kohdalla työssäkäymättömyyttä ei voi suoraan yhdistää taloudellisesti heikkoon tilanteeseen. Yleisenä taloudellisen toimeliaisuuden mittarina työssäkäynnin mukaan ottaminen on kuitenkin perusteltua. Koko- tai osa-aikaisen työskentelyn erottaminen ei silti ole mielekäästä, koska opiskelijoiden osalta on hyvin vaikeaa määritellä sitä, kumpi näistä kahdesta olisi toivottavampi vaihtoehto. Vertailu toteutetaan siis työssäkävien ja niiden, jotka eivät käy työssä välillä.

5.2.4 Taustamuuttujat

lällä ja asumisongelmilla ei oletettavasti ole suoraa yhteyttä, mutta ikä vaikuttaa luonnollisesti suuresti todennäköisyyteen kuulua tiettyihin ongelmaryhmiin. Esimerkiksi vanhempien luona asuvat ovat todennäköisesti muita opiskelijoita nuorempia, ja todennäköisyys sille, että on joskus ollut vailla asuntoa kasvaa iän myötä. Hyödynnettyjen menetelmien asettamista vaatimuksista ja havaintojen rajallisesta määrästä johtuen liian

pieniä ikäluokkia on syytä välttää. Tästä syystä ikä on luokiteltu aineiston rajausta huomioiden ja aiempia asunnottomuuden yleistymistä kuvaavia mittareja mukaillen 20–24-vuotiaisiin, 25–29-vuotiaisiin ja 30-vuotiaisiin tai vanhempiin.

Tunnistetuista asunnottomista miesten osuus on naisia suurempi. Nuorten osalta sukupuolijakauman on kuitenkin huomattu olevan paljon tasaisempi, kuin esimerkiksi ARA:n tilastoista voisi päätellä (esim. Kostianen & Laakso 2015; Kilpeläinen et al. 2015). Toisaalta sukupuolella on havaittu olevan vaikutusta eri riskitekijöiden kuten mielenterveysongelmien esiintymiseen (esim. Fröjd et al. 2012). Sukupuolen vaikutus opiskelijoiden asumisongelmien taustalla vaikuttavana tekijänä on siis ehdottomasti syytä ottaa mukaan tarkasteluun.

Asumisen ongelmien ilmaantuessa tukiverkoston rooli kasvaa. Muualta pääkaupunkiseudulle muuttaneet eivät voi turvautua sukulaisiin samalla tavoin kuin alueelta kotoisin olevat. Toisaalta taas pääkaupunkiseudulta kotoisin olevat luultavasti olosuhteiden salliessa hakeutuvat vanhempiensa luokse. Kuvaavaa on, että esimerkiksi HYY:n asumista kartoittavassa sisäisessä selvityksessä pääkaupunkiseudulta kotoisin olevia asunnottomia ei löytynyt juuri lainkaan.

5.3 Menetelmä: Logistinen regressioanalyysi

Tutkielman menetelmien valintaa ovat ohjanneet aineiston erityispiirteet sekä selitettävien ja selittävien muuttujien mittatasot. Selitettävien asumisen ongelmien ja selittävien muuttujien tilastollista yhteisvaihtelua tarkastellaan ristiintaulukoinnin ja logistisen regressioanalyysin (LRA) avulla. Ensimmäisessä vaiheessa ristiintaulukoimalla (liitteet 1–4) esitetään selitettävän asumisen ongelman jakautuminen eri selittävien muuttujien luokkiin. Tämä antaa yleiskuvan ongelman mahdollisista selittäjistä, mutta ei yksinään riitä monimutkaisen ilmiön tarkasteluksi. Elaboraatio ja tarkempi muuttujien välisten yhteyksien analyysi suoritetaan vasta regressiomalleissa. Riveittäin laskettujen prosenttiosuuk-sien lisäksi liitetaulukoissa esitetään χ^2 -riippumattomuustestin tulokset, joita hyödynnetään logistisiin regressiomaleihin valittavien muuttujien karsimisessa. Tilastolliset

merkitsevät ja tutkimusongelman kannalta mielekkäät luokkien väliset yhteydet esitetään myös logistisen regressioanalyysin 0-malleissa, ja siksi ristiintaulukoiden analyysi itsessään ei ole kovin keskeisessä roolissa.

Logistinen regressioanalyysi on regressioanalyysin versio, jossa selitettävä muuttuja on luokittelumuuttuja (Metsämuuronen 2005, 687). Se on siis aineistolähtöisesti sopivin menetelmä tilanteessa, jossa asumisen ongelmat jakautuvat luonnollisesti kaksiluokkaisiksi ja monimutkaiselle ilmiölle on useita mahdollisia selittäjiä; vastaaja joko asuu tai ei asu ongelmallisesti, eikä välimuotoja voi olla. LRA soveltuu hyvin toisaalta tutkittavan ilmiön kannalta oleellisten muuttujien löytämiseen tai teorian kannalta oleellisten muuttujien vaikutusten tarkasteluun (mt.). Tässä tutkielmassa kyse on osaltaan molemmista edellisistä, mutta erityisesti LRA:n entuudestaan tärkeäksi havaittujen muuttujien selitysvoimaa arvioivasta käyttötavasta.

Logistisessa regressiomallissa ei tehdä oletuksia selittäjien normaalisuudesta, eikä selittäjien tarvitse olla lineaarisesti toisistaan riippuvia. Keskeinen regressiomallin käytön periaate on, että siihen täytyy valita oleelliset muuttujat, jotta vakaus säilyisi. Logistinen regressiomalli on myös herkkä selittäjien väliselle korrelaatiolle, niin sanotulle multikollineaarisuudelle. (Metsämuuronen 2005, 688–689.) Logistisen regressioanalyysin rajoitukset on tässä tutkielmassa huomioitu ottamalla malleihin mukaan vain ristiintaulukoinnin ja aiemman tutkimuksen perusteella keskeiset selittävät muuttujat, ja toisaalta yhdistämällä joitakin selittävien muuttujien luokkia vastaamaan paremmin tutkimusongelmaan. Juuri multikollineaarisuuden takia esimerkiksi terveyteen liittyvistä selittäjistä mukaan malleihin on valittu vain keskeisin.

Logistisessa regressioanalyysissä pyritään selittävien muuttujien avulla ennustamaan, mihin selitettävän muuttujan luokkaan havainto kuuluu, ja ennustamisessa riittää, että vain toiseen luokkaan kuulumisen todennäköisyys tunnetaan. Lähtökohtana on selitettävien tapahtumien 0 ja 1 todennäköisyyksien osamäärä, riskisuhde (odds ratio, OR). Riskisuhde määritellään tapahtumien riskeistä kaavalla $OR = \frac{P}{1-P}$, jossa tekijät ovat

luokkaan kuulumisen riski ja sen komplementti. Selitettävän muuttujan luokkien välistä asymmetriasta päästään eroon tarkastelemalla riskisuhteen logaritmia, ja logistisessa regressioanalyysissä selitettävä muuttuja on aina siis riskisuhteen logaritmi, logit. Yhden selitettävän muuttujan ja vakiotermin logistisen regressiomallin perusyhtälö on muotoa $\ln\left(\frac{P}{1-P}\right) = \beta_0 + \beta_1 x$. (Nummenmaa 2004, 320–322.)

Logistisen regressiomallin selittävien muuttujien yksi luokka on referenssikategoria arvolla 1. Muiden muuttujan luokkien oddsia verrataan suhteessa tämän kategorian oddsiin. Jos näiden riskisuhde OR on 1, muuttujat ovat riippumattomia. Jos OR saa suuremman arvon, on selittävän muuttujan luokan riski selitettävän muuttujan tapahtumalle vertailukategoriaa korkeampi. Vastaavasti pienemmät OR-arvot kuvaavat pienentyntä riskiä. (Tabachnick & Fidel 2007, 461–463.) Esimerkiksi tämän tutkielman tarkasteluissa selittävän masennus-muuttujan masennusta kokeneiden OR kuvaa riskiä kuulua asuimisen ongelmasta kärsivien luokkaan suhteessa niihin, jotka eivät ole kokeneet masennusta.

Logististen regressiomallien muuttujien välisten suhteiden tilastollista merkitsevyyttä kuvataan 95 prosentin luottamusväleillä. Luottamusväli kuvaa arvojen väliä, johon havainto perusjoukossa 95 prosentin todennäköisyydellä kuuluu. Arvon 1 leikkaavia luottamusvälejä ei voi pitää tilastollisesti merkitsevinä. Näissä tapauksissa syy tilastolliselle merkitsemättömyydelle saattaa johtua heikosta muuttujien selitysasteesta tai pienestä havaintojen määrästä. Tämän tutkielman aineistossa erityisesti pienet havaintomäärät saattavat nousta haasteeksi ja jättää osan mahdollisista tuloksista vahvistamatta.

Niin logistisen regressioanalyysin kuin muidenkin monimuuttujamenetelmien tulkinnaassa on syytä kuitenkin huomioida myös se, ettei yksikään mallin selittäjästä välttämättä ole varsinainen syy selitettävälle ilmiölle. Menetelmällä etsitään vain yhteyksiä muuttujien välillä, ja kausaatiolle pitää löytää muitakin perusteluja. (Metsämuuronen 2015, 688–689.)

Koska tutkielman selitettävien muuttujien ja tilastollisesti merkitsevien selittävien muuttujien määrä vaihtelee eri asumisen ongelmien yhteydessä, myös tässä niille tehdyt regressioanalyysit ovat yksityiskohdiltaan ja muuttujiltaan hieman erilaisia. Selitettävät ilmiöt eivät muutenkaan ole täysin vertailukelpoisia, joten myöskään täysin identtistä mallinnusten vertailuasetelmaa ei ollut perusteltua tavoitella.

Pääpiirteissään hyödynnetyt mallinnusstrategiat etenevät samankaltaisesti. Ensimmäisessä 0-mallissa ovat selittävien ja selitettävän muuttujan väliset itsenäiset yhteydet, jotka vastaavat ristiintaulukoiden informaatiota sillä erotuksella, että osa muuttujien luokista on yhdistetty paremman mallin aikaan saamiseksi. Seuraavissa malleissa on esitetty keskeisten terveydellisten riskitekijöiden yhteys selitettävän muuttujan vaihteluun. Yksilölliset terveydelliset syyt on havaittu merkittävimiksi yksittäisiksi asunnottomuuden riskiä kasvattaviksi tekijöiksi, ja siksi tarkastelu on perusteltua aloittaa niistä. Terveydellisten riskitekijöiden jälkeen mukaan tuodaan taloudellista asemaa kuvaavat muuttujat joko yhdellä tai useammalla askeleella. Näin saadaan selville, onko yksilöllisten vai rakenteellisten vaikutus selitettävään muuttujaan suurempi. Viimeisessä mallissa ovat mukana myös taustamuuttujat, jolloin muodostuu kokonaiskuva selitettävien muuttujien yhteisvaikutuksesta.

Selittävien muuttujien referenssikategoriaksi on valittu pienimmän riskin kategoria, joka siis vastaa riskiominaisuuden puuttumista: esimerkiksi ei masentunut vastaaja. Tätä vasten riskitekijää osoittavan luokan oletusarvoisesti kohonnutta riskiä on mielekästä ja yksinkertaista tulkita. Taustamuuttujien osalta referenssikategoriat pidetään muuttumattomina kaikissa analyyseissa, ja siksi osa OR-arvoista saattaa myös niiden kohdalla kuvata referenssikategoriaa pienempää riskiä.

6 Asumisen ongelmien syyt

Mikä selittää asumismuotoa, joka voidaan tulkita ongelmalliseksi? Tässä luvussa esitellään ensin jokaisen selitettävän muuttujan jakautumisen selittävien muuttujien luokkiin (bivariaattiyhteydet). Tämän jälkeen tarkastelen logististen regressiomallien avulla selittävien muuttujien yhteisvaihtelua. Asumisen ongelmien tyyppisen monimutkaisen selitettävän ilmiön tapauksessa kiinnostus kohdistuu ensisijaisesti jokaisen selitettävän ongelman viimeiseen regressiomalliin, jossa kaikki aineistosta malliin mukaan otetut selittävät muuttujat on vakioitu.

Ilman vakinaista asuntoa olevien tai tilapäisesti ystävän luona asuvien luokkaan kuuluu vain 1,2 prosenttia otoksesta. Tämä on liian vähän onnistuneiden logististen regressiomallien muodostamista ajatellen. Näin ollen analyyseja näin pienellä selitettävällä luokalla yksinään ei ole mielekäästä jatkaa. Ilman vakinaista asuntoa olevat ja tilapäisesti ystävän luona asuvat huomioidaan kuitenkin asumisen ongelmia kokonaisuutena mittaavan muuttujan osana.

Tilastollisesti ainoa merkitsevä yhteys löytyy yli 25 vuoden iän ja asunnottomuuden väliltä: kolme neljästä löydetystä asunnottomasta on yli 25-vuotiaita. Terveysteen tai tuloihin liittyen vastaajat jakoutuivat niin tasaisesti selittävien muuttujien luokkiin, ettei tulosten perusteella voi päätellä erojen olevan välttämättä merkitseviä suuremmallakaan otoskoolla.

Ilman vakinaista asuntoa olevat tai tilapäisesti ystävän luona asuvat kuuluvat siihen asunnottomien joukkoon, josta jo entuudestaan tiedetään jotain. Opiskelijoiden ei odotusarvoisesti tällaisen asunnottomuuden piiriin tulisi kuulua, ja siksi tutkimusasetelman kannalta pieneksi jäänyt selitettävä luokka ei ole merkittävä menetys. Kiinnitän huomioni huonommin tunnistettuihin asumisen ongelmiin.

6.1 Tyytymättömät yhteisasujat

Seuraava tutkittu asunnottomuuden taso pitää sisällään niin sanotussa kimppakämpässä asuvat, jotka ovat tyytymättömiä asumiseensa. Tyytymättömien yhteisasujien muuttujassa referenssikategoria on *muu asumismuoto*. OR-luvut kuvaavat siis todennäköisyyttä kuulua luokkaan *tyytymätön yhteisasuja*. Liitteessä 1 on esitelty tyytymättömien yhteisasujien jakautuminen mahdollisten selittäjien luokkiin. Myös jatkotarkastelun kannalta merkitykselliset vastaavat bivariaattiyhteydet löytyvät taulukon 1 0-mal-lista.

Bivariaattiyhteydet

Yksikään omaa terveydentilaansa huonona pitävä ei sijoitu tyytymättömien yhteisasujien luokkaan. Jonkin asteisia fyysisiä tai psyykkisiä terveyshaittoja ja masennusta sen sijaan näyttäisi esiintyvän useammin tyytymättömillä yhteisasujilla kuin muiden asumismuotojen edustajilla. Masennuksen yhteys yhteisasumiseen on myös tilastollisesti merkitsevä; masennusta viimeisen kahden viikon aikana tunteneiden riski kuulua tyytymättömien yhteisasujien luokkaan on 1,77-kertainen verrattuna masennusta tuntemattomien referenssikategoriaan.

Hieman yllättäen käytettävissä olevien tulojen ja yhteisasumisen väliltä ei löydy yhteyttä. Muista taloudellista asemaa kuvaavista selittäjistä niukasti toimeentulevista ja työssäkäymättömistä hieman suurempi osuus kuuluu yhteisasujien kuin muuten asuvien luokkaan, mutta erot eivät ole merkitseviä.

Yhteisasujien luokkaan kuuluvien osuus on suurempi vanhemmassa ikäluokassa, ja he ovat useammin miehiä kuin naisia. Myös muualta muuttaneiden osuus on suurempi. Taustamuuttujien osalta kuitenkin ainoastaan muualta muuttaminen edes lähentelee tilastollista merkitsevyyttä.

Monimuuttuja-analyysi

Ristiintaulukoinnin perusteella merkitykselliseksi selittäväksi muuttujaksi havaitun masennuksen vaikutus ei muutu, vaikka mukaan tarkasteluun tuodaan muita selittäviä muuttujia. Myös minkä tahansa terveysongelmista esiintymistä kuvaavan summamuuttujan yhteys yhteisasumiseen on tilastollisesti merkitsevä. Näin ollen masennuksen voi ristiintaulukoinnin perusteella päätellä olevan taustalla vaikuttava selittäjä, ja siksi vain se otettiin mukaan malliin.

Masennuksen aiheuttama riski tyytymättömänä yhteisasujana olemiseen pysyy ennallaan 1,77-kertaisena myös mallissa 2, kun taustamuuttujienkin vaikutus vakioidaan. Muualta muuttaneiden OR kasvaa yhtä suureksi kuin masennuksenkin, mutta tulos jää niukasti tilastollisesta merkitsevyydestä.

Vaikka itse malli onkin tilastollisesti merkitsevä, jää sen selitysaste hyvin matalaksi (*Nagelkerke* $R^2=0,03$). Kun ainoaksi merkitseväksi selittäjäksi jää vielä osittain tulkinnanvarainen masennus, voidaan todeta, ettei mallilla saavuteta onnistuneita tuloksia. Toisaalta ristiintaulukoinnin osoittamat vain heikoiksi jäävät yhteydet viittaavat enemmän selitettävän ilmiön monimutkaisuuteen kuin aineiston tai menetelmien puutteisiin. Merkittävimpänä tuloksena vielä tässä vaiheessa voikin pitää sitä, ettei yhteisasumisen ja asumiseen tyytymättömyyden yhdistelmälle löydy selkeää selittäjää teoreettisesti valituista muuttujista.

Taulukko 1: Logistinen regressio, selitettävänä muuttujana 20–29-vuotiaat tyytymättömät yhteisasujat, OR ja 95 %:n luottamusvälit (N=1 293).

	Malli 0		Malli 1		Malli 2	
	OR	95 %	OR	95 %	OR	95 %
Masentunut						
Ei	1		1		1	
Kyllä	1,77	1,03–3,05	1,77	1,03–3,05	1,77	1,03–3,07
Kotoisin						
Pk-seudulta	1				1	
Muuttanut muualta	1,73	0,98–3,05			1,77	0,99–3,14
Ikä						
20–24	1				1	
25–29	1,33	0,77–2,28			1,30	0,75–2,24
Sukupuoli						
Nainen	1				1	
Mies	1,42	0,82–2,44			1,40	0,81–2,44

6.2 Tyytymättömät vanhempinsa luona asuvat

Vanhempien luona tyytymättömänä asuvat rinnastuvat monin tavoin tyytymättömiin yhteisasujiin – rajattuna pääkaupunkiseudulla asuviin nuorempiin opiskelijoihin. Referenssikategoriana muuttujassa on *muu asumismuoto*, ja OR viittaa riskiin asua tyytymättömänä vanhempinsa luona. Vanhempien luona tyytymättömänä asuvien jakautuminen mahdollisten selittävien muuttujien luokkiin on kuvattu liitteessä 2, ja monimuuttaja-analyysiin valitut bivariaattiyhteydet näkyvät myös taulukon 2 mallissa 0.

Bivariaattiyhteydet

Kuten yhteisasujienkin kohdalla, huonoksi arvioidulla terveydentilalla ei ole yhteyttä vanhempien luona asumiseen. Yhtä lailla vastaavasti masennuksen ja selitettävän muuttujan välillä on tilastollisesti merkitsevä yhteys. Usein masennuksesta kärsineiden riski kuulua vanhempien luona tyytymättömänä asuviin on 2,67–kertainen referenssikategoriaan verrattuna. Myös sosiaalista hyvinvointia kuvaavan muuttujan alimpaan kvintiiliin kuuluminen kasvattaa vanhempien luona asumisen riskiä merkitsevästi.

Toisin kuin yhteisasujilla, alimpaan tulokvintiiliin sijoittuminen kasvattaa vanhempien luona asumisen riskin yli kolminkertaiseksi verrattuna muiden kvintiilien yhdistelmään. Myös työssäkäymättömistä vanhempien luona tyytymättömänä asuvien osuus on työssäkäyviä suurempi, mutta yhteys ei ole tilastollisesti merkitsevä. Niukaksi koetun toimeentulon käsittely käytettävissä olevien tulojen kanssa yhdessä on perusteltua, mutta yhteys jää tilastollisesta merkitsevyydestä; vanhempien luona asuvien toimeentulo näyttäisi polarisoituvan hyvin toimeentuleviin ja niukasti toimeentuleviin. Tämä on ymmärrettävää, sillä vaikka niukat tulot vaikeuttaisivat asunnon saamista, vanhempien luona asuminen todennäköisesti pienentää asumiskustannuksia huomattavasti ja sitä kautta parantaa toimeentuloa.

Ikä on luonnollisesti merkittävin vanhempien luona asumista selittävä tekijä: 25–29-vuotiaiden ikäluokkaan kuulumisen pienentää riskin viidesosaan. Sukupuolella sen sijaan ei ole merkitsevää vaikutusta.

Monimuuttuja-analyysi

Mallissa 2 merkitsevä yhteys sekä usein koetun masennuksen että alhaisen sosiaalisen hyvinvoinnin ja vanhempien luona tyytymättömänä asumisen välillä katoaa. Selityksenä tälle saattaa olla se, että nämä selittäjät kuvaavat mahdollisesti osittain samaa ilmiötä, vaikka eivät korreloikaan keskenään voimakkaasti.

Kolmannessa mallissa tarkastellaan yhdessä taloudellisia ja terveydellisiä muuttujia. Kun masennus, sosiaalinen hyvinvointi ja toimeentulon niukkuus huomioidaan, alimman tulokvintiiliin kuulumisen riski vanhempien luona asumiseen putoaa vain hieman 3,03-kertaiseksi ja säilyy tilastollisesti merkitseväenä.

Viimeisessä mallissa mukaan otettava ikä on tärkein vakioitava muuttuja. Iän ja sukupuolen huomioon ottamisen jälkeen alimman tulokvintiilin riski putoaa taas hieman mutta jää silti 2,47-kertaiseksi. Mallin perusteella ikä on siis selkein vanhempien luona tyytymättömänä asumista selittävä tekijä, mutta myös alhaisilla käytettävissä olevilla tuloilla on selvää vaikutusta.

Taulukko 2: Logistinen regressio, selitettävänä muuttujana tyytymättömänä vanhempien luona asuvat, OR ja 95 %:n luottamusvälit (N=632).

	Malli 0		Malli 1		Malli 2		Malli 3		Malli 4	
	OR	95 %	OR	95 %	OR	95 %	OR	95 %	OR	95 %
Vakava masennus										
Ei	1		1		1		1		1	
Kyllä	2,67	1,17–6,37	2,67	1,17–6,37	2,27	0,92–5,56	2,20	0,88–5,55	2,08	0,80–5,43
Sosiaalinen hyvinvointi, alin kvintiili										
Ei kuulu	1				1		1		1	
Kuuluu	2,05	1,01–4,17			1,81	0,87–3,76	1,88	0,87–3,97	1,96	0,90–4,27
Alin tulokvintiili										
Ei kuulu	1						1		1	
Kuuluu	3,12	1,63–5,99					3,03	1,56–5,89	2,47	1,24–4,91
Tulojen riittävyys										
Tulee toimeen	1						1		1	
Toimeentulo niukkaa	1,65	0,76–3,58					1,34	0,60–2,97	1,85	0,80–4,26
Ikä										
20–24	1								1	
25–29	0,19	0,08–0,45							0,19	0,08–0,46
Sukupuoli										
Nainen	1								1	
Mies	1,16	0,60–2,22							1,13	0,56–2,25

6.3 Asumisongelmaiset

Löytyisikö asumisen ongelmien kokonaisuudelle yhteisiä selittäjiä? Asumisongelmaiset muuttujan referenssikategoriana on *ei ongelmaa*, ja OR-arvot viittaavat riskiin kuulua mihin tahansa jo edellä tutkituista asumismuodoista: vailla asuntoa oleviin tai ystävän luona asuviin, tyytymättömänä kimppekämpässä asuviin tai tyytymättömänä vanhempien luona asuviin. Bivariaattiyhteydet on esitelty liitteessä 3 ja loput tulokset taulukossa 3.

Bivariaattiyhteydet

Koska kyseessä on yhdistetty selitettävä muuttuja, sen jakauma vastaa täysin odotetusti jossain määrin osatekijöitensä. Kuten edelläkin tarkasteltujen yksittäisten asumisen ongelmien kohdalla, huonoksi terveytensä kokevista vain harvalla on ongelmia. Terveystaitaan ja masennuksen osalta heikommat arvot viittaavat korkeampaan asunnottomuuteen.

den riskiin, mutta yksikään tuloksista ei ole tilastollisesti merkitsevä. Lähimmäs yltää masentuneisuus, ja sen mukaan ottaminen regressiomalliin on perusteltua myös vertailtavuuden näkökulmasta.

Alimpaan tulokvintiiliin sijoittuminen kasvattaa asumisongelman riskiä 1,69-kertaiseksi. Niukka toimeentulo ja työssäkäymättömyys kasvattavat riskiä hieman, mutta tulokset eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Taustamuuttujista muualta muuttaneilla asumisongelmien kokeminen näyttää olevan yleisempää kuin pääkaupunkiseudulta kotoisin olevilla opiskelijoilla. Tämän muuttujan arvo on lähinnä kuvaileva, sillä asumisongelmaisista yli kolmasosa on tyytymättömänä vanhempien luona asuvia, joihin muualta muuttaneet eivät loogisesti voisi kuulua. Iän ja sukupuolen vaikutukset sen sijaan ovat vähäisiä.

Monimuuttuja-analyysi

Monimuuttuja-analyysissä huomio kiinnittyy samoihin yhteyksiin kuin edellisissä mallissa: Masennuksen ja alimman kvintiilin tuloja tarkastellaan yhdessä taustamuuttujien kanssa. Alimman tulokvintiiliin kuuluvan riski asumisongelmiin jopa kasvaa hieman, kun masennuksenkin vaikutus huomioidaan.

Kolmannessa mallissa mukaan otetaan taustamuuttajat. Alimpaan tulokvintiiliin kuuluvien riski laskee hieman 1,65-kertaiseksi, mutta pysyy tilastollisesti merkitsevänä. Masennuksen kokeminen sen sijaan ei vaikuta merkitsevästi yhdessäkään mallissa. Muualta muuttaneiden voidaan todeta olevan pääkaupunkiseudulta kotoisin olevia pienemmässä asumisongelmien riskissä, mutta tässä yhteydessä on syytä muistaa, että asumisongelmien muuttuja tunnistaa pääkaupunkiseudulta kotoisin olevat asunnottomiksi huomattavasti tarkemmin kuin muualta muuttaneet. Toisaalta muualta muuttaneiden asema on opiskelija-asuntomarkkinoilla parempi.

Taulukko 3: Logistinen regressio, selitettävänä muuttujana 20–29-vuotiaiden opiskelijoiden asumisongelmaiset yhteensä, OR ja 95 %:n luottamusvälit (N=1 293).

	Malli 0		Malli 1		Malli 2		Malli 3	
	OR	95 %	OR	95 %	OR	95 %	OR	95 %
Masentunut								
Ei	1		1		1		1	
Kyllä	1,46	0,98–2,16	1,46	0,98–2,16	1,43	0,97–2,13	1,46	0,98–2,17
Alin tulokvintiili								
Ei kuulu	1				1		1	
Kuuluu	1,69	1,12–2,55			1,71	1,12–2,56	1,65	1,09–2,52
Kotoisin								
Pk-seudulta	1						1	
Muuttanut muualta	0,68	0,46–1,00					0,66	0,44–0,98
Ikä								
20–24	1						1	
25–29	0,84	0,57–1,25					0,86	0,57–1,29
Sukupuoli								
Nainen	1						1	
Mies	1,30	0,88–1,93					1,27	0,85–1,89

6.4 Asunnottomuutta kokeneet opiskelijat

Kokemus asunnottomuudesta viittaa asumisongelmia vakavampaan tilanteeseen, mutta tämä muuttuja ei ole muiltakaan osin vertailukelpoinen edellisiin. Erilaiset asumisen ongelmia kuvaavat selittävät muuttujat osoittavat nykytilannetta, kun taas asunnottomuuden kokemisen yleisyyttä kysyttiin muodossa *oletko ollut vailla asuntoa*, mikä ei kerro mitään nykyisestä asumismuodosta. Menneisyyteen viittaavan kysymysmuodon perusteella tarkastelussa ovat mukana myös yli 30-vuotiaat vastaajat toisin kuin muissa malleissa. Regressiomallissa (taulukko 4) OR kuvaa riskiä kuulua luokkaan *ollut vailla asuntoa*, ja referenssikategoriana on *en ole ollut vailla asuntoa*.

Bivariaattiyhteydet

Koetulla terveydentilalla ei ole merkittävää yhteyttä myöskään asunnottomuuden kokemisen yleisyyteen (liite 4). Sen sijaan opiskelijat joilla on jokin fyysinen tai psyykinen terveyshaitta kuuluvat selvästi riskiryhmään. Masennusta viimeisten viikkojen aikana

kokeneista vailla asuntoa on joskus ollut 17 prosenttia kun taas verrokkiryhmästä osuus on vain 6 prosenttia – riski on lähes kolminkertainen ja tilastollisesti merkitsevä. Vastaava yhteys näkyy kaikkien terveyteen liittyvien selittäjien asunnottomuuden kokemuksen välillä, mutta masennus on keskeisin selittäjä kuten aiemmissakin tarkasteluissa.

Alimpaan tulokvintiiliin kuuluvista vailla asuntoa on jossain vaiheessa ollut hieman useampi kuin keskimmäisistä kvintileistä, mutta tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä. Korkea tulotaso näyttää taas pudottavan asunnottomuuden kokemisen riskin murto-osaan, vain 0,24-kertaiseksi. Niukka toimeentulo ja työssäkäymättömyys myös kohottavat riskiä tilastollisesti merkitsevästi.

Taustamuuttujista muualta pääkaupunkiseudulle muuttaneet ovat olleet vailla asuntoa kaksinkertaisella todennäköisyydellä, ja yli 30-vuotiaiden riski on 2,51-kertainen. Tämä on ymmärrettävää, sillä heillä on ollut enemmän vuosia ja siten mahdollisuuksia ajautua asunnottomaksi. Muualta muuttaneiden ja yli 30-vuotiaiden tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä, mutta nuoremmissa ikäluokissa merkitsevää eroa ei voi havaita. Aiempaan tutkimukseen peilaten huomattavaa on, että molemmista sukupuolista asunnottomuutta on joskus kokenut lähes sama osuus opiskelijoita.

Monimuuttuja-analyysi

Logistiseen regressiomalliin mukaan on otettu yksilöllisiä syitä parhaiten selittävä masennus, tulokvintiiliä lukuun ottamatta kaksiluokkaiseksi tiivistetyt toimeentuloa kuvaavat muuttujat ja taustamuuttujat. Taulukon 4 mallissa 2 masentuneiden riski kuulua vailla asuntoa olleiden ryhmän putoaa hieman, mutta säilyy tilastollisesti merkitseväenä, kun mukaan tarkasteluun otetaan tulokvintiili. Mallissa 3 tarkasteluun tuodaan myös muut taloudelliset selittäjät. Masennuksen vaikutus heikkenee edelleen, mutta säilyy yhä tilastollisesti merkitseväenä. Myös niukaksi koettu toimeentulo kasvattaa tässä mallissa asunnottomuutta kokeneeksi kuulumisen riskiä 2,03-kertaiseksi, mutta tulokvintileillä tai työssäkäynnillä ei enää ole merkitsevää yhteyttä ilmiöön.

Viimeisessä mallissa mukana ovat myös taustamuuttajat. Masennusta kokeneiden riski kuulua joskus asunnottomana olleiden joukkoon on 2,4-kertainen referenssikategoriaan verrattuna. Tulos mukaillee selvästi aiempien tutkimuksien havaintoja mielenterveysongelmien ja asunnottomuuden yhteydestä.

Keskimmäisiin tulokviintiileihin verrattuna alimpaan kvintiiliin kuulumisen ei vaikuta tilastollisesti merkitsevästi vailla asuntoa olemiseen, mutta korkeat tämänhetkiset tulot sen sijaan näyttävät viittaavan siihen, ettei opiskelija todennäköisesti ole ollut missään vaiheessa asunnottomana. Korkean tulotason suojaava vaikutus olisi mitä luultavimmin vastaava käynyt ilmi myös muiden asumisen ongelmien kohdalla, jos se olisi otettu mukaan malleihin. Merkitsevät yhteydet tulojakauman yläpäässä tulevat kuitenkin esiin vasta, kun myös yli 30-vuotiaat otetaan mukaan tarkasteluun.

Muualta muuttaneiden riski asunnottomuuteen jopa kasvaa yhdessä muiden selittävien muuttajien kanssa ollen lopulta 2,38-kertainen. Tämän perusteella voi päätellä, että pääkaupunkiseudulta kotoisin olevat päätyvät ratkaisemaan asumisen ongelmansa tavalla, jota eivät itsekään tulkitse asunnottomuudeksi – palaamalla vanhempien luo. Toki muualta pääkaupunkiseudulle opiskelemaan tulevat ovat etuoikeutetussa asemassa opiskelija-asuntoja jaettaessa, mutta yleisellä tasolla asuntomarkkinat tuskin erottelevat asunnon etsijöitä kotipaikan perusteella.

län noustessa myös riskin olla ollut vailla asuntoa pitäisi kasvaa. Yli 30-vuoden ikä kasvattaa odotetusti riskiä yli nelinkertaiseksi 20–24-vuotiaisiin verrattuna. Mielenkiintoisesti 25–29-vuotiaiden ikäluokka ei kuitenkaan eroa nuoremasta referenssikategoriasta tilastollisesti merkitsevästi. Kääntäen tätä tulosta voi tulkita siten, että 20–24-vuotiaat ovat vanhempaan ikäluokkaan verrattuna olleet suhteessa useammin vailla asuntoa. Syy tälle voi olla se, että nuoremmat opiskelijat ovat tulleet myöhemmin jo kokenneiden vuokrien asuntomarkkinoille, kun taas vanhemmat opiskelijat ovat löytäneet katon päänsä päälle ensimmäisen kerran suotuisammassa olosuhteissa.

Taulukko 4: Logistinen regressio, selitettävänä muuttujana yli 20-vuotiaat vailla asuntoa joskus olleet korkeakouluopiskelijat, OR ja 95 %:n luottamusvälit (N=578).

	Malli 0		Malli 1		Malli 2		Malli 3		Malli 4	
	OR	95 %	OR	95 %	OR	95 %	OR	95 %	OR	95 %
Masentunut										
Ei	1		1		1		1		1	
Kyllä	2,90	1,68–5,02	2,90	1,68–5,02	2,71	1,56–4,71	2,57	1,47–4,48	2,40	1,35–4,26
Tulokvintiili										
Keskimmäiset	1				1		1		1	
Alin	1,47	0,82–2,64			1,48	0,82–2,68	1,30	0,70–2,40	1,42	0,75–2,68
Ylin	0,24	0,06–0,90			0,28	0,07–1,07	0,35	0,09–1,38	0,22	0,05–0,88
Tulojen riittävyys										
Tulee toimeen	1						1		1	
Toimeentulo niukkaa	2,51	1,43–4,42					2,03	1,13–3,61	1,50	0,78–2,87
Työssäkäynti										
Koko- tai osa-aikaisesti	1						1		1	
Ei käy työssä	1,85	1,08–3,14					1,53	0,86–2,69	1,56	0,87–2,81
Kotoisin										
Pk-seudulta	1								1	
Muuttanut muualta	2,12	1,23–3,66							2,38	1,31–4,28
Ikä										
20–24	1								1	
25–29	1,39	0,69–2,80							1,75	0,84–3,66
yli 30	2,57	1,37–4,84							4,03	1,95–8,33
Sukupuoli										
Nainen	1								1	
Mies	1,05	0,62–1,79							1,01	0,57–1,78

7 Asumisen ongelmien seuraukset: heikko tulevaisuudenusko

Nuorten asunnottomuuden seurauksista tiedetään hyvin vähän. Lähtökohtaisesti nuorten asunnottomuus on lyhytaikaista, ja nuoret palaavat nopeasti vakaan asumisen uralle (esim. Kostianen & Laakso 2015). Toisaalta asuminen on niin keskeinen elämän osa-alue, että asunnottomuudella on varmasti ainakin lyhytaikaisia vaikutuksia. Tulevaisuuden suunnittelua pysyvän asumisratkaisun puuttuminen ainakin vaikeuttaa, ja vanhempien luona pitkään asuneista selvästi muita nuoria useampi on kertonut asumistilanteensa siirtävän lasten hankintaa (Kilpeläinen et al. 2015, 23). Nuorten asumisen ongelmien seurausten ymmärtäminen olisi tärkeä jatkotutkimuskohde, mutta asetelmaltaan vielä asunnottomuuden syiden tutkimustakin haastavampaa.

Opiskelijabarometriaineisto antaa mahdollisuuden tarkastella eri asumisen ongelmien vaikutuksia tulevaisuudenuskoon. Tuloksista voi myös päätellä jotain eri asumisen ongelmatyyppien tarkemmasta sisällöstä, mikä ei ole aiempien tarkastelujen yhteydessä ollut mahdollista.

7.1 Muuttajat

Selitettävänä muuttujana on tulevaisuudenusko, jonka vastausvaihtoehdot jakautuivat asteikolle *0 Tulevaisuuteni näyttää epävarmalta–10 Tulevaisuuteni näyttää valoisalta*. 20–29-vuotiaiden opiskelijoiden mediaani tällä asteikolla on melko korkea eli 7. Alimpaan tulevaisuuden uskon kvintiiliin sijoittuu arvolla 3 tai tätä alemmalla. Koska tässä tutkielmassa huomio kohdistuu juuri asumisen ongelmien negatiivisiin vaikutuksiin, selitettävä muuttuja jaetaan kaksiluokkaiseksi siten, että alin tulevaisuudenuskokvintiili saa arvon 1, ja muut kvintiilit toimivat referenssikategoriana arvolla 0. Näiden luokkien kesken vastaajat aineistossa jakautuvat seuraavasti: 4 tai korkeamman arvon vastanneita oli 1 018 (78,3 %), ja 3 tai matalamman arvon vastanneita 268 (20,6 %). Puuttuvia vastauksia on 14.

Keskeinen selittävä muuttuja on ongelmallinen asuminen. Aiemmistä tarkasteluista tutuista asumisen ongelmista on muodostettu uusi muuttuja, joka jakautuu luokkiin *ilman vakinaista asuntoa olevat ja ystävän luona asuvat, tyytymättömät yhteisasujat ja tyytymättömät vanhempinsa luona asuvat*. Referenssiluokkana ovat opiskelijat, joilla ei ole mitään näistä ongelmista. Luokkien koot eroavat hieman aiempien tarkastelujen selitettävistä muuttujista, koska muutamat vastaajista kuuluvat useampaan kuin yhteen ongelmaluokkaan. Nämä vastaukset on koodattu tässä tarkastelussa puuttuviksi tiedoiksi.

Koska osa asumisen ongelmien luokista on muodostettu asumistyytyväisyyden kautta, pelkän asumistyytyväisyyden vaikutus on syytä vakioda tarkastelussa. 10-portainen asumistyytyväisyys on jaettu viiteen luokkaan, ja referenssikategoriana on korkein tyytyväisyys asumiseen: 9–10. Muut mahdollisesti tulevaisuudenuskoon vaikuttavat vakioitavat selittävät muuttujat ovat jo edellisissäkin malleissa käytetyt taloudellista asemaa kuvaavat muuttujat, terveydentilaa kuvaavat muuttujat ja taustamuuttujat.

Kuten edellisessäkin luvussa, selittävien muuttujien yhteyttä heikkoon tulevaisuuden uskoon tarkastellaan ensin ristiintaulukoinnin ja sitten logistisen regressioanalyysin avulla. Kaksiluokkaisen tulevaisuudenusko-muuttujan jakautuminen selittävien muuttujien luokkiin on esitetty liitteessä 5, ja vastaavat bivariaattiyhteydet löytyvät OR:n ja luottamusvälien kera myös taulukon 5 O-mallista. Logististen regressiomallien OR-arvot kuvaavat riskiä kuulua heikon tulevaisuudenuskon luokkaan.

7.2 Asumisen ongelmat ja heikko tulevaisuudenusko

Bivariaattiyhteydet

Tyytymättömänä vanhempien luona asuvien riski kuulua alimpaan tulevaisuudenuskokvintiiliin on yli nelinkertainen verrattuna niihin, joilla ei ole mitään asumiseen liittyvää ongelmaa. Myös muihin ongelmaluokkiin kuulumisen näyttäisi kasvattavan riskiä hieman, mutta ne jäävät kauas tilastollisesta merkitsevyydestä. Myös alimmat tyytyväisyysluokat kasvattavat riskiä merkitsevästi.

Kaikki taloudellista asemaa kuvaavista selittäjistä kasvattavat heikon tulevaisuudenuskon riskiä merkitsevästi, joskaan eivät yhtä vahvasti kuin asumistyytyväisyys tai vanhempien luona asuminen. Selvin yhteys tulevaisuudenuskoon on niukalla toimeentulolla.

Tulevaisuudenuskon voi ajatella liittyvän vahvasti kokonaisvaltaiseen henkiseen hyvinvointiin. Siksi ei olekaan suuri yllätys, että terveyteen liittyvillä selittäjillä on vahva ja tilastollisesti merkitsevä yhteys heikkoon tulevaisuudenuskoon. Melko huono tai huono terveydentila lisää riskiä 6,83-kertaiseksi, merkittävä terveyshaitta 8-kertaiseksi, usein viime viikkoina koettu masennus yli kymmenkertaiseksi ja alhainen sosiaalinen hyvinvointikin yli kolminkertaiseksi. Taustamuuttujista korkeampi ikä kasvattaa heikon tulevaisuudenuskon riskiä 1,5-kertaiseksi. Sukupuolella tai muualta pääkaupunkiseudulle muuttamisella sen sijaan ei ole yhteyttä tulevaisuudenuskoon.

Useilla selittäjillä näyttäisi siis olevan vahva yhteys tulevaisuudenuskoon. Kiinnostava kysymys onkin, miten asumisen ongelmien vaikutus muuttuu, kun kaikkia selittäjiä tarkastellaan yhdessä.

Monimuuttuja-analyysi

Taulukon 5 mallissa 2 tyytymättömänä vanhempien luona asuvien riski heikkoon tulevaisuudenuskoon putoaa hieman, kun tyytyväisyys otetaan mukaan tarkasteluun itsenäisenä muuttujana. Mallissa 3 taloudellista asemaa kuvaavista muuttujista työssäkäynti ei ole enää tilastollisesti merkitsevä. Vanhempien luona asuminen, alhainen asumistyytyväisyys, alin tulokvintiili ja niukka toimeentulo sen sijaan vaikuttavat kaikki vielä tilastollisesti merkitsevästi, joskin heikommin kuin bivariaattitarkastelussa.

Malliin 4 lisätään terveismuuttujat, joilla itsenäisesti on hyvin vahva yhteys tulevaisuudenuskoon. Vanhempien luona tyytymättömänä asuvien riski heikkoon tulevaisuudenuskoon kasvaa 3,42-kertaiseksi, kun taas asumistyytyväisyyden ja taloudellisten muuttujien vaikutukset hieman heikkenevät. Samalla kaikkien terveyselittäjien riski heikkenee 0-mallista, mutta terveyshaittoja lukuun ottamatta säilyy tilastollisesti merkitsevä.

Viimeisessä mallissa mukana ovat asumisen ongelmien lisäksi, tyytyväisyys, terveysmuuttajat, taloudelliset muuttajat ja taustamuuttajat. Korkeimman OR-arvon usein masennusta kokeneiden luokka, jonka riski heikkoon tulevaisuudenuskoon lainkaan masennusta kokemattomiin verrattuna on yli viisinkertainen. Myös heikomman masennuksen vaikutus jää tilastollisesti merkitseväksi. Masennuksen yhteys tulevaisuudenuskoon on ilmeinen, eikä tulos siten yllätä.

Hieman yllättävää taas on se, että vanhempien luona tyytymättömänä asuvien riski heikkoon tulevaisuudenuskoon asumisongelmattomien referenssikategoriaan verrattuna on 3,73-kertainen. Mallin 2 jälkeen yhteys vahvistuu jokaisella askeleella, ja palaa lähelle 0-mallin tasoa. Myös hyvin pienen vailla asuntoa tai ystävän luona olevien luokan riski on suurentunut, mutta jää kuitenkin tilastollisesta merkitsevyydestä. Kimppakämpässä tyytymättömänä asuvien luokka eroaa selvästi tyytymättömänä vanhempien luona asuvista. Tämä on mielenkiintoista, sillä oletusarvoisesti näiden luokkien tulisi kuvata samaa ilmiötä vain hieman eri näkökulmista. Toisaalta tuloksen perusteella voi päätellä niinkin, että kimppakämpässä tyytymättömänä asuminen ei kuvaa asunnottomuusilmiötä yhtä hyvin kuin vanhempien luona tyytymättömänä asuminen. Myös tyytymättömänä yhteisasumisen syitä käsittelevä malli edellisessä luvussa jäi selitysasteeltaan poikkeuksellisen heikoksi.

Muista mallissa 5 mukana olevista muuttujista tilastollisesti merkitseviksi jäävät erittäin matala tyytyväisyys asumiseen, alimpaan tulokvintiiliin kuuluminen, hyvää heikompi terveydentila, alhainen sosiaalinen huvinvointi ja ikä. Melko huonon tai huonon terveydentilan riski jää suurehkoksi (OR=3,34), mutta muut selittäjät jäävät heikommiksi masennukseen ja vanhempien luona tyytymättömänä asumiseen verrattuna.

Taulukko 5: Logistinen regressio, selitettävänä muuttujana heikko tulevaisuudenusko, OR ja 95 %:n luottamusvälit (N=1 243).

	Malli 0		Malli 1		Malli 2		Malli 3		Malli 4		Malli 5	
	OR	95 %	OR	95 %	OR	95 %	OR	95 %	OR	95 %	OR	95 %
Asumisen ongelma												
Ei ongelmaa	1		1		1		1		1		1	
Vailla asuntoa tai ystävän luona	1,68	0,47–6,10	1,68	0,47–6,10	1,95	0,53–7,12	2,25	0,61–8,35	3,30	0,85–12,79	2,97	0,74–11,89
Tyytymätön yhteisasuja	1,43	0,75–2,74	1,43	0,75–2,74	0,92	0,46–1,85	0,89	0,44–1,82	0,98	0,45–2,16	1,03	0,46–2,32
Tyytymätön vanhempien luona	4,13	2,21–7,71	4,13	2,21–7,71	2,48	1,26–4,88	2,67	1,32–5,41	3,42	1,60–7,33	3,73	1,69–8,25
Tyytyväisyys asumiseen												
9–10	1				1		1		1		1	
0–2	4,03	2,28–7,11			3,68	2,01–6,72	3,16	1,70–5,87	2,01	1,01–3,99	2,03	1,01–4,08
3–4	2,53	1,48–4,33			2,44	1,38–4,33	2,17	1,21–3,89	1,81	0,95–3,44	1,79	0,94–3,43
5–6	1,41	0,88–2,26			1,37	0,84–2,23	1,20	0,73–1,97	1,06	0,62–1,83	1,13	0,65–1,95
7–8	1,34	0,88–2,06			1,41	0,91–2,17	1,37	0,88–2,13	1,40	0,86–2,25	1,40	0,86–2,26
Tulot, kvintiili												
Keskimmäiset	1						1		1		1	
Alin	1,78	1,33–2,39					1,39	1,01–1,92	1,44	1,01–2,04	1,59	1,11–2,28
Ylin	0,61	0,35–1,06					0,82	0,46–1,46	0,89	0,48–1,64	0,74	0,40–1,37
Toimeentulo												
Tulin hyvin toimeen.	1						1		1		1	
Tulin toimeen, kun elin säästäväisesti.	1,59	1,17–2,16					1,53	1,10–2,13	1,52	1,07–2,16	1,40	0,97–2,00
Toimeentuloni oli niukkaa ja/tai epävarmaa.	2,61	1,79–3,80					2,37	1,58–3,56	1,93	1,24–3,02	1,58	0,99–2,50
Työssäkäynti												
Käy työssä	1						1		1		1	
Ei käy töissä	1,46	1,11–1,91					1,24	0,92–1,66	1,08	0,78–1,49	1,19	0,85–1,65
Terveydentila												
Hyvä	1								1		1	
Keskinkertainen	2,7	1,93–3,77							1,54	1,04–2,30	1,55	1,03–2,32
Melko huono tai huono	6,83	3,62–12,86							2,97	1,40–6,27	3,34	1,55–7,16
Terveyshaitta												
Ei ole	1								1		1	
On ollut, mutta ei enää	1,39	0,90–2,16							1,30	0,81–2,08	1,14	0,71–1,85
Vaikuttaa jonkin verran	3,16	2,17–4,59							1,68	1,09–2,59	1,63	1,05–2,53
Vaikuttaa merkittävästi	8,00	4,09–15,67							2,08	0,92–4,71	1,86	0,82–4,26
Masennus												
Ei lainkaan	1								1		1	
Ei juurikaan	1,63	1,05–2,54							1,66	1,04–2,66	1,61	1,00–2,60
Kyllä, joissain määrin	2,85	1,85–4,38							2,08	1,29–3,37	2,07	1,27–3,35
Kyllä, usein	10,43	6,17–17,63							4,90	2,58–9,29	5,12	2,69–9,76
Sosiaalinen hyvinvointi, alin kvintiili												
Ei kuulu	1								1		1	
Kuuluu	3,16	2,34–4,25							1,72	1,19–2,48	1,75	1,20–2,54
Ikä												
20–24	1										1	
25–29	1,50	1,14–1,96									1,92	1,37–2,68
Sukupuoli												
Nainen	1										1	
Mies	0,80	0,60–1,06									0,75	0,54–1,05
Kotoisin												
Pk-seudulta	1										1	
Muualta muuttanut	0,80	0,61–1,05									0,78	0,57–1,06

Miten korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmat näyttäytyvät suhteessa aiempaan tutkimukseen, ja vaikuttavatko opiskelijoiden asumisen ongelmien taustalla siis yksilölliset vai rakenteelliset riskitekijät? Yhteenvetona voidaan todeta, että opiskelijoiden asumisen ongelmat muistuttavat nuorille tyypillisintä epävarmaa asumista tai tilapäistä asunnottomuutta. Selittävät yksilölliset riskitekijät jäsenyivät viimeaikaisen masennuksen ja taloudelliset riskitekijät taas alimpaan tulokvintiiliin kuulumisen kautta, mutta kokonaisuutena taloudellisten resurssien puuttuminen vaikuttaa masennusta merkittävämmältä asumisen ongelmien selittäjältä.

Tyytymättömien yhteisasujien ongelman syyt jäävät suurelta osin tuntemattomiksi, eikä regressiomallia voi heikon selitysasteen takia pitää onnistuneena. Tyytymättömänä vanhempiensa luona asumisen riskiä nostaa alimpaan tulokvintiiliin kuuluminen, joka näyttäisi kasvattavan myös mistä tahansa asumisen ongelmasta kärsimisen riskiä. Vailla asuntoa olleiden muuttuja vaikuttaa kuvaavan muita asumisen ongelmia astetta vakavampaa tilannetta, sillä masennuksen osuus sen selittäjänä korostuu. Kokonaisuutena asumisen ongelmista kärsivät eniten pääkaupunkiseudulta kotoisin olevat opiskelijat. Toisaalta muualta muuttaneet ovat olleet vailla asuntoa useammin. Tyytymättömänä vanhempien luona asumista ei voida pitää täysin merkityksettömänä ilmiönä, sillä se näyttäisi altistavan heikolle tulevaisuudenuskolle.

8 Pohdinta

Nuorten asumisenongelmat ovat yleistyneet selvästi, eikä syytä kehityksen taustalla tunneta. Määritelmällisesti nuorten tiedetään sijoittuvan epävarman asumisen kategoriaan, jonka tavallisimpana ilmenemismuotona on ystävien tai sukulaisten luona oleskelu ilman, että viranomaiset, tai useissa tapauksissa tutkijatkaan, koskaan saavat siitä tietää. Suhteessa aikaisempaan tutkimukseen yleistyminen sopii kuitenkin heikosti, sillä asunnottomuuden taustalla havaittujen riskitekijöiden ei voida olettaa lisääntyneen kymmenillä prosenteilla vuosikymmenessä. Potentiaaliseksi selittäjäksi jäävät pääkaupunkiseudun kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen kysyntään nähden heikko tarjonta ja ylipäättään kohonnut vuokrataso – vuokrat ovat nousseet kymmeniä prosentteja. Vuokrataso rakenteellisena ongelmana ei enää ole vain yksi asunnottomuudelle altistava riskitekijä, vaan mahdollisesti koko ilmiön keskeisin selittäjä.

Korkeakouluopiskelijat edustavat asunnottomuuden yleisesti tuntemattomampaa puolta, ja siksi heitä tarkastelemalla voidaan tehdä päätelmiä epävarman asumisen ja vuokrien nousun suhteesta. Käsite korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmien epävarmuudesta vahvistuu jo ensimmäisen selitettävän muuttujan kohdalla, sillä selvästi asunnottomuuden typologiaan istuvia vailla asuntoa olevia tai tilapäisesti ystävän luona olevia on vain häviävän vähän. Valistunut arvio tämän syystä onkin, että opiskelijat kuu- luvat siihen 65 prosentin osuuteen nuorista, jotka eivät ainakaan tee asunnon puuttu- misestaan rekisterimerkintää (vrt. Kilpeläinen et al. 2015). Muunlaisia asumisen ongel- mia sen sijaan voidaan havaita tästäkin joukosta.

8.1 Aineiston rajoituksia

Ennen kuin paneudutaan yksityiskohtaisemmin asumisen ongelmien selittäjiin, on syytä nostaa esille muutamia analyysivaiheessa esiin nousseita aineiston vajavaisuuksia. Nii- den vaikutus tuloksiin on tulkinnanvaraisuuden lisääntyminen, mikä on syytä ottaa huo- mioon tuloksia tulkittaessa.

Ristiintaulukoinnin jakaumien perusteella viimeisten viikkojen aikana koettu masennus nousee esiin ainoana selittävänä riskitekijänä, ja siksi se on myös monimuuttuja-analyy-sien lähtökohta. Mielen terveyden ongelmat ovat yksi asunnottomuuden taustalta tunnistettu selittäjä, mutta niiden osoittamisessa aineisto jättää toivomisen varaa. Vain itsensä alakuloiseksi tuntemisen ei voi automaattisesti tulkita tarkoittavan varsinaista mielen terveyden ongelmaa. Näin ollen oikein valitut tarkentavat kysymykset tarkentaisivat luultavasti tuloksiakin: Oletko saanut hoitoa? Kuinka kauan alakuloisuus on jatkunut? Mitä luultavimmin todelliset mielen terveyden ongelmat sisältyvät masennus-selittäjään, mutta siinä on mukana muitakin syitä alakuloon. Tutkielman suunnitteluvaiheessa testasin myös asumisen ongelmia masennusta selittävinä tekijöinä, mutta niiden väliltä yhteyttä ei löytynyt.

Myös muut terveystuottajat kärsivät tarkkuuden puutteesta. Pysyvän terveyshaitan psyykinen ulottuvuus asettaa sen aavistuksen liian lähelle masennus-muuttujaa, ja siksi se on jätetty regressiomalleista pois. Koettu terveydentila on myös haastava määritelmä. Esimerkiksi päihteiden käyttö ja ylipaino voisivat olla paremmin kontraproduktiivista terveyskäyttäytymistä kuvaavia kysymyksiä, mutta toisaalta niiden kaltaisten kysymysten puuttumisenkin ymmärtää barometrimuotoisessa kyselyssä.

Käytettävissä olevat tulot on yleisesti käytetty ekonomista asemaa kuvaava mittari. Opiskelijaväestössä mittarin käyttö ei kuitenkaan ole aivan yhtä suoraviivaista. Ensinnäkin tulojen vaihtelu opiskelijoiden välillä on suhteellisesti vähäistä. Toisaalta taas pienetkin muutokset tulotasossa voivat näyttää aineistossa merkitystään suuremmilta. Kyselyn vastausajankohta ajoittui vuodenvaihteeseen, ja voikin olla myös niin, että ylimässä tulokvintiilissä on opiskelijoita, jotka työskentelivät joulutauon ajan. Vuosittainen tulo voisi olla vähemmän tulkinnanvarainen muuttuja, mutta toisaalta se on vaikeammin vastaajan arvioitavissa suoralta kädeltä ja siinä mielessä taas epävarmempi.

Esiin on syytä nostaa myös tulosten yleistettävyyks: Korkeakouluopiskelijoiden asuminen kaiken kaikkiaan vaikuttaa sittenkin melko vähäongelmaiselta, ja löydettyjen asumisen ongelmien ja tunnettujen asunnottomuuden riskitekijöiden yhteydet jäävät heikoiksi. Tämä tulos ei kerro oikeastaan mitään niiden nuorten asunnottomuudesta, jotka eivät

ole korkeakouluopiskelijoita. Voi olla niinkin, että itse asiassa juuri muut nuoret ovat tilastojen osoittavan yleistyneen asunnottomuuden taustalla. Korkeakoulussa opiskeleminen voi mahdollisesti myös suojata asumisen ongelmilta.

8.2 Yksilö vai rakenne?

Sekä tyytymättömät yhteisasujat että tyytymättömät vanhempiensa luona asuvat ovat muuttujia, jotka on rakennettu kuvaamaan sellaista asunnottomuuden ulottuvuutta, jota on hyvin vaikea mallintaa. Näistä kahdesta vanhempien luona asuminen näyttää onnistuneen tehtävässään selvästi paremmin.

Merkitsevä yhteys masennuksen mutta ei taloudellisten selittäjien ja yhteisasumisen välillä on mielenkiintoinen. Tämä viittaisi asunnottomuuskeskustelussa tunnistetun yksilöllisen riskitekijän olevan merkittävin tämän asumisen ongelman selittäjä, mutta vielä mielenkiintoisempi havainto on merkitsevien yhteyksien vähäisyys ylipäättäen. Logistinen regressiomalli vaatisi toimiakseen toisistaan riippuvia muuttujia, ja niinpä malli jää selitysvoimaltaan vähäiseksi. Mallin perusteella voi tehdä vaihtoehtoisia päätelmiä mutta ei tietää sitä, mikä niistä on oikea.

Muualta pääkaupunkiseudulle muuttaneiden lähes merkitsevä yhteys yhteisasumiseen antaa mahdollisuuden tulkintaan, jossa opiskelijat hakeutuvat ystäviensä luo muiden vaihtoehtojen puuttuessa; muualta muuttaneiden kohdalla tämä puuttuva muu vaihtoehto viittaa paluuseen vanhempien luo. Merkitsevien yhteyksien vähäisyys kautta linjan on kuitenkin läpitunkevaa ja antaa vahvoja viitteitä satunnaisuudesta. Todennäköisempi selitys onkin, että yhteisasujien joukossa vain asuu myös sellaisia tyytymättömiä opiskelijoita, joiden tilannetta ei kuulusi määritellä varsinaiseksi asumisen ongelmaksi.

Viivästynyt vanhempien luota muuttaminen tai vanhempien luo takaisin palaaminen ei aina viittaa suoranaisesti asunnottomuuteen, mutta monissa tapauksissa kyse voi olla juurikin siitä. Täysin odotetusti nuoremmat opiskelijat asuvat vanhempien luona yli 25-vuotiaita useammin, mutta muuttajien yhteisvaikutusta tarkasteltaessa myös alimpaan

tulokvintiiliin kuuluminen jää tilastollisesti merkitseväksi selittäjäksi. Alhaiset tulot lisäävät riskiä tästä asumisen ongelmasta kärsimiseen myös silloin, kun iän vaikutus on vakioitu. Myös Opiskelijan kaupunki -erilliskyselyn avovastaukset kertovat toimeentulon ja ongelmien asunnon hankinnassa olevan vanhempien luona asumiseen vaikuttavia tekijöitä (Rytkönen & Saari 2015, 40–44). Toisaalta huolen taloudellisesta toimeentulosta on jo aiemminkin havaittu olevan merkittävin yksittäinen itsenäistymistä hidastava tekijä (Kilpeläinen et al. 2015, 25).

Ristiintaulukoinnin (liite 2) perusteella myös terveydellisillä syillä eli yksilöllisillä riskitekijöillä saattaa olla yhteys tyytymättömänä vanhempien luona asumiseen, mutta tämän tutkielman rajoissa vain alhaisen tulotason vaikutus voidaan vahvistaa. Logistista regressiomallia voi myös yhteisasujien vastaavaan verrattuna pitää suhteellisen onnistuneena (*Nagelkerke* $R^2=0,15$), vaikka ilmiön syistä suurin osa jääkin selittämättä.

Jokin edellä mainituista asumisen ongelmista löytyy 8,6 prosentilta 20–29-vuotiaita korkeakouluopiskelijoita. Verrattuna nuorten kokemaan asunnottomuuteen väestötasolla osuus on melko suuri, mutta kokonaisuutena opiskelijoiden asuminen on kuitenkin suhteellisen hyvällä mallilla – harvempi kuin yksi kymmenestä kuuluu ongelmaluokkaan. Alhainen tulotaso näyttäisi olevan yhteinen selittävä riskitekijä asumisen ongelmille, mutta malliin on syytä suhtautua varovaisesti: asumisen ongelmat ovat erilaisia, ja niinpä syytkin niiden taustalla vaihtelevat. Regressiomallin selitysaste jää heikoksi (*Nagelkerke* $R^2=0,03$).

Pääkaupunkiseudulta kotoisin olevat opiskelijat ovat tarkastelun perusteella muualta muuttaneita useammin edustettuna asumisongelmaiset-luokassa. Keskeinen syy lienee se, että heidän asumisen ongelmansa tarttuvat valittuihin mittareihin paremmin. Erityisesti vanhempien luona asuvat pääkaupunkiseutulaiset korostuvat kokonaisuudessa. Toisaalta muualta muuttaneita kuuluu enemmän tyytymättömien yhteisasujien itsessään vaikeatulkintaiseen selitettävään ongelmaan. Voi siis olla, että tällä tutkimusasetelmalla tavoitetaan pääkaupunkiseudulta kotoisin olevien aiemmin piiloon jäänyttä ongelma-asumista, mutta muualta muuttaneiden ongelmat jäävät vielä avoimiksi. Tähän viittaavat myös havainnot joskus vailla asuntoa olleista opiskelijoista.

Suora kysymys asunnottomuuden kokemisesta tuo esiin erilaisen asumisen ongelmien ulottuvuuden: masennus on selkein riskitekijä, ja muualta pääkaupunkiseudulle muuttaneiden riski näyttäisi olevan pääkaupunkiseudulta kotoisin olevia suurempi. Kun verrataan tätä tulosta edellä esitettyihin nykyisen asumisen ongelmiin, näyttää siltä, että pääkaupunkiseudulta kotoisin olevat opiskelijat välttyvät vakavammalta asunnottomuudelta turvautumalla vanhempiensa apuun, mutta eivät tulkitse sitä itse asunnottomuudeksi. Muualta muuttaneiden vaihtoehdot jäävät vähiin, ja siksi he näyttäytyvät määritelmällisesti selkeämmin asunnottomina, kun sitä kysytään suoraan. Vailla asuntoa olemisen taustalla saattaa tässä yhteydessä olla myös useammin yksilöllisiä riskitekijöitä, mikä sekin on melko johdonmukaista: masennus liittyy vakavampaan asunnottomuuteen useammin kuin pelkkään asumisen ongelmaan. Nykyisen toimeentulon yhteyttä siihen, että on joskus ollut vailla asuntoa, ei ajallisen eron takia ole täysin mielekästä yrittää tulkita. Näyttäisi kuitenkin siltä, että ainakin ylimpään tulokvintiiliin kuulumisella olisi luonnollisesti jonkinlainen asunnottomuudelta suojaava vaikutus. Verrattuna asumisongelmia kuvaaviin muuttujiin asunnottomuutta kokeneet ovat yhtenäisempi ryhmä, mistä kertoo myös hieman korkeampi regressiomallin pseudoselitysaste (*Nagelkerke* $R^2=0,18$).

Yhteenvedona korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmista voidaan todeta, että heikko taloudellinen asema on merkittävin yksittäinen riskitekijä. Masennus taas liittyy voimakkaimmin asumisen ongelmiin, jotka vastaajat tunnistavat itsekkin asunnottomuudeksi. Kaikki logistiset regressiomallit ovat Omnibus-testin perusteella tilastollisesti merkitseviä ja siinä mielessä siis myös onnistuneita. Alhaiset selitysasteet, kuten ylipäätään heikot muuttajien väliset yhteydetkin, viittaavat kuitenkin siihen, että opiskelijoiden asumisen ongelmat esiintyvät suurelta osin satunnaisesti. Opiskelijat näyttäytyvät melko homogeenisena ryhmänä, ja siihen löytääkö sopivan asunnon vai ei, liittyy paljon satunnaisia tekijöitä. Alhaisimmat taloudelliset resurssit mitä luultavimmin heikentävät mahdollisuuksia näissä arpajaisissa. Sen sijaan tämän tutkielman perusteella ei ainakaan voi päätellä, että yksilöllisiin riskitekijöihin keskittyvillä asunnottomuuden vähentämistoimenpiteillä olisi korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmien viitekehyksessä kovinkaan merkittävää vaikutusta.

8.3 Hyvinvointiparadigman muutos ja asumisen ongelmat

Nuorten asunnottomuuden vaikutuksista tiedetään vähän, ja tämä johtuu varmasti suurelta osin siitä, että asunnottomuus jää useimmiten lyhytaikaiseksi. Nuorten asumisen ongelmien seuraukset näyttäisivät olevan vain harvoin sellaisia, joista perinteisen hyvinvointikäsityksen kannalta olisi syytä olla kovinkaan huolissaan.

Toisaalta keskustelu koko hyvinvoinnin käsitteen uudelleenmäärittelystä on kiihtynyt 2010-luvulla. Pelkkää materiaalista puutetta tai sairauden puuttumista ei pidetä enää välttämättä riittävänä hyvinvoinnin määritelmänä. Myös koettu hyvinvointi ja onnellisuus on määritelty tavoiteltaviksi olotiloiksi. Bruttokansantuotteen kaltaisten mittarien ohelle hyvinvoinnin määritelmäksi tarjotaan nykyisin subjektiivista kokemusta riittävästä ja kohtuullisesta hyvinvoinnista. (Esim. Saari 2012; Simpura 2012.) Tällaisessa koetun hyvinvoinnin viitekehyksessä korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmasta johdettavissa oleva heikentynyt tulevaisuudenusko näyttää merkitykselliseltä seuraukselta.

Vanhempien luona tyytymättömänä asuvien selvästi ongelmattomasti asuvia heikommat tulevaisuuden näkymät ovat jossain määrin yllättävä havainto. Tämä on yllättävää siksi, että vanhempien luona asuvien alun perin oletettiin olevan tarkasteltavista muuttujista kauimpana määritelmällisesti selvästä asunnottomuudesta. Myös vailla asuntoa olevat tai ystävän luona tilapäisesti majoilevat kuuluvat todennäköisesti riskiryhmään, mutta luokan huomattavan pieni koko estää todennäköisesti tuloksen tilastollisen merkitsevyyden. Tämä malli myös antaa jo aiemmin esitetyn lisäksi viitteitä siitä, ettei yhteisasujien muuttuja ole kovin onnistunut, sillä minkään asteista yhteyttä yhteisasumisella ja tulevaisuudenuskolla ei voida havaita.

Kokonaisuudessaan tulevaisuudenusko-malli vaikuttaa tilastollisen merkitsevyyden lisäksi suhteellisen onnistuneelta (*Nagelkerke* $R^2=0,25$). Viimeistään tämä tarkastelu osoittaa, ettei vanhempien luona asuminen ole vain täysin harmiton tai triviaali ongelma, vaan sen voi hyvin rinnastaa osaksi nuorten asunnottomuudesta käytävää laajempaa tutkimuskeskustelua.

8.4 Katse eteenpäin

Tämän tutkielman perusteella pääkaupunkiseudun korkeakouluopiskelijoiden asumisen ongelmat voisivat vähentyä, jos kohtuuhintaisten asuntojen saatavuus olisi parempi. Tähän viittaa alimpaan tulokvintiiliin sijoittuvien opiskelijoiden kohonnut ongelmallisen asumisen riski. Nuorten asunnottomuuden vähentämistä pohtineen työryhmän ehdotus kohtuuhintaisen asuntotuotannon lisäämisestä olisi korkeakouluopiskelijoiden näkökulmasta vaikuttavin toimenpide (kts. 3. luku). Toisaalta aineiston rajoituksista johtuen yksilöllisten riskitekijöiden vaikutus jää vielä osin hämärän peittoon, joten tuloksia on vaikea yhdistää osaksi laajempaa asunnottomuudesta käytävää keskustelua. Viitteitä kuitenkin on siitä, ettei ainakaan opiskelijoiden mielenterveyspalveluihin kannata kohdistaa kovin suuria säästöjä asumisen ongelmienkaan näkökulmasta.

Aineistosta paljastuneiden tutkimuksen rajoitusten ongelmiin voisi lähteä hakemaan ratkaisuja kehittämällä tulevia opiskelijabarometreja. Esimerkiksi tarkentamalla asumista ja toisaalta asunnottomuuden yksilöllisiä riskejä tunnistavia kysymyksiä päästäisiin tarkemmin kiinni asumisen ongelmiin. Jo pelkästään kysymyksen muotoilu, jolla päästäisiin käsiksi asumisuran yksityiskohtiin olisi arvokas lisä. Esimerkiksi: luettele eri asumismuotosi viimeisten kolmen vuoden ajalta kestoineen. Opiskelijan kaupunki -erilliskyselyyn lisättiin sidosryhmien lobbauksen jälkeen asunnottomuutta koskeva kysymys, mutta tarve kattavammin opiskelijoiden asumista peilaavalle selvitykselle on olemassa. Tämä tutkielma nostaa esiin uusia kysymyksiä opiskelijoiden asumisesta, ja keskustelun soisi jatkuvan.

Opiskelijoille edullisin asumismuoto pääkaupunkiseudulla on opiskelija-asunto. Positiivinen kehityssuunta on 2010-luvulla ollut se, että uusien opiskelija- ja nuorisotasuntojen tuotanto Helsingissä on kutakuinkin saavuttanut tavoitellun 300 asunnon vuositahdin (Helsingin kaupunki 2012; Hyvinvointitilastot 2015a). Vuonna 2017 HOAS saa pääkaupunkiseudulla asuntojen määrässä mitattuna valmiiksi enemmän uudiskohteita kuin koskaan aiemmin – yli 600 (Rakennuslehti, 29.3.2017). HOAS:in asunnoista suuri osa on yksiöitä, joista pääkaupunkiseudulla erityisesti on pulaa.

Toisaalta vain muutama vuosi aiemmin keskusteltiin erityisryhmien, mukaan lukien opiskelijoiden, asuntorakennuttamisen investointiavustusten leikkaamisesta, jonka vaikutus pääkaupunkiseudun opiskelija-asuntojen vuokratason olisi mitä ilmeisimmin saattanut olla merkittävästi vuokria korottava (esim. Yle, 29.5.2015). Muutama vuosi tästä taaksepäin ympäristöministeriön opiskelija-asumisselvityksessä suositeltiin saman investointiavustuksen korottamista, jotta opiskelijoiden kohtuuhintainen asuminen ja korkeakoulukaupunkien vetovoima voitaisiin turvata (Sedig 2012). Opiskelijoiden asumiseen liittyvissä viime aikaisissa päätöksissä on siis monen tyyppistä soutamista ja huopaamista. Joka tapauksessa tarve opiskelija-asunnoille pääkaupunkiseudulla on 2010-luvulla ennemminkin kasvanut kuin vähentynyt.

Opiskelijoiden näkökulmasta seuraava suuri muutos asumiseen kustannuksineen tulee syksyllä 2017, kun opintotuen asumislisä vaihtuu yleiseen asumistukeen. Ainakin tilapäisen ystävien luona asumisen edellytykset saattavat vaatia uutta tarkastelua, kun asumisen tukemisen valvonta kiristyy. Toisaalta yleistä asumistukea saavien asuntokuntien määrä kokonaisuudessaan on kasvanut 2010-luvulla (esim. Kauppinen et al. 2015), ja paine saada kohdistettua valtion tukemat kohtuuhintaiset vuokra-asunnot kaikkein pienituloisimmille on kasvanut. Nähtäväksi jää, mihin opiskelijat asumisen ongelmineen sijoittuvat näiden muutosten keskellä. Selvää kuitenkin on, että systemaattista seuranta-tutkimusta tarvitaan aiempaa enemmän.

Lähteet

Aluesarjat 2017: Helsingin väestö sukupuolen, iän ja äidinkielen mukaan. Helsingin seudun aluesarjat, www.aluesarjat.fi. Luettu 2.5.2017.

ARA 2006–2017: Asunnottomat 2005–2016. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Lahti: ARA. Vuosittainen julkaisu.

Avramov, Dragana 1998: Youth Homelessness in the European Union. Bryssel: FEANTSA.

Avramov, Dragana 1999: Coping with Homelessness: Issues to be Tackled and Best Practices in Europe. Aldershot: Ashgate Publishing Ltd.

Busch-Geertsema, Volker 2010: Defining and Measuring Homelessness. Teoksessa O’Sullivan E, Busch-Geertsema V, Quilgars D & Pleace N (toim.): Homelessness Research in Europe, 19–39, Bryssel: FEANTSA.

Fitzpatrick, Suzanne 2005: Explaining homelessness: A Critical realist perspective. *Housing, Theory and Society* 22(1), 1–17.

Fröjd, Sara & Marttunen, Mauri & Kaltiala-Heino, Riittakerttu 2012: Nuorten aikuisten asunnottomuutta ennustavat tekijät peruskoulun viimeisellä luokalla. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 2012:49, 232–246.

Helsingin kaupunki 2013: Asunnottomuustyöryhmän loppuraportti, 31.12.2013.

Helsingin kaupunki 2012: Kotikaupunkina Helsinki – Asumisen ja siihen liittyvän maankäytön toteutusohjelma 2012. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2012:21.

Hyvinvointitilastot 2015a: Helsingiläisten hyvinvoinnin tietokanta, Opiskelija- ja nuori-soasunnot, www.hyvinvointitilastot.fi. Luettu 1.5.2017.

Hyvinvointitilastot 2015b: Helsingiläisten hyvinvoinnin tietokanta, Nuorten asunnottomuus, www.hyvinvointitilastot.fi. Luettu 1.5.2017.

Hörhä, Kirsi 2015: ”Sun tutkimus ei auta, money talks” – Tutkimus asunnottomuuden muutoksesta Helsingissä. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto.

Josefsson, Anna-Maija 2008: Asunnottomana toisten nurkissa: sukulaisissa ja tuttavissa asuvien helsinkiläisten nuorten profiili. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Kanniainen, Vesa 2011: Köyhyyden anatomia Suomessa: taloustieteellisiä näkökohtia. Yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):6, 658–668.

Kauppinen, Timo M. & Hannikainen-Ingman, Katri & Sallila, Seppo & Viitanen, Veera 2015: Pienituloisten asuinolot. THL – Työpaperi 22/2015. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.

Kettunen, Marko 2007: Kysymyksiä asunnottomuudesta suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 72 (2007):4, 380–391.

Kilpeläinen, Päivi & Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo 2015: Toiveet ja todellisuus – Nuorten asuminen 2014. Suomen ympäristö 2/2015. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Korhonen, Erkki 2002: Asunnottomuus Helsingissä. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia 2002:4. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Kortelainen, Jeremias 2016: Nuorten asunnottomuus Helsingissä. Kvartti 1/2016, 28–39, Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Kostiainen, Eeva 2015: Pathways through homelessness in Helsinki. European Journal of Homelessness, Volume 9, No. 2., 63–86.

Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo 2012: Vailla vakinaista asuntoa. Liikkuvuus asunnottomuuden ja asuntokannan välillä. Kaupunkitutkimus TA Oy.

Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo 2015: Helsinkiläisten asunnottomuuspolut. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen raportteja 1/2015. Lahti: ARA.

Laakso, Seppo & Kostiainen, Eeva 2013: Tavallisen pienituloisen asuminen. Helsinki: Kaupunkitutkimus TA Oy. Y-säätiön toimeksianto.

Metsämuuronen, Jari 2005: Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: Helsinki: International Methelp Ky.

Nummenmaa, Lauri 2004: Käyttätymistieteiden tilastolliset menetelmät. Helsinki: Tammi.

Nuorten hyvinvointikertomus 2016: Nuorten perheasema. www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/indikaattorit/tunteet-ja-vuorovaikutus/nuorten-perheasema. Luettu 1.5.2017.

Pitkänen, Sari 2010: Selvitys pitkäaikaisasunnottomuuden määrittelystä ja tilastoinnista. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen raportteja 2/2010. Lahti: ARA.

Pleace, Nicholas & Culhane, Dennis & Granfelt, Riitta & Knutgård, Marcus 2015: The Finnish Homelessness Strategy – An International Review. Reports of the Ministry of the Environment 3en/2015 Helsinki: Ministry of the Environment

Quilgars, Deborah 2010: Youth Homelessness. Teoksessa O’Sullivan E, Busch-Geertsema V, Quilgars D & Pleace N (toim.): Homelessness Research in Europe, 187–210, Bryssel: FEANTSA.

Rakennuslehti, 29.3.2017: Pääkaupunkiseudulle nousee ennätysmäärä opiskelija-asuntoja. www.rakennuslehti.fi/2017/03/paakaupunkiseudulle-nousee-ennatysmaara-opiskelija-asuntoja. Luettu 22.4.2017.

Rytkönen, Maria & Saari, Juhani 2015: Opiskelijan kaupunki. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus.

Simpura, Jussi 2012: Taasko keisarin uudet vaatteet? Koettu hyvinvointi eurooppalaisessa puntarissa. Yhteiskuntapolitiikka 77 (2012):6, 688–692.

Saari, Juhani 2016: Tiedonkeruun toteutus. Teoksessa Villa, Tiia (toim.): Opiskelijabaroometri 2014. Katsaus korkeakouluopiskelijoiden opintoihin, arkeen ja hyvinvointiin, 9–26. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus.

Saari, Juho 2012: Onnellisuuspolitiikka. Kohti sosiaalisesti kestäväää Suomea. Julkaisuja 1/2012. Helsinki: Kalevi Sorsan säätiö.

Sedig, Mikko 2012: Opiskelija-asumisselvitys 2012. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Tabachnick, Barbara, G. & Fidel, Linda S. 2007: Using Multivariate Statistics. Boston: Pearson International Edition.

Tainio, Hannele & Fredriksson, Peter 2015: The Finnish Homelessness Strategy : From a ‘Staircase’ Model to a ‘Housing First’ Approach to Tackling Long-Term Homelessness. European Journal of Homelessness, Volume 3, December 2009, 181–199.

Tilastokeskus 2015a: Väestö sukupuolen, iän ja perheaseman mukaan 2005–2014. Statfin-tietopalvelu, Tilastokeskus. Luettu 11.11.2015.

Tilastokeskus 2015b: Perheet ja asuntokunnat 2014. Väestötilastopalvelu, Tilastokeskus. Luettu 11.11.2015.

Tilastokeskus 2015c: Tulonjakotilasto. Statfin-tietopalvelu, Tilastokeskus. Luettu 20.4.2017.

Tilastokeskus 2017: Tulonjakotilasto. www.stat.fi/til/tjt/2015/03/tjt_2015_03_2017-03-31_tie_001_fi.html, Tilastokeskus. Luettu 1.5.2017.

Villa, Tiia (toim.) 2016: Opiskelijabarometri 2014. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö OTUS 55/2016. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus.

Vuori, Pekka & Laakso, Seppo 2016: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2016–2050. Tilastoja 2016/30. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Yle 29.5.2015: HOAS: leikkaukset nostavat opiskelijoiden vuokria kymmenillä euroilla. www.yle.fi/uutiset/3-8027810. Luettu 22.4.2017.

Ympäristöministeriö 2015: Nuorten asunnottomuuden vähentämistä valmisteleavan työryhmän toimenpide-esitykset. Ympäristöministeriö, 9.4.2015.

Ympäristöministeriö 2016: Asunnottomuuden ennaltaehkäisytoimenpideohjelma 2016–2019. Valtioneuvoston periaatepäätös, 9.6.2016.

Liitetaulukot

Liite 1: Tutkimusväestön jakautuminen selittävien muuttujien luokkiin: tyytymättömänä yhteisasunnossa asuvat.

	N	Tyytymättömänä yhteisasunnossa asuvien osuus, %	P-arvo (K _{hii} ²)
Terveydentila			0,16
Hyvä	1233	4,4	
Huono tai melko huono	44	0,0	
Jokin terveyshaitta			0,41
Ei ole	1092	4,0	
On	187	5,3	
Masentunut			0,03
Ei ole	768	3,3	
On	510	5,7	
Jokin terveysongelma			0,02
Ei ole	712	3,1	
On	564	5,7	
Vakava terveysongelma			0,24
Ei ole	1204	4,1	
On	136	6,3	
Terveys, summamuuttuja			0,07
Hyvä	242	2,1	
Keskinkertainen	663	3,9	
Huono	341	5,9	
Tulot (euroa), kvintiili			0,71
600 tai alle	329	4,9	
600,01 - 850,00	256	3,9	
850,01 - 1000,00	285	4,6	
1000,01 - 1500,00	279	2,9	
yli 1500	131	5,3	
Toimeentulo			0,20
Tulin hyvin toimeen	557	3,9	
Tulin toimeen, kun elin säästäväisesti	527	3,8	
Toimeentuloni oli niukkaa ja/tai epävarmaa	193	6,7	
Työssäkäynti			0,28
Käyn töissä päätoimisesti	165	4,8	
Käyn töissä osa-aikaisesti	552	3,3	
En käy töissä	562	5,2	
Ikä			0,30
20-24	694	3,7	
25-29	588	4,9	
Sukupuoli			0,19
Mies	476	5,3	
Nainen	806	3,7	
Kotoisin			0,06
Pääkaupunkiseudulta	599	3,2	
Muuttanut muualta	683	5,3	

Liite 2: Tutkimusväestön jakautuminen selittävien muuttujien luokkiin: tyytymättömänä vanhempiansa luona asuvat.

	N	Vanhempien luona tyytymättömänä asuvien osuus, %	P-arvo (K _{hii} ²)
Terveydentila			0,73
Hyvä	588	6,6	
Huono tai melko huono	21	4,8	
Jokin terveyshaikka			0,41
Ei ole	516	6,2	
On	94	8,5	
Masentunut			0,03
Ei ole	369	4,6	
On	240	9,2	
Erittäin masentunut			0,03
Ei ole	560	5,9	
On	50	14	
Jokin terveysongelma			0,06
Ei ole	345	4,9	
On	265	8,7	
Paha terveysongelma			0,04
Ei ole	546	5,9	
On	63	12,7	
Terveys, summamuuttuja			0,53
Hyvä	123	5,7	
Keskinkertainen	309	6,1	
Huono	163	8,6	
Sosiaalinen hyvinvointi, alin kvintiili			0,05
Ei kuulu	498	5,6	
Kuuluu	113	10,6	
Tulot (euroa), kvintiili			<0,01
600 tai alle	148	12,8	
600,01 - 850,00	117	4,3	
850,01 - 1000,00	139	7,2	
1000,01 - 1500,00	152	3,9	
yli 1500	54	0,0	
Toimeentulo			0,04
Tulin hyvin toimeen	275	8,4	
Tulin toimeen, kun elin säästäväisesti	236	3,4	
Toimeentuloni oli niukkaa ja/tai epävarmaa	96	9,4	
Työssäkäynti			0,16
Käyn töissä päätoimisesti	69	1,4	
Käyn töissä osa-aikaisesti	301	6,6	
En käy töissä	241	7,9	
Ikä			<0,001
20-24	321	10,6	
25-29	290	2,1	
Sukupuoli			0,72
Mies	228	7,0	
Nainen	383	6,3	

Liite 3: Tutkimusväestön jakautuminen selittävien muuttujien luokkiin: asumisongelmaiset yhteensä.

	N	Asumisongelmaisten osuus, %	P-arvo (K _{hii} ²)
Terveydentila			0,13
Hyvä	1234	8,8	
Huono tai melko huono	44	2,3	
Jokin terveyshaikka			0,76
Ei ole	1092	8,4	
On	187	9,1	
Masentunut			0,06
Ei ole	769	7,4	
On	510	10,4	
Jokin terveysongelma			0,07
Ei ole	713	7,3	
On	564	10,1	
Vakava terveysongelma			0,29
Ei ole	1149	8,3	
On	127	11,0	
Terveys, summamuuttuja			0,47
Hyvä	242	6,6	
Keskinkertainen	664	8,7	
Huono	340	9,4	
Tulot (euroa), kvintiili			0,13
600 tai alle	329	11,9	
600,01 - 850,00	256	7,0	
850,01 - 1000,00	286	8,7	
1000,01 - 1500,00	280	6,4	
yli 1500	131	7,6	
Tulokvintiili			0,048
Ylin	131	7,6	
Keskimmäiset	822	7,4	
Alin	329	11,9	
Toimeentulo			0,24
Tulin hyvin toimeen	558	9,3	
Tulin toimeen, kun elin säästäväisesti	527	7,2	
Toimeentuloni oli niukkaa ja/tai epävarmaa	193	10,9	
Työssäkäynti			0,29
Käyn töissä päätoimisesti	165	6,1	
Käyn töissä osa-aikaisesti	552	8,2	
En käy töissä	562	9,8	
Ikä			0,43
20-24	589	8,0	
25-29	694	9,2	
Sukupuoli			0,20
Mies	476	9,9	
Nainen	806	7,8	
Kotoisin			0,05
Pääkaupunkiseudulta	598	10,2	
Muuttanut muualta	683	7,2	

Liite 4: Tutkimusväestön jakautuminen selittävien muuttujien luokkiin: vailla asuntoa olleet.

	N	Vailla asuntoa olleiden osuus, %	P-arvo (K _{hii} ²)
Terveydentila			0,42
Hyvä	542	10,3	
Huono tai melko huono	34	14,7	
Jokin terveyshaitta			<0,01
Ei ole	479	9,0	
On	99	19,2	
Masentunut			<0,001
Ei ole	348	6,6	
On	230	17,0	
Jokin terveysongelma			<0,001
Ei ole	322	5,9	
On	257	16,7	
Vakava terveysongelma			0,08
Ei ole	504	9,9	
On	71	16,9	
Terveys, summamuuttuja			<0,001
Hyvä	84	2,4	
Keskinkertainen	290	8,3	
Huono	177	16,9	
Sosiaalinen hyvinvointi, alin kvintiili			0,02
Ei kuulu	428	8,4	
Kuuluu	146	15,1	
Tulot (euroa), kvintiili			0,049
600 tai alle	126	15,1	
600,01 - 850,00	107	8,4	
850,01 - 1000,00	127	11,8	
1000,01 - 1500,00	136	11,8	
yli 1500	83	2,4	
Tulokvintiili			0,01
Alin	126	15,1	
Keskimmäiset	369	10,8	
Ylin	83	2,4	
Toimeentulo			<0,001
Tulin hyvin toimeen	229	3,5	
Tulin toimeen, kun elin säästäväisesti	230	13,9	
Toimeentuloni oli niukkaa ja/tai epävarmaa	119	19,3	
Työssäkäynti			0,04
Käyn töissä päätoimisesti	97	5,2	
Käyn töissä osa-aikaisesti	234	9,4	
En käy töissä	247	14,2	
Ikä			<0,01
20-24	246	7,3	
25-29	166	9,6	
30+	166	16,9	
Sukupuoli			0,79
Mies	271	11,1	
Nainen	308	10,4	
Kotoisin			<0,01
Pääkaupunkiseudulta	307	7,5	
Muuttanut muualta	272	14,3	

Liite 5: Tutkimusväestön jakautuminen selittävien muuttujien luokkiin: heikko tulevaisuudenusko.

	N	Tulevaisuudenuskon alin kvintiili, osuus %	P-arvo (Khii ²)
Asumisen ongelma			<0,001
Ei ongelmaa	1164	19,6	
Vailla asuntoa tai ystävän luona	11	27,3	
Tyytymätön yhteisasuja	50	26,0	
Tyytymätön vanhempien luona	42	50,0	
Tyytyväisyys asumiseen			<0,001
0–2	87	41,4	
3–4	122	30,3	
5–6	283	19,4	
7–8	568	18,8	
9–10	219	14,6	
Tulot, kvintiili			<0,001
Alin	329	29,2	
Keskimmäiset	827	18,9	
Ylin	130	12,3	
Toimeentulo			<0,001
Tulin hyvin toimeen	560	15,5	
Tulin toimeen, kun elin säästäväisesti	526	22,6	
Toimeentuloni oli niukkaa ja/tai epävarmaa	195	32,3	
Työssäkäynti			<0,01
Käy työssä	719	18,1	
Ei käy töissä	564	24,3	
Terveydentila			<0,001
Hyvä	1044	16,8	
Keskinkertainen	196	35,2	
Melko huono tai huono	42	57,1	
Terveyshaitta			<0,001
Ei ole	924	16,3	
On ollut, mutta ei enää	142	21,1	
Vaikuttaa jonkin verran	149	38,3	
Vaikuttaa merkittävästi	38	60,5	
Masennus			<0,001
Ei lainkaan	303	10,6	
Ei juurikaan	467	16,1	
Kyllä, jossain määrin	404	25,0	
Kyllä, usein	111	55,0	
Sosiaalinen hyvinvointi, alin kvintiili			<0,001
Ei kuulu	1021	16,4	
Kuuluu	264	38,3	
Ikä			<0,01
20-24	700	17,9	
25-29	587	24,5	
Sukupuoli			0,13
Mies	483	18,6	
Nainen	803	22,2	
Kotoisin			0,10
Pääkaupunkiseudulta	606	22,8	
Muuttanut muualta	681	19,1	